

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

THE ROLES OF PHRASANGHATHIKARN IN SANGHA
ADMINISTRATION IN PHETCHABURI PROVINCE

พระครูสุนทรวัชรกิจ (ฤทธิ์กล้า)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

พระครูสุนทรวัชรกิจ (ฤทธิ์กล้า)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE ROLES OF PHRASANGHATHIKARN IN SANGHA
ADMINISTRATION IN PHETCHABURI PROVINCE

PHRAKHRU SUNTHONWATHARAKIT (RITKLA)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement for The Degree of

Master of Arts

(Buddhist Management)

Graduate School

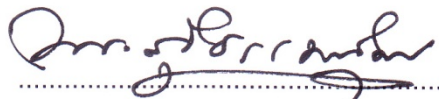
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E. 2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

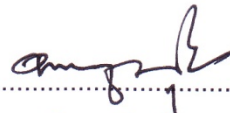
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

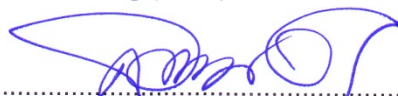
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

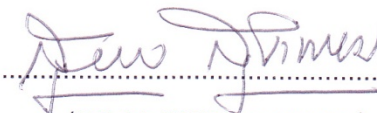
ประธานกรรมการ

(พระครูปริมาณรักษ์, รศ.ดร.)

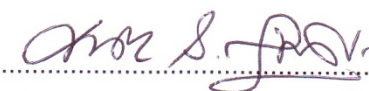
กรรมการ

(รศ.ดร.สมาน งามสนิท)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

กรรมการ

(อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ประธานกรรมการ

อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

กรรมการ

อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต

กรรมการ

- วิทยานิพนธ์** : บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี
- ผู้วิจัย** : พระครูสุนทรวัชรกิจ (ฤทธิ์กล้า)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., M.A.,
Ph.D.(Pol. Sc.)
- : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา น.ธ.เอก, ป.ธ.๑-๒,
พธ.บ., (เกียรตินิยมอันดับ ๑), ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)
- : ดร.พิเชฐ ทังโต พ.ม.ช.,พธ.บ.,M.A.,Ph.D.
(Pub. Admint.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี (๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามตามสถานภาพส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๒๑๘ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๕๔๗ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๙)

๒. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามสภาพส่วนบุคคลโดยรวม พระสังฆาธิการที่มี ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ พระสังฆาธิการ ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับพระสังฆาธิการที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหาส่วนใหญ่ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี คือ การกระจายอำนาจหน้าที่ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดเพชรบุรี ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนไม่มีหน่วยงานที่รองรับการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ทุกตำแหน่งทุกหน้าที่ ควรมีการเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอและควรเสริมปรับปรุงและเพิ่มบทบาทให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่กระจายการปฏิบัติงานอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัดเพชรบุรี อย่างเหมาะสม ประกอบกับควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายรวมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลจารยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

Thesis Title : THE ROLES OF PHRASANGHATHIKARN IN SANGHA
ADMINISTRATION IN PHETCHABURI PROVINCE

Researcher : PHRAKHURU SUNTHONWATHARAKIT (RITKLA)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr.Surapon Suyaprom B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

: Phrakhrusangharak Kiettisak Kittipañño B.A. (1st Class),
M.A. (Soc.Dev.)

: Dr.Phichet Thangto B.A.,M.A., Ph.D.(Pub. Admint.)

Date of Graduation : 17 November 2011

Abstract

This research aimed to 1) study the roles of Phrasanghathikarn in Sangha administration in Phetchaburi Province, 2) compare administration roles of Phrasanghathikarn with different personal status, and 3) examine the problems, obstacles, and development strategy of Sangha administration of Phrasanghathikarn. This survey research was conducted on 218 samples of Phrasanghathikarn in Phetchaburi Province, selected by using cluster sampling method. The tool for collecting data was the questionnaire, with the reliability level of 0.9547, divided into 3 parts: (1) samples' personal information, (2) roles of Phrasanghathikarn in sangha administration in Phetchaburi Province, and (3) problems, obstacles, and development strategy of sangha administration of Phrasanghathikarn in Phetchaburi Province. The data were analyzed by using frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and one way Analysis of Variance. Least significant difference method was used for testing the difference of each pair of means. The research findings were as the followings:

1.The role of Phrasanghathikarn in sangha administration in Phetchaburi Province was at a high level in every aspect. The mean of the role in all 6 aspects was also at a high level (3.79).

2.Phrasanghathikarn with different position and work experience played the different role in Sangha administration with statistical significance at .05 level. But, those with different age, years of being monk, general education level, Dhamma education level, and Bali education level did not play the different role.

3.The problems of Sangha administration were mostly about the decentralization of administration to cover all of the area of Phetchaburi Province, the insufficiency of personnel in efficient and effective provision of education and Buddhism dissemination, and the lack of formal organization for the administration. So, the expected roles of Phrasanghathikarn should be that Phrasanghathikarn should increase and develop personnel and role for the efficient task performance, that they should decentralize the authority to suitably cover all of the area of Phetchaburi Province, that they should work systematically with the same approach and cooperative network, and that they should behave themselves with good manner according to the Buddhist rules, as well as work with perseverance and devotion for Buddhism stability.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดีก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่ายซึ่งผู้วิจัยขอระบุนามเพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

พระเดชพระคุณพระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ให้กำลังใจแก่นิสิตทุกรูปในการทำวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้แนะนำหัวข้อวิทยานิพนธ์ และให้คำปรึกษาในการเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ อาจารย์ดร.พิเชฐ ทั้งโต อาจารย์ดร.ยุทธนา ปราณิต อาจารย์วันชัย สุขตาม พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ผศ.ชัชชัย ไชยสา พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร. และ รศ.ดร.สมาน งามสนิท และอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ให้คำแนะนำในการศึกษาค้นคว้าจากตำราต่าง ๆ พร้อมตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้ด้วยความเมตตาเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณคณาจารย์ในคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระราชญาณวิสิฐ เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ที่เมตตาอนุเคราะห์สถานที่ศึกษาและทุกสิ่งทุกอย่างด้วยดีเสมอมา และให้โอกาสผู้วิจัยได้ฝึกฝนพัฒนาตนเองในด้านการเผยแผ่วิปัสสนากัมมัฏฐานและส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณพระราชสุวรรณหมณี เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี ที่ได้สนับสนุนการศึกษาให้คำแนะนำและให้กำลังใจมาโดยตลอด ทั้งขอบคุณเพื่อนนิสิตคณะสังคมศาสตร์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธทุกท่านที่เอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัย ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำและสนับสนุนด้วยดี

ความดีและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอถวายบูชาพระคุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ และบุพการีผู้ให้กำเนิดผู้ให้ชีวิตให้ทุกสิ่งทุกอย่าง คอยเป็นที่พึ่งและให้กำลังใจ ให้ความเข้าใจมาโดยตลอด และอุทิศให้ปู่ย่าตายาย รวมถึงพี่น้องและญาติมิตรทุกท่าน ผู้ที่เคยมอบความรู้แก่ผู้วิจัย ในชีวิตที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พระครูสุนทรวัชรกิจ (ฤทธิ์กล้า)

๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภาพ	(๑๒)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๓)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗

บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๑
๒.๓ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๓๘
๒.๔ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย	๔๓
๒.๕ การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	๘๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๖
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๗
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๐
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
๔.๑ การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๒
๔.๒ การวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์	๑๐๔
๔.๓ การเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์	๑๑๗
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิการ ในการบริหารคณะสงฆ์	๑๓๖
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผล	๑๔๘
๕.๒ อภิปรายผล	๑๕๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๖๔
บรรณานุกรม	๑๖๗
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย	๑๗๖
ภาคผนวก ข ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถามหรือ IOC	๑๘๔
ภาคผนวก ค ค่าแอลฟา (Alpha)	๑๙๐
ภาคผนวก ง แบบหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๙๘
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๐๑
ภาคผนวก ฉ แบบหนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๑๑
ภาคผนวก ช แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย	๒๑๗

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

ประวัติผู้วิจัย

๒๓๒

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวนอำเภอ	๙๖
๔.๑	จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๓
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม	๑๐๕
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ด้านการปกครอง	๑๐๖
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ด้านศาสนศึกษา	๑๐๘
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๑๐
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๑๒
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณูปการ	๑๑๔
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณสงเคราะห์	๑๑๖
๔.๙	เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามอายุที่แตกต่างกัน	๑๑๘
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุในภาพรวม	๑๑๙
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุในด้านการศาสนศึกษา	๑๒๐
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุในด้านสาธารณูปการ	๑๒๑
๔.๑๓	เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามพรรษาที่แตกต่างกัน	๑๒๒
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามพรรษา ในภาพรวม	๑๒๓
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามพรรษาในด้านสาธารณูปการ	๑๒๔
๔.๑๖	เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญที่แตกต่างกัน	๑๒๕
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญในด้านการศาสนศึกษา	๑๒๖
๔.๑๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญในด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑๒๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๙ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรมที่แตกต่างกัน	๑๒๘
๔.๒๐ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมที่แตกต่างกัน	๑๓๐
๔.๒๑ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน	๑๓๒
๔.๒๒ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ พระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน	๑๓๔
๔.๒๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามประสบการณ์ ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ในภาพรวม	๑๓๕
๔.๒๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามประสบการณ์ ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ในด้านสาธารณูปการ	๑๓๖
๔.๒๕ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน	๑๓๗
๔.๒๖ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพ	๑๓๙
๔.๒๗ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางทางการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการปกครอง	๑๔๑
๔.๒๘ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านการศาสนศึกษา	๑๔๒
๔.๒๙ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๔๔
๔.๓๐ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๔๕
๔.๓๑ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านสาธารณูปการ	๑๔๖
๔.๓๒ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑๔๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่

หน้า

๕.๑ สรุปผลการทดสอบมาตรฐานของการวิจัย

๑๕๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ แสดงการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี (มหานิกาย)	๘๕
๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๔
๕.๑ รูปแบบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	๑๕๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาฬิ	(ภาษาบาลี)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิภคคคปาฬิ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิภคคค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มชฌมมิกาย	มชฌมมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.มฺ. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มชฌมมิกาย	มุลปณณาสกปาฬิ	(ภาษาบาลี)
อง.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทุกนินาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนินาตปาฬิ	(ภาษาบาลี)
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนินาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกนินาตปาฬิ	(ภาษาบาลี)
อง.สตต. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สตตกนินาตปาฬิ	(ภาษาไทย)
อง.นวก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	นวกนินาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิง พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ธ.(บาลี)๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๗๒ หมายความว่า การอ้างอิงนั้นระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบทปาฬิ ฉบับภาษาบาลี พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑-๓๒๒ หน้าที่ ๗๒ ส่วนพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม / ข้อ / หน้า/ เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๑๓๓ หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑ - ๓๒๒ หน้าที่ ๑๓๓ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้นเป็นสังคมตัวอย่างคือ สังคมสงฆ์ โดยมีพระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมราชาเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชานั้นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม”^๑ และทรงใช้วิธีการทำให้มีระบบการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนและมีระเบียบแบบแผนในการเป็นอยู่ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้มนุษย์เหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่ ในระยะแรกที่พระองค์ทรงประกาศหลักคำสอนนั้นได้มีผู้ให้ความสนใจและเข้ามาศึกษาด้วยซึ่งพระองค์ทรงดำเนินการรับและสั่งสอนเองพร้อมกันนั้นก็ส่งไปประกาศศาสนายังชนบทอื่นๆ เมื่อกิจการของพระศาสนาเจริญเติบโตมีพระภิกษุจำนวนมากเกินกว่าที่จะทรงดูแลได้ทั่วถึงจึงทรงมอบอำนาจหน้าที่ให้พระสงฆ์ดูแลปกครองกันเอง โดยให้เคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งในฐานะธรรมราชาทรงปกครองแบบพ่อปกครองลูกหรืออาจารย์ปกครองศิษย์ ถือความสุจริตใจเป็นพื้นฐานและพระพุทธองค์ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่เป็นสามัคคีธรรม ซึ่งเราเรียกว่าสังฆาธิปไตยทรงวางระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันที่เรียกว่าพระธรรมวินัยเป็นบรรทัดฐานสำหรับยึดถือร่วมกัน^๒

ดังนั้นเมื่อพูดถึงสังคมสงฆ์และการปกครองแล้วจึงต้องดูที่พระวินัยเป็นหลักเพราะพระวินัยเป็นทั้งโครงสร้าง และระบบการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยและพัฒนาบุคลากรในสังคมสงฆ์ ทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนเอง ทั้งอำนาจ ขอบเขตของการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งพระวินัยจะเป็นหลักในการปฏิบัติและเป็นแกนกลางคอยยึดเหนี่ยวสังคมสงฆ์ ให้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายใต้อำนาจการเดียวกัน เพราะพระวินัยนั้นเป็นการจัดสรรโอกาส ให้ชีวิตและสังคมมีระเบียบและมีโอกาสเกิดขึ้นทำให้อะไรๆ ได้อย่างคล่องแคล่วดำเนินชีวิตได้สะดวก ถ้าชีวิตและสังคมไม่มีระเบียบ ไม่เป็นระบบก็จะสูญเสียโอกาส ในการดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมสังคมให้เป็นไปด้วยดี ลักษณะสังคมสงฆ์ในครั้งสมัยพุทธกาลจึงแตกต่างจากสังคมโดยทั่วไป^๓

การบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลัก คือการปกครองตามคณะสงฆ์และทางศาสนาดำเนินมาในลักษณะเช่นนี้ โดยเฉพาะเมื่อก้าวถึงประเทศไทย ขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้อง และจำเป็นต้องพึ่งรัฐจึงได้อาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหา

^๑ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔.

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *นิติศาสตร์แนวพุทธ*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

^๓“พระพุทธนา รณณิยธมโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๒.

พระธรรมวินัย และใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน คราวใดเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อครั้งพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมากในประเทศอินเดียครั้งนั้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยจัดระบบการปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยการที่ทรงตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ศก๒๑ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยยกเลิกฉบับแรกนั้นก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย และต่อมาก็ได้กำหนดให้มีเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย^๔

ในสมัยนั้น เป็นที่นิยมใช้คำว่า การปกครองคณะสงฆ์ แต่ปัจจุบันใช้คำว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในการปกครองให้เรียบร้อยดีงามส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้นๆให้สำเร็จในการบริหารนั้น

อีกประการหนึ่งพุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”^๕ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องเห็น พระธรรมวินัยเป็นหลักเพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างและการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วย ทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง^๖

พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยแล้ว จึงจะต้องปรับบทบาทในด้านต่างๆ ให้

^๔เฉลิมพล โสมอินทร์, ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๕ - ๒๕๕.

^๕ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๘/๙.

^๖พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้ได้ พระสังฆาธิการ ต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาด้วย การชวนขยายในหน้าที่ของตน และไม่ลืมที่จะพัฒนาคนอื่นหรือคนในชุมชนในสังคมนั้นด้วย”

ในส่วนของจังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ ๘ อำเภอ มีวัดที่ขึ้นทะเบียนของกรมการศาสนา ทั้งหมด ๒๔๑ วัด มีคณะพระสังฆาธิการที่จะต้องบริหารให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปด้วยดีมีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักธรรม ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยหลักการพระสังฆาธิการ มีหน้าที่ในการปกครอง คณะสงฆ์หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ในความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการเนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน แต่เวลานี้โครงสร้างการบริหารและการจัดรูปแบบการบริหารของคณะสงฆ์ไทยส่วนภูมิภาค รวมศูนย์อยู่ที่จังหวัด ซึ่งเจ้าคณะจังหวัดทำงานรับผิดชอบกิจการทั้งหลายในพื้นที่เพียงองค์เดียวโดยเห็นได้จากการที่ ไม่มีคณะทำงาน หรือมีองค์กรมารองรับเพื่อการสนับสนุนงาน ไม่มีองค์กรที่จะตรวจสอบการทำงานอย่างจริงจังในเรื่องเดียวกันนี้ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส มีอำนาจสูงสุดในการปกครองวัดของตนเพียงผู้เดียว การรวมศูนย์อำนาจของการบริหารเช่นนี้ เกิดจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่องเป็นผลให้กิจการคณะสงฆ์ขาดประสิทธิภาพ เพราะขาดเครื่องมือ หรือกลไก ที่จะสนองงานอื่นให้ได้ผลนั้นยิ่งยาก ทั้งที่พระสังฆาธิการมีงานล้นมือ และเนื่องจากไม่มีการปฏิรูปโครงสร้างคณะสงฆ์ จึงทำให้เกิดปัญหาความประพฤติดีเสื่อมเสียของพระภิกษุ สามเณรตามมา”

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี ควรจะได้รับการส่งเสริมในด้านการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้มากขึ้น และได้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการปกครองทราบการ แสดงบทบาทในการพัฒนาสังคมพระสงฆ์ เข้าใจปัญหาและอุปสรรค สาเหตุและปัจจัยอื่น ให้พระสังฆาธิการได้พัฒนาสังคมโดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระศาสนาให้แก่ประชาชนสามารถใช้กลวิธี หรืออุบายโดยใช้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสังฆาธิการในพื้นที่ จังหวัดเพชรบุรี จึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีเพื่อเป็น ข้อมูลในการวางแผนและพัฒนากิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี สืบไป

“กองศาสนศึกษา กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล, (กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓.

“สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, ข้อมูลจากสำมะโนครัวประชากร พระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรีประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓. หน้า ๑๖.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการงาน คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ ลักษณะประชากร คือ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ตำแหน่งพระสังฆาธิการ และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ๖ ด้านคือ (๑) ด้านการปกครอง (๒) ด้านศาสนศึกษา (๓) ด้านการเผยแผ่ (๔) ด้านสาธารณูปการ (๕) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

๑) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการสังกัดมหานิกายในจังหวัดเพชรบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๒) จำนวนประชากรในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน ๔๓๖ รูป^๔

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่เขตการปกครองคณะสงฆ์แบ่งเป็น ๘ อำเภอ ๔๔ ตำบล มีวัดที่ขึ้นทะเบียนของกรมการศาสนาที่สังกัดมหานิกาย ๒๔๑ วัด มีพระสังฆาธิการที่จะต้องบริหารให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปด้วยดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักธรรมวินัย ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน ดังนั้น

^๔ข้อมูลจาก : สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี ณ วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๔

ผู้วิจัยเป็นพระสังฆาธิการรูปหนึ่งของคณะสงฆ์จังหวัดจึงมีความประสงค์ที่จะใช้พื้นที่ทำการวิจัยครั้งนี้คือ^{๑๐}

เขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย จังหวัดเพชรบุรี

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ ถึงเดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ รวมระยะเวลาในการทำวิจัย ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ พระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี มีความแตกต่างกันตามสถานภาพส่วนบุคคลหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนา การบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

๑.๕.๑ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน

๑.๖.๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน

๑.๖.๕ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน

๑.๕.๖ พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน

๑.๖.๗ พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน

^{๑๐} เรื่องเดียวกันหน้า ๑๖-๑๗.

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

(๑) **คณะสงฆ์** หมายถึง พระภิกษุที่จำพรรษาในจังหวัดเพชรบุรี

(๒) **เจ้าคณะปกครองสงฆ์** หมายถึง พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสในการปกครอง คณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนโดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่งโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์

(๓) **บทบาท** หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของพระสังฆาธิการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งกำหนดในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายตราสามดวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

(๔) **พระสังฆาธิการ** หมายถึง พระภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกายจังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสในจังหวัดเพชรบุรี

(๕) **บทบาทพระสังฆาธิการ** หมายถึง อำนาจหน้าที่ของพระภิกษุซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระสังฆาธิการในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และการปกครองดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และถูกต้องตามกฎหมาย ตามกฎหมายตราสามดวง ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคม และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

(๖) **การบริหาร** หมายถึง การดำเนินงานในการวางแผนการ การดำเนินงานการควบคุมดูแล และการรายงานเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและกฎระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

(๗) **กิจการคณะสงฆ์** หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันเรียกเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุ (การปกครองคณะสงฆ์) การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์ และกิจการ พระศาสนาเป็นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกายจังหวัดเพชรบุรี

(๘) **การปกครอง** หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติหรือต้องกระทำอันเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการดูแลคณะสงฆ์ ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายตราสามดวง ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

(๙) **การศาสนศึกษา** หมายถึง การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาและศึกษาพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนยังสำนักเรียนที่วัดใกล้เคียงด้วย

(๑๐) การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

(๑๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนาการจัดเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนา และการบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่างๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางศาสนา และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนและสังคม รวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์การเรียนให้กับนักเรียนที่ยากจน ที่ศึกษามาอยู่ในโรงเรียนในวัดและการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัด เพื่อจัดหนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ประชาชนได้ศึกษา

(๑๒) การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติ จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

(๑๓) การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคมโดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศลเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชน และการพัฒนาสังคมและชุมชน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี

๑.๗.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่องบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียดดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร
 - ๒.๒.๒ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา
 - ๒.๒.๓ องค์ประกอบของการบริหาร
 - ๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๔ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย
 - ๒.๔.๑ ด้านการปกครอง
 - ๒.๔.๒ ด้านการศาสนศึกษา
 - ๒.๔.๓ ด้านการเผยแผ่
 - ๒.๔.๔ ด้านการศึกษาสงเคราะห์
 - ๒.๔.๕ ด้านการสาธารณูปการ
 - ๒.๔.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์
- ๒.๕ การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
 - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

เมื่อกล่าวถึงบทบาทพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสก็คือผู้ที่ปกครองและดูแลวัด เจ้าอาวาสในฐานะผู้ปกครองดูแลและเป็นผู้แทนของวัด ที่มีบทบาทและภารกิจในการบริหารกิจการวัด ในฐานะพระสังฆาธิการจึงต้องรับภาระการบริหารจัดการวัดให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและตรงตามวัตถุประสงค์แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎเถรสมาคม โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

ดังนั้นบทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย หรือตามภาระหน้าที่สำคัญกำหนดขึ้น ทั้งนี้บุคคลแต่ละคนอาจจะมีบทบาทได้หลายอย่างตามสถานะของตน เช่น เมื่ออยู่ในสถานที่ทำงานก็มีบทบาทไปตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา เป็นต้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคนๆ หนึ่งจะมีหลายบทบาท ซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องสอดคล้องกับบทบาทนั้นๆ ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีบทบาท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความหมายของบทบาทพบว่า มีผู้ให้ความหมายคำว่า **บทบาท** ไว้หลายท่าน ดังนี้

คำว่า **บทบาท ราชบัณฑิตยสถาน** ได้ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้ดังนี้ คำว่าบทบาท (Role) หมายถึง การหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ บทบาท คือ สิ่งที่เราทำ หรือ หน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ^๑ เกี่ยวกับบทบาทที่สังคมกำหนด หรือบทบาทในสังคม (Social Role)

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^๒

อนงค์ ชุ่มจิต ได้ให้ความเห็นว่า บทบาท หมายถึง ภาวะที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคลนั้น เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากนั้นจะต้องเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้วจะต้องมี

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๖๐๒.

^๒ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

บทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก^๖

สงวนศรี วิรัชชัย ได้ให้ความหมายบทบาทว่า หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามระบุเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น^๗

สุชา จันทรเฒ ได้อธิบายว่า หน้าที่ที่สังคมได้กำหนดไว้ ให้บุคคลในสถานภาพต่างๆ ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติบทบาทในสังคมจึงแตกต่างกันไปตามสถานภาพของเขา เช่น บทบาทของครู อาจารย์ สังคมกำหนดไว้ว่า ครู อาจารย์จะต้องสั่งสอนศิษย์ อบรมให้มีความรู้ เป็นพลเมืองที่ดีของชาติได้^๘

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^๙

กรรณิการ์ ขวัญอารีย์ ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ

๑. บทบาทที่กำหนดไว้หรือ บทบาทตามอุดมคติ (The Socially prescribed or ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรจะทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ^{๑๐}

บทบาทที่สังคมคาดหวังไว้กับพระสงฆ์ซึ่งดำรงสถานภาพเป็นพระสังฆาธิการหรือพระภิกษุสงฆ์เองก็ต้องมีสามัญสำนึกและคาดหวังต่อบทบาทจริงของตนเอง ขณะเดียวกันบุคคลอื่นๆ เช่นประชาชนทั่วไป ข้าราชการ ฯลฯ ก็ย่อมคาดหวังที่จะให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามบทบาทหรือหน้าที่ของท่านด้วย ดังนั้นบทบาทสำคัญของพระสังฆาธิการหรือพระสงฆ์ที่แท้จริงถูกกำหนดโดย

^๖อนงค์ ชุ่มจิต, *ความเป็นครู*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓.

^๗สงวนศรี วิรัชชัย, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^๘สุชา จันทรเฒ, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

^๙สุพัตรา สุภาพ, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^{๑๐}กรรณิการ์ ขวัญอารีย์, “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

พระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยแล้ว^๔ ก็จัดว่าเป็นบทบาทเสริม เช่นเดียวกันกับแนวคิด ที่ได้กล่าวไว้ว่า^๕ “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์กร ความคาดหวังขององค์กรถือเป็น บทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่าบทบาทของ พระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตามพระธรรมวินัย เป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามความคาดหวังของสังคมก็ถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย

จากความหมายเกี่ยวกับบทบาทที่นักวิชาการหลายคนได้กล่าวไว้^๖ ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง การปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายบทบาทให้รับผิดชอบ โดย ปฏิบัติงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของกลุ่มคนหรือสังคมบทบาทเป็น แนวความคิดในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ที่ควบคู่กับฐานะตำแหน่ง ฐานะตำแหน่งเป็นหน้าที่ ของตำแหน่ง ผู้ใดสวมตำแหน่ง ก็จะมีหน้าที่ตามตำแหน่งนั้นด้วย ส่วนบทบาทเป็นการประพฤติ ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามตำแหน่งนั้นๆ และบทบาทและ พฤติกรรมมนุษย์มีส่วนประกอบอีก ๓ ประการ คือ

๑. บทบาทที่ถูกกำหนดขึ้น เป็นบทบาทตำแหน่งหน้าที่สิทธิทางสังคม

๒. บทบาทที่ถูกคาดหวังเป็นบทบาทที่อยู่ในระดับของความคิดส่วนบุคคลหรือเป็นความ คาดหวังของสังคมที่ต้องให้บุคคลแสดงบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งความคาดหวังของตนเอง แสดงพฤติกรรมตามความคาดหวัง

๓. บทบาทที่เป็นจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของตำแหน่งหน้าที่ตามสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดหรือ อาจจะไม่เป็นตามทั้งบทบาทที่ถูกกำหนดและบทบาทที่ถูกคาดหวังก็ได้การที่คนเราอยู่ร่วมกันใน ชุมชนหนึ่งๆนั้น ย่อมมีการปฏิสัมพันธ์กัน พึ่งพาซึ่งกันและกันต่างมีหน้าที่ สถานะและมีบทบาท แตกต่างกันไป บทบาทและสถานภาพเกิดจากการที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการแบ่งงานกันทำตาม ตำแหน่งหน้าที่ในสังคม

๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของ องค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้า ของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า

^๔พระราชวรณีย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การ ศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๔.

^๕กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๑-๓.

การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหาร ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรโดยย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้นการบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและสำคัญมีความจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม และเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกๆ องค์กรพึงต้องศึกษาเรียนรู้และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับองค์กรของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรคณะสงฆ์ไทย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด และทฤษฎีการบริหารดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารโดยทั่วไป

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความหมายของการบริหารปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

ความหมายของคำว่า “การบริหาร” มีศัพท์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปสองคำ ได้แก่ “การบริหาร” (Administration) และ “การจัดการ” (Management) ซึ่งมักจะใช้สลับกันไปมาจนยากที่จะแยกความหมายออกจากกันได้อย่างเด่นชัด^{๑๑}

คำว่า “การบริหาร” นั้น นอกจากใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Administration” ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่ใช้แทนกันได้ คือ คำว่า “Management” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ทางวิชาการจะเลือกใช้คำว่า “Administration” ก็ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ เหตุผลประการแรก เมื่อไม่ต้องการใช้คำว่า “ผู้จัดการ” ซึ่งมีความหมายแคบจำกัดลงไปว่าเป็นผู้บริหารงานขององค์กรแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือหน่วยงานในหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อพูดถึงการบริหารงานโดยทั่วไป หรือการบริหารราชการจึงนิยมใช้คำว่า “Administration”^{๑๒}

การบริหาร (Administration) เป็นการบริหารขององค์กรโดยไม่คำนึงถึงผลกำไรแต่ต้องทำทุกวิถีทางให้เป้าหมายที่วางไว้บรรลุผลสำเร็จ การบริหารมักใช้กับการบริหารราชการหรือกิจการสาธารณะ

การจัดการ (Management) คือ การบริหารงานขององค์กรโดยมุ่งหวังผลกำไรและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้เพื่อความอยู่รอด การจัดการมักใช้กับการบริหารของเอกชน เนื่องจากการขยายตัวภาคธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์ประกอบกับงานของภาครัฐบาลที่มีความคาบเกี่ยวกับงานภาคเอกชนอย่างใกล้ชิดจนบางครั้งไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ ทำให้การบริหารงานทั้ง

^{๑๑}การบริหารกับการจัดการ, (เข้าถึง ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓), www.sianhr.com.,

^{๑๒}สมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

สองภาคส่วนใหญ่เหมือนกันและแลกเปลี่ยนกันได้เกือบตลอดเวลาทำให้ “การบริหาร” และ “การจัดการ” ใช้แทนกันได้^{๑๒}

จากการศึกษาเอกสารของนักวิชาการในต่างประเทศและในประเทศได้ให้ความหมายของการบริหารหรือการจัดการไว้ดังนี้ คือ

สุพิน เกชาคุปต์ ให้ความหมายว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผนและการตัดสินใจในงานต่างๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่างๆ ขององค์กรใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อความสำเร็จขององค์กร ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจ และรับผิดชอบต่อ งานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๑๓}

บรรจบ เนียมมณี ให้ความหมายว่า การบริหารคือ กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคน ขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายๆ อย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

- ๑) บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
- ๒) ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
- ๓) ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
- ๔) วัตถุประสงค์นั้นๆ ต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ^{๑๔}

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร ศึกษาการให้ความหมาย การบริหาร คือ การทำงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์กรโดยมีหลักการดังนี้

- ๑) ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด
- ๒) ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน
- ๓) ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่ เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

^{๑๒}การบริหารกับการจัดการ, (เข้าถึง ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓), www.sianhr.com,

^{๑๓}สุพิน เกชาคุปต์, การจัดการปฏิบัติงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๓.

^{๑๔}บรรจบ เนียมมณี, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

๔) ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่น และบรรลุวัตถุประสงค์^{๑๔}

สมพงษ์ เกษมสิน มีความเห็นว่า “การบริหาร” คือ การใช้ศาสตร์และศิลปะการนำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resource) มาประกอบกันตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่าการบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ คือ

- ๑) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
- ๒) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
- ๓) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
- ๔) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
- ๕) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
- ๖) การบริหารอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจของบุคคล ฉะนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือ (Collective Mind) เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (Group Cooperation) อันจะนำไปสู่พลังรวมกลุ่ม (Group Effort) ในอันที่จะทำให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์
- ๗) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
- ๘) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- ๙) การบริหารไม่มีตัวตน (Intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์^{๑๕}

สมาน รังสิโยภุชญ์ และสุธี สุทธิสมบุรณ์ ให้ความหมายว่า การบริหารคือการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานหรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำงาน คือ การทำงานสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น^{๑๖}

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การ และสั่งการควบคุมกำกับตลอดจนพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๑๗}

ลักษณะที่สำคัญของการบริหาร การบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการ ดังนี้

^{๑๔}ประทาน คงฤทธิศึกษากร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๖.

^{๑๕}สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑.

^{๑๖}สมาน รังสิโยภุชญ์ และสุธี สุทธิสมบุรณ์, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวัสดิการสำนักงาน, ๒๕๒๗), หน้า ๑๓๗.

^{๑๗}สมยศ นาวิการ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายใน และภายนอกองค์กรดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักร เครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กร และผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้นๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือ บริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้น เช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกายกำลังสมองและเวลา จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร ฯลฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กรขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

บุญทัน ดอกไธสง ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการจัดการระบบและการแก้ไขปัญหาโดยใช้แนวทางบวก (Positive Approach) เพื่อให้สังคมได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรม การจัดการจะต้องอาศัยโครงสร้างทางการเมืองและทางการศึกษาเข้ามาเป็นตัวแปร^{๑๙}

จันทราณี สงวนนาม ได้สรุปว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)^{๒๐}

ประถม แสงสว่าง กล่าวว่า การบริหารเป็นศาสตร์ เพราะมีทฤษฎีและหลักการมากมายในการบริหารที่นำมาทดลองได้ พิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง การนำไปใช้ให้ได้ผลหรือไม่เป็นศิลป์ คือผู้นำไปใช้ต้องมีศิลปะ การบริหารยังอาจ หมายถึง การวางแผน (Planning) การดำเนินงานตามแผน (Execution) ซึ่งประกอบด้วย การแบ่งงาน (Sharing) การร่วมมือ (Participating) การประสานงานกัน (Coordination) และการประเมินผล (Evaluation)^{๒๑}

วีระ อำพันสุข อธิบายไว้ว่า การบริหารต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่างๆ (Material) และการจัดการ (Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ^{๒๒}

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๒๓}

^{๑๙}บุญทัน ดอกไธสง, การจัดการองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; ๒๕๔๑) หน้า ๙๗.

^{๒๐}จันทราณี สงวนนาม, เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง. (ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๒๑}ประถม แสงสว่าง, การบริหารการศึกษาเบื้องต้น (Introduction to Educational Administration, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

^{๒๒}วีระ อำพันสุข, พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เอรวิณการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑ - ๑๐.

^{๒๓}สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี หลีกหนี หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหํ ปริหริตํ สมตโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการ อ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบหรือ กำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ว่าง ส่งเสริม และบำรุง^{๒๔}

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration)ว่าหมายถึงการ กำหนดแนวทาง หรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยความสะดวก และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติ สามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๒๕}

ชุบ กาญจนประกร กล่าวถึงการบริหารว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อ การบริหาร และวิธีการปฏิบัติ ตลอดจนหมายถึงการทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วย ทรัพยากรอื่นๆ^{๒๖}

ธนจรัส พูนสิทธิ์ ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ George R. Terry ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยความสะดวก (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น^{๒๗}

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการ ใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก ในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความ เจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้^{๒๘}

^{๒๔}สิรภพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๒๕}มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : เอกซเปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๒๖}ชุบ กาญจนประกร, **หลักรัฐประศาสนศาสตร์**, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๑๐, น. เอกสารประกอบคำบรรยาย ๒๕๐๖, หน้า ๑๐ - ๑๒. (เอกสารโรเนียว)

^{๒๗}ธนจรัส พูนสิทธิ์, **การจัดการองค์การและการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^{๒๘}พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^{๒๙}

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คนเงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๐}

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร หมายถึงภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการทำให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัตถุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๓๑}

เสนาะ ตีเยาว์ ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ความหมายนี้เป็นการระบุว่าผู้บริหารไม่ได้ลงมือทำงานด้วยตัวเองแต่ทำงานโดยการสั่งให้คนอื่นทำ และการบริหารคือกิจกรรมในการใช้ทรัพยากรขององค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามความหมายนี้ การบริหารได้แก่ กิจกรรมในการวางแผน การจัดองค์การ การจูงใจ และการควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้บรรลุเป้าหมายขององค์การด้วยดี^{๓๒}

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๓}

ประดิษฐ์ บอดิเงิน ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า กระบวนการที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงานและการควบคุม เพื่อใช้ให้กิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยคนและทรัพยากร^{๓๔}

^{๒๙}ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

^{๓๐}สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๓๑}ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

^{๓๒}เสนาะ ตีเยาว์ ศต., หลักการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^{๓๓}ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๓๔}ประดิษฐ์ บอดิเงิน, กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดกลุ่มภาคเหนือ, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓.

เฮลริกรีแกน (Hellriegel) กล่าวว่า “Management” หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๓๕}

โยเดอร์ (Yoder) กล่าวว่า หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ (Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ^{๓๖}

ไซมอน (Herbert A. Simon) อ้างถึงในเดมคักดิ์ ทองอินทร์ กล่าวว่า การบริหารหมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^{๓๗}

แชปแมน (Chapman) กล่าวว่า หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivative) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๓๘}

สรุปได้ว่า จากความหมายของการบริหารดังกล่าวที่นักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ไว้แสดงให้เห็นว่าการบริหารมีลักษณะที่สำคัญ คือ การบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพนั้น ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารทรัพยากรที่มีในองค์กรให้เต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนต้องมีการที่จะร่วมมือในการทำกิจการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการที่มีลักษณะการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ในการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างสูงสุดตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่บุคคลและองค์กรตั้งไว้

๒.๒.๒ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาบทวนเอกสารของการบริหารในทางพระพุทธศาสนาพบว่า มีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการในทางพระพุทธศาสนา ไว้หลายท่าน ดังนี้

^{๓๕} Don Hellriegel, **Management** (third edition, Addison - Wesley Publishing Company .lmc., 1982), p.6.

^{๓๖} Dale Yoder, **Personnel Principles and Policies**, (fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956), p.7.

^{๓๗} เดมคักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร, **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๓๘} E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California : Science Research Associates Inc., 1995), p.3.

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้พูดถึงการบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา^{๓๙}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง “ความหมายการปกครองหรือการบริหารตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีใช้จุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษา หรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา จึงถือคติได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นเรื่องของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลว”^{๔๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง คุณธรรมที่นักบริหารพึงมี คือ หลักการบริหารนิยธรรม ๗^{๔๑} ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชีอปริหานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับชุมชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า : พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้(อันขัดต่อหลักการเดิม)ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้(ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ

๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์(ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ)ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลิที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

^{๓๙} พุทธทาสภิกขุ, การบริหารธุรกิจแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, มปป.), หน้า ๙ - ๑๒.

^{๔๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๕๕ - ๕๖.

^{๔๑} อ. สดตก. (ไทย) ๒๓/๑๐/๑๘.

๗)จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย(ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึง บรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าของพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แวนแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแวนแคว้นโดยผาสุก

อุปทานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะทำการเกลี้ยกล่อมหรือยุแยงให้แตกสามัคคี^{๔๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้การบริหารพระพุทธศาสนาเริ่มมีอันเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหารงาน นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร^{๔๓}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง นักบริหารแบบธรรมาธิปไตยควรยึดหลักธรรมในการบริหารที่เรียกว่า พละ ๔ ประการ คือ^{๔๔}

- ๑) ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด
- ๒) วิริยพละ กำลังแห่งความเพียร
- ๓) อนวัชชพละ กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต
- ๔) สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนาจการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมีมนุษยสัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้^{๔๕}

^{๔๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

^{๔๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^{๔๔} อ. นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๗๙๒.

^{๔๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, หน้า ๔๔-๔๕.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้สรุปพุทธวิธีการบริหารไว้ว่า พุทธวิธีการบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งเป็นอัตตาทิปไตยและโลกาธิปไตยผู้บริหารที่เป็นอัตตาทิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเองเป็นที่ตั้งโดยยึดคิดว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ

ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคนเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคนซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้ก็มีปัญหาเมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นภายในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหาผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคิดว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขากล้าตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขายึดถือคิดว่าอำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”^{๔๖}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) กล่าวถึงหลักธรรมาภิบาลสรุปได้ว่า การปกครองการบริหารแบบบูรณาการของหัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการ ในส่วนกลางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดี องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรธุรกิจเอกชนก็ดี องค์กรทางศาสนา และองค์กรสาธารณชนอื่น ๆ ก็ดี ที่จะให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูง เชื่อว่า การบริหารการปกครองที่ดี (Good Governance) นั้น ประมวลรวมย่อลงใน “หลักธรรมาภิบาลตามแนวความคิดปรัชญาเชิงพุทธ” ๔ ประการเหล่านี้ คือ

๑. หลักความถูกต้อง (accuracy/valid)

การบริหารการปกครองที่ดีต้องเป็นไปด้วยความถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง ๑ ถูกต้องตามหลักวิชาการ ๑ ถูกต้องตามความต้องการ และหรือได้รับความพึงพอใจของประชาชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ๑ และถูกต้องตามหลักศีลธรรม ๑

๑.๑ ถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมือง รวมความถึงระเบียบ กฎข้อบังคับขององค์กรที่ออกตามกฎหมายของบ้านเมืองด้วย

๑.๒ ถูกต้องตามหลักวิชาการ หมายถึง หลักวิชาการที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอันจำเป็นที่เชื่อถือได้ถูกต้องที่ตรงประเด็น และสมบูรณ์พอ ประมวลวางเป็นหลักปฏิบัติ หรือเป็นทฤษฎีขึ้นตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ดีแล้ว

๑.๓ ถูกต้องตามนโยบาย และสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร

^{๔๖}พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์, ๒๕๔๘), หน้า ๙.

๑.๔ ถูกต้องตามความต้องการ หรือความพึงพอใจ ของผู้บังคับบัญชา ของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ และถูกต้องตามความต้องการ หรือความพึงพอใจ ของประชาชนโดยรวม

๑.๕ ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นบ้านเมืองพุทธ ประชากรส่วนใหญ่ ๙๕ % เป็นพุทธศาสนิกชน และพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ย่อมบังเกิดผลดี แก่ผู้ปฏิบัติตามในกาลทุกเมื่อ การบริหารงานที่ดี คือ ที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม จึงช่วยให้การบริหารทุกองค์กรได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง

ศีล เป็นข้อห้าม ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกระดับพึงมีศีลอย่างน้อยศีล ๕ เบญจศีล ได้แก่ ไม่เจตนาฆ่าสัตว์ ๑ ไม่เจตนาลักฉ้อ คดโกง หรือคอร์รัปชั่น ๑ ไม่เจตนาประพฤติดุสิตในกาม ๑ ไม่เจตนาโกหกหลอกลวง ๑ และไม่เสพติดมึนเมาให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ธรรมเป็นข้อปฏิบัติ อย่างน้อยเบญจธรรม คือ คุณธรรมของคนดี ๕ ประการ ได้แก่ ความมีเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจกัน ไม่คิดประหัตประหารกัน ๑ การให้ปัน การเสียสละกาย สติปัญญา เวลา และกำลังทรัพย์ เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่น ๑ มีความสันโดษในคู่ครองของตน มีความสำรวมในโอวาท ๑ มีความซื่อสัตย์ ๑ ความจริงใจ ๑ และมีสติสัมปชัญญะ รู้ผิดชอบ ชั่ว ดี รู้บาปบุญ คุณ โทษ รู้ทางเจริญ ทางเสื่อมแห่งชีวิตที่เป็นจริง ๑ เป็นต้น

๑.๖ ถูกต้องตามหลักธรรม ที่เป็นอุปกระที่สำคัญ คือ การบริหารการปกครอง พระราชอาณาจักรของพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า แต่ปางก่อน ที่ใช้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ตลอดมาแต่โบราณกาล จนถึงปัจจุบันนี้ อันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรง คุณประเสริฐของไทยเรา ก็ได้ทรงถือเป็นหลักปฏิบัติพระองค์ตลอดมา คือ หลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ได้แก่

๑.๖.๑ ทาน ให้ปันช่วยประชา คือ บำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ โดยมุ่งปกครองหรือทำงาน เพื่อให้เขาได้ มิใช่เพื่อจะเอาจากเขา เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรรความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ให้ประชาราษฎร์ได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อนประสบทุกข์และให้ความสนับสนุนแก่คนทำความดี

๑.๖.๒ ศีล รักษาความสุจริต คือ ประพฤติดีงาม สำรวมกายและจิตทวารประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตดีคุณ ประพฤติให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นทีเคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ผู้ใดจะดูแคลน

๑.๖.๓ ปริจจาคะ คือ บำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือ สามารถเสียสละความสุขสำราญเป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๑.๖.๔ อาชชวะ ปฏิบัติการโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรงทางสัตย์ไรรมา ยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๑.๖.๕ มัททวะ ทรงความอ่อนโยนเข้าถึงคน คือ มีอหยาตัย ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคาย กระด้างถือองศ์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวลละมุนละไม ควรได้รับความรักภักดี แต่มีขาดยาเกรง

๑.๖.๖ ตปะ พันมัวเมาด้วยเผากิเลส คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและการปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออยู่อย่างง่าย ๆ สามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจในหน้าที่ให้บริบูรณ์

๑.๖.๗ อักโกธะ ถือเหตุผลไม่โกรธา คือ ไม่เกรี้ยวกราด ไม่วินิจฉัยความกระทำการ ด้วยอำนาจความโกรธ มีเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองชุน วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอัน สุขุมราบเรียบตามธรรม

๑.๖.๘ อวิหิงสา มือหิงสาน่าร่มเย็น คือ ไม่หลงระเรีงอำนาจ ไม่บีบคั้นกดขี่มีความ กรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใดด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๑.๖.๙ ชันติ ชำระเชิฐด้วยขันติ คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนต่อความเหนื่อย ยาก ถึงจะลำบากกายนำเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอยถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยถ้อยคำเสียดสีถาก ถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกิจกรณียที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑.๖.๑๐ อวิโรธนะ มีปฏิบัติคลาดจากธรรม คือ ประพฤติมิให้ผิดจากประศาสนธรรม อันถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้งอันใดประชาราษฎร์ปรารถนาโดยชอบธรรม ก็ไม่ขัดขืน การใดจะเป็นไปโดยชอบธรรม เพื่อประโยชน์ของประชาชน ก็ไม่ขัดขวางวางองค์เป็นหลัก หักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหว เพราะถ้อยคำดีร้ายลากลักการะหรืออวิชฐารมณฺ์ อนวิชฐารมณฺ์ใด ๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือระเบียบแบบ แผน หลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤดิให้เคลื่อนคลาดวิบัติ ไป^{๔๗}

ตลอดจนหลักธรรมอื่นๆ ได้แก่ ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร พละ และพรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาพรหมวิหาร เป็นต้น

๒. หลักความเหมาะสม (Appropriate/Proper)

หมายถึง ความรู้บริหารจัดการองค์กร หรือหน่วยงานและปกครองดูแล ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเหมาะสมกับเหตุผล เหมาะสมกับบุคคล กับชุมชน กับกาลเวลา สถานที่และให้ เหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อม เมื่อยามจำเป็นที่ใหู้จักยืดหยุ่น (Flexible) หรือประนีประนอม (Compromise) โดยไม่เสียหลักการ ให้การปฏิบัติงานสำเร็จอย่างได้ผลดีที่สุด ให้มีส่วนเสียหายน้อย ที่สุด หรือให้ไม่เสียหายเลย ความแข็งแกร่ง หรือแข็งแกร่ง ด้วยมานะ ทิฐิ ชนิต “ยอมหักไม่ยอม งอ” มีใชุ้บายที่ดี ที่จะให้ประสบผลสำเร็จได้ตลอดไป

ทั้งนี้ พึงอาศัยหลักปรัศธรรม ๗ ประการที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว คือ

ธมฺมญฺญตา	รู้จักหลักวิชา หรือรู้จักเหตุ ๑
อตุตฺตญฺญตา	รู้จักความหมาย หรือรู้จักผล ๑
อตุตฺตญฺญตา	รู้จักตน ๑

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖-๑๗.

मतตมณुता	รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยทรัพย์ ๑
กาลมณुता	รู้จักกาลเวลาอันควรที่จะปฏิบัติหรือดำเนินการให้ได้ผลดี ๑
ปริมณุता	รู้จักชุมชน ๑
ปุกคณุता	รู้จักบุคคล ๑ เป็นต้น

เป็นหลักในการวางตัวในวงงาน ในวงสังคมทุกระดับ และในการปกครองบังคับบัญชา
ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้อย่างเหมาะสม

๓. หลักความบริสุทธิ์โปร่งใส (Purity/Transparency)

หมายถึง การบริหารการปกครอง การตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการใดๆ ก็เป็นไปได้อย่าง
ความบริสุทธิ์ใจ คือ ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ มุ่งตรงต่อความสำเร็จอย่างได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงของ
องค์กร และมุ่งตรงต่อประโยชน์ และความสันติสุขโดยส่วนรวม ของประชาชนเป็นสำคัญจึงเป็นการ
บริหารที่สุจริต มีความโปร่งใส (Transparent) ตรวจสอบได้

๔. หลักความยุติธรรม (Justice)

หมายถึง การบริหารการจัดการกิจกรรม และ/หรือโครงการต่างๆขององค์กร อย่างมี
ประสิทธิภาพ (High Efficiency) กล่าวคือ ให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิผล (Effectiveness) และ
ให้ได้รับความพึงพอใจ(Satisfaction)โดยธรรมจากชนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างสูงต่อค่าลงทุน
(Investment Costs) ได้แก่ กำลังงบประมาณ กำลังบุคลากรและทรัพยากร และระยะเวลาที่ใช้ในการ
บริหารจัดการที่ต่ำ คือ อย่างประหยัด และคุ้มค่า และหมายถึงการปกครองบังคับบัญชา ดูแล ปฏิบัติ
ต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเป็นธรรม คือ

ไม่อคติ ด้วยความรัก (ฉนุหาคติ) หรือ เห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้อง หมู่เหล่า ๑

ไม่อคติ ด้วยความโกรธ หรือเกลียดชัง (โทสาคติ) ๑

ไม่อคติ ด้วยความเกรงกลัว (ภยาคติ) ๑

ไม่อคติ ด้วยความหลง (โมหาคติ) เพราะหุเบา หรือไม่รู้ข้อมูล ที่ถูกต้อง เป็นจริง
ที่เชื่อถือได้ ที่ตรงประเด็น และที่สมบูรณ์ดีพอ อีก ๑

หลักธรรมาภิบาล ๔ ประการ นี้ ย่อมเป็นหลักสำคัญ สำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหารทุกระดับ
สามารถใช้เป็นแนวทางในการปกครองบังคับบัญชาดูแล ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และใช้ในการบริหาร
จัดการ โครงการต่างๆ ขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ และให้บรรลุผลดี ที่ประสิทธิภาพสูง ได้อย่าง
เหมาะสม^{๔๘}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึงการ
ปกครอง(Government)การดูแลรักษาบำรุงหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการ(Management)
กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะ หรือองค์กรต่างๆ ได้สำเร็จลุล่วงตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์
(Purpose/Objective) ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ(Efficiency) และการบริหารหมู่คณะ คือ

^{๔๘}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์,(กรุงเทพมหานคร :
ชัยมงคลพรินติ้ง, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑๔-๑๑๕.

การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัย อยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม^{๔๙}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคล อำนวยการ และควบคุมทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานให้เป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่างๆ ที่ใช้กันทั่วไป พอสรุปได้ ๓ ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็น พื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง และยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ จะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงานวิธีนี้เรียกว่า **“ธรรมาธิปไตย”** คือ ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ^{๕๐}

ปิยโสภณ ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ต้องใช้ปรัชญาการบริหารเป็นหลัก ต้องจัดคนให้เข้ากับงาน วางระบบงานให้แยกกันอย่างชัดเจน ต้องเน้นการศึกษานำ การปกครอง^{๕๑}

พระมหาประยงค์ อุปเสน ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร ได้มีนักวิชาการหลายๆ ท่าน ให้คำ นิยามหรือความแตกต่างกันออกไป โดยมักใช้คำ ๒ คำ แทนคำว่า การบริหารได้แก่ Administration และ Management โดยแยกใช้ตามความนิยม คือ Administration ใช้กับการบริหารงานในองค์การ ภาคราชการ หรือ Management ใช้กับการบริหารหรือจัดการในองค์การภาคธุรกิจ แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีอีกคำหนึ่งซึ่งที่นิยมนำมาแทนสองคำข้างต้นด้วย คือ Implementation สำหรับนักบริหารทั้งในและ นอกประเทศ ก็ได้เช่นกัน ในบทความวิชาการของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ต่างก็ได้ให้นิยามและ ให้ความหมายของ^{๕๒}

พระมหาเสริมชัย ชยมงคล ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกายบริหาร การบริหารวัด และการปกครอง กายบริหาร คือ การดูแลรักษาตนเอง การบริหารวัด คือ การปกครอง ดูแลรักษาพระสงฆ์

^{๔๙}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.และหน้า ๑๓๐.

^{๕๐}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต),คุณธรรมสำหรับนักบริหาร,พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒ - ๓.

^{๕๑}ปิยโสภณ,ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์การศึกษาเผยแผ่นำการปกครอง - ก่อสร้าง, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖), หน้า ๑ - ๑๐.

^{๕๒}พระมหาประยงค์ อุปเสน, “ในบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารและการจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อน เกณฑ์ในวัด:ในกรณีศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในเขตจังหวัดหนองคาย”,ปริญญามหาบัณฑิตคณะ สังคมศาสตร์, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐.

สามเณรและบุคคลอื่นๆ ที่อาศัยในวัด ส่วนด้านการปกครองคณะสงฆ์เริ่มจากระดับวัดถึงองค์กรระดับสูงขึ้นไปในสังคมสังคมมณฑลทั่วประเทศ^{๕๓}

พระมหาไพฑูรย์ วรรณบุตร ได้สรุปการบริหารไว้ว่า ในด้านการวางแผนนี้พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนบุคคล เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติในทิศทางเดียวกันพระองค์ทรงประสงค์ให้ผู้บวชในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายแบบเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากกรณีที่ทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะ พระภิกษุรูปแรกในทางพระพุทธศาสนาด้วยพุทธดำรัสว่า “ เธอจงเป็นพระภิกษุมาเถิดธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” จะเห็นได้ว่าพุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั้นหมายถึงว่า ให้สมาชิกปฏิบัติให้หลุดพ้นจากทุกข์ส่วนตัวหรือแนะนำคนอื่นให้หลุดพ้นจากทุกข์ อันเป็นเป้าหมายแห่งการดำเนินชีวิต^{๕๔}

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (ส. ศิวรักษ์) แสดงทรรศนะการบริหารงานในเชิงพุทธศาสนาไว้ว่าการบริหารงานทั้งหมด คือ การบริหารตนเอง เป็นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตน และพัฒนางาน การพัฒนาตนต้องรู้เท่าทัน ความโลภ ความโกรธ และความหลง สำคัญต้องมีสติ^{๕๕}

นิตย สัมมาพันธ์ ได้กล่าวถึงคุณธรรมสำหรับผู้บริหารไว้ว่า นักบริหารทุกประเภทตั้งแต่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์กร หน่วยงาน ครอบครัว ตลอดจนถึงตนเองควรมีวิสัยและควรก่อให้เกิดวินัยในหมู่คณะที่ตนรับผิดชอบในฐานะผู้นำด้วย ในทางพระพุทธศาสนาวิสัยสำหรับฆราวาสก็คือ ศีล ๕ ซึ่งการที่จะรักษาศีลให้ได้ผลดี ควรจะต้องมี เบญจธรรมประกอบด้วย ผู้บริหารที่ดีควรจะต้องมีวินัยดังกล่าว เพื่อที่จะนำหมู่คณะไปสู่การพัฒนาในระยะยาว ในการปฏิบัตินักบริหารนอกจากจะต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์แล้วจะต้องมีธรรมอื่น ๆ ประกอบอีก เช่น ความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงความเที่ยงตรง ไม่ผิดหรือบิดเบือนไปจากความจริง นักบริหารจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามนิยมของสังคมอยู่เสมอ โดยไม่มีอคติเข้ามาประกอบการตัดสินใจเป็นอันขาด ซึ่งอคตินั้นได้แก่ความลำเอียงมี ๔ ประการ คือ^{๕๖}

- ๑) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก
- ๒) โมหาคติ ลำเอียงเพราะชัง
- ๓) โทสาคติ ลำเอียงเพราะเขลา
- ๔) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

^{๕๓} พระมหาเสริมชัย ชยมงคล, การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอช เอ พีเพรสจำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

^{๕๔} พระมหาไพฑูรย์ วรรณบุตร, การบริหารคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

^{๕๕} สุลักษณ์ ศิวรักษ์, การบริหารงานแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๘, ๑๕.

^{๕๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๖๗.

และนอกจากนี้นักบริหารจะต้องมีธรรมประจำใจอีกประการหนึ่ง คือ ขันติ ความอดทน นักบริหารจะต้องมีความอดทนต่อสภาวะการณ์ต่างๆ ๓ ประการ คือ

- ๑) อดทนต่อความลำบาก
- ๒) อดทนต่อความตรากตรำ
- ๓) อดทนต่อความเจ็บใจ

ธรรมข้อนี้ทำให้เกิดความงามทางจรรยา ทำให้ไม่มีพฤติกรรมอันทุจริตทั้งหลายทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพราะสามารถอดทนต่อ โลภะ โทสะ โมหะ ได้เป็นอย่างดี^{๕๗}

มัทนา อินทุสมิต ได้กล่าวถึง คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร เป็นหลักสำคัญในการประพฤติปฏิบัติตนของผู้บริหาร นอกจากจะใช้กับผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว ยังต้องมีการติดต่อประสานงานกับบุคคลหลายฝ่าย เช่น ชุมชน สังคม หรือผู้บังคับบัญชาในองค์กรอื่น เป็นต้นจึงสามารถรวบรวมเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้บริหารพื้่นนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของหน่วยงาน ดังนี้

๑) คุณธรรมในการดำรงตน เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหาร เพื่อให้ผู้บริหารมีคุณสมบัติเป็นสัปปุริสชน มีคุณธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษย์ หมวดธรรมที่จำเป็น เช่น สุจริต ๓ พรหมวิหาร ๔ สัปปุริสธรรม ๗ นาถกรณธรรม ๑๐ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณความเป็นคนดี คุณธรรมเหล่านี้นับเป็นคุณธรรมที่ควรค่าแห่งการดำรงตนของผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้บริหารมีคุณธรรมแห่งการดำรงตนแล้ว ย่อมจะส่งเสริมให้ตัวผู้บริหารเอง เป็นที่เคารพ ศรัทธา น่านับถือ ในความเป็นคนดีของผู้บริหารต่อเพื่อนร่วมงานและคนทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง

๒) คุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม และช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับเพื่อนร่วมงาน ถือว่าเป็นการครองใจคน ผู้บริหารจึงควรมีคุณธรรมเหล่านี้ คือ ธรรมคัมครองโลก ๒ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ ฆราวาสธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ มิตรแท้ ๔ ทิศ ๖ คุณเหล่านี้นับเป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารควรใช้ในการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียว รักใคร่ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำและร่วมกันแก้ปัญหา พัฒนาการทำงานของหน่วยงานให้เจริญก้าวหน้า

๓) คุณธรรมในการปฏิบัติงาน จะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน การปกครอง โดยช่วยจัดและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน ผู้บริหารควรมีคุณธรรมตามหมวดธรรมต่อไปนี้ คือ อธิปไตย ๓ สังคหวัตถุ ๔ อคติ ๔ พรหมวิหาร ๔ พละ ๔ อปริหาयธรรม ๗ ราชธรรม ๑๐ คุณธรรมเหล่านี้ จะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดียิ่ง

คุณธรรมของผู้บริหารทั้ง ๓ ประการ คือ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน และคุณธรรมในการครองงาน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในองค์กร เพราะองค์การจะดีเยี่ยมไม่ได้ ถ้าหากว่าผู้บริหารแย่ และองค์การจะแย่ไม่ได้ ถ้าผู้บริหารเยี่ยมนั้นเป็นการแสดงให้เห็น

^{๕๗} นิตย สัมมาพันธ์, การบริหารเชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๔-๔๓.

ว่า ผู้บริหารที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ หรือผู้บริหารที่ดีจะต้องบริหารองค์การได้ดีตามไปด้วย^{๕๘}

จะเห็นได้ว่า ความเห็นของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการบริหารนั้น เหมือนกับนักวิชาการทั่วไปให้ไว้ แต่ในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นการนำธรรมมาใช้ร่วมและเสริมในการบริหารเพราะหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจะเป็นเครื่องมือเครื่องกำกับสำคัญในการบริหารกิจการงานขององค์การคณะสงฆ์

สรุปว่าการบริหาร ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการที่จะร่วมมือกันทำกิจการขององค์การให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จ การบริหารแบบใหม่ไม่ได้ยกเลิกการใช้ทฤษฎีหรือหลักการในยุคการจัดการแบบวิทยาศาสตร์หรือยุคการบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์แต่กลับนำเอาหลักการและทฤษฎีเหล่านั้นมาทำการทดลองและวิจัยเพิ่มเติม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดความรู้และความคิดที่ชัดเจนขึ้น ส่วนนักวิชาการทางพระพุทธศาสนามีความเห็นในเรื่องการบริหารเหมือนกับนักวิชาการทั่วไป ต่างกันที่ว่าทางพระพุทธศาสนาจะเน้นการนำธรรมะมาใช้ร่วมและส่งเสริมในการบริหาร^{๕๙}

๒.๒.๓ องค์ประกอบของการบริหาร

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบของการบริหาร ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับองค์ประกอบของการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำงานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ^{๖๐}

๑.P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

๒.O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

^{๕๘}มณฑนา อินทสมิต, **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร : พุทธธรรมเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา**, (เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ม.ป.ป., ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.(อรรถาธิบาย)

^{๕๙}สมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, หน้า ๑๔๐.

^{๖๐}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕.

๓.S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔.D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕.C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

กูลิค และเออร์วิค (Gulick and Urwick) ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ว่า กระบวนการบริหารประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ เรียกโดยย่อว่า “Posdcorb Model” ซึ่งอธิบายความหมายได้ดังนี้

P = Planning หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้วิทยาการ และวิจยการณ วิจัยเหตุการณ์ ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการถูกต้องอย่างมีเหตุผล

O = Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์กร

S = Staffing หมายถึง การจัดบุคคลมาปฏิบัติงานหรือการบริหารงานบุคคล

D = Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการ อำนวยการ ควบคุม นิเทศงาน

Co = Coordinating หมายถึง ความร่วมมือ ประสานงาน

R = Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน การประชาสัมพันธ์

B = Budgeting หมายถึง การเงิน งบประมาณ

ระบบการบริหารองค์กร คือ ระบบการทำงานของผู้บริหาร ในการบริหารระบบต่างๆ ขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดผลสำเร็จมากที่สุดสำหรับองค์กร ระบบการบริหารนี้ หากจะพิจารณาเริ่มจากระบบต่างๆ ขององค์กร โดยสัมพันธ์มาถึงการปฏิบัติหน้าที่การบริหารโดยนักบริหารแล้ว ระบบการบริหารจะสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) จากระบบโอกาสขององค์กร ที่เปิดกว้างเผชิญกับสภาพแวดล้อมนั้น ผู้บริหารจะต้องมีการติดตามสภาพแวดล้อม และกำหนดให้องค์กรมีเป้าหมาย แผนงานที่ดีที่สุดตลอดเวลานี้คือ “การบริหารโอกาส” ซึ่งนับเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความคิดและมีความคิดเป็นเลิศ (Ideas) โดยนักบริหาร แผนงานที่ดีสำหรับองค์กรจึงเกิดขึ้น งานบริหารด้านนี้หากมองเป็นภาระหน้าที่และกิจกรรมทางการบริหารที่มีผู้บริหารต้องกระทำแล้วอาจเรียกได้ว่า เป็นการวางแผน (Planning) นั้นเอง ซึ่งในทางปฏิบัติจะหมายถึงการสนใจทำการวางแผนโดยตัวนักบริหารเอง รวมทั้งระบบการวางแผนที่พัฒนาขึ้นใช้ในทุกระดับ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนของผู้บริหารระดับต่างๆและพนักงานผู้ปฏิบัติด้วย

๒) จากระบบงานที่มีทรัพยากรที่มีคุณค่าในตัวผู้บริหารจะต้องรู้จักแบ่งปันและจัดระเบียบการให้ตรงกับความต้องการและต้องการตลอดเวลา ภาระหน้าที่งานและกิจกรรมทางการบริหารที่ผู้บริหารทำอยู่นี้ ก็คือองค์กรหรือการบริหารงาน ซึ่งขอบเขตจะคลุมตั้งแต่การจัดโครงสร้างองค์กร การจัดระบบงานและกระแสการไหลของงาน รวมทั้งขั้นตอนวิธีทำงานต่างๆ ทั้งนี้หากมีความพร้อมทุก

ด้านตามที่กล่าว ก็อาจจะช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าทรัพยากรเหนือสิ่งของทำสิ่ง (Things) ต่างถูกจัดเตรียมไว้ใช้ปฏิบัติงานอย่างอื่นดีที่สุดแล้ว

๓) จัดระบบคนปฏิบัติงาน ที่เป็นกระบวนการทำงานอันเป็นผลจากการเกี่ยวระหว่างกันและเข้าใจกันของผู้ทำงานทุกฝ่าย ทั้งหัวหน้าหรือผู้นำ ผู้ร่วมงานและผู้ปฏิบัติงานในทุกจุดนั้น การจะเป็นไปในทางใดอย่างนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ “คน” ผู้ปฏิบัติที่มีชีวิตจิตใจและความรู้สึก และต้องการชักจูงใจ โนมน้าวและเสริมสร้างให้เกิดพลังร่วมและพลังทุ่มเทต่าง ๆ ซึ่งมีตั้งแต่การเรียนรู้จัดคัดเลือกคน การรู้จักศิลปะการสั่งการและรวมถึงการรู้จักวิธีควบคุมคนให้ปฏิบัติงานด้วยความทุ่มเทและตั้งใจที่จะให้ได้ผลการผลิตสูงและได้คุณภาพที่ดีพร้อมกันทั้งสองอย่าง

บทบาทของผู้บริหารที่สำคัญยิ่งก็คือการต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานการทำงาน (Integration) ของระบบต่าง ๆ ขององค์กรให้สามารถทำงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายลงได้ดีตลอดเวลาผู้บริหารจะต้อง “จัดการ” (Manage) ให้ “ระบบงาน” และ “ระบบคน” ทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการ วิธีทำงานที่มีประสิทธิภาพในการแปรสภาพปัจจัยต่าง ๆ ให้เป็นผลงานที่ดีโดยทั้งนี้ทุกอย่างที่ดำเนินไป จะต้องสอดคล้องเป็นไปตามสภาพเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ โดยมีการเสี่ยงน้อยที่สุดและช่องทางสำเร็จได้มากที่สุด ในทิศทางที่ปลอดภัยตามช่องโอกาสที่ได้วิเคราะห์ ติดตามโดยผู้บริหารตลอดเวลา ในส่วนนี้ก็คือ “การบริหารโอกาส” ซึ่งนับเป็นภาระหน้าที่โดยตรงที่จะต้องกระทำด้วยตนเอง เป็นลำดับแรก และกระทำอย่างต่อเนื่องด้วย

สำหรับภารกิจของผู้บริหาร คือ การสร้างประสิทธิภาพในการจัดระบบงานต่าง ๆ ให้เหมาะสมสะดวกและง่ายที่คนผู้ปฏิบัติจะทำได้ โดยมีประสิทธิภาพในผลงานสูง ซึ่งพิจารณาองภาระหน้าที่ดังกล่าวเป็นภาพรวมก็คือ “การประสานงาน” (Coordination) หรือการประสานการทำงาน ของฝ่ายต่าง ๆ ให้เข้ากันได้ (Coordinated Work) นั่นเอง แต่ในทางปฏิบัติ ผู้บริหาร จะวิธีการปฏิบัติที่เรียกได้ว่า “หน้าที่งานบริหาร”(Managerial Functions)ที่เป็นมาตรฐานที่จะต้องกระทำโดยตัวผู้บริหารเอง ๕ ประการ คือ

๑)การวางแผน (Planning) หรือการกำหนดทิศทางองค์กรพร้อมกับเป้าหมายและแผนงานต่าง ๆ

๒)การจัดองค์กร(Organizing)หรือการจัดระเบียบทรัพยากรให้เป็นระบบงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นระบบวิธีทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ที่เรียกกันทั่วไปว่า “The One Best Way”

๓)การจัดคนเข้าทำงาน(Staffing)คือ การจัดหา พัฒนา และธำรงรักษาให้องค์กรมีทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าสูงสุด เพื่อพร้อมที่จะปฏิบัติงานและสร้างสรรค์ความสำเร็จให้กับองค์กรจากหน้าที่ที่แต่ละคนรับผิดชอบ

๔)การสั่งการ(Directing)คือ การมีศิลปะการสร้าง ความเข้าใจ การรู้จักจูงใจและกำกับให้ ผู้ทำงานทุกคนและทีมงานต่าง ๆ ทำงานโดยทุ่มเท และเสริมประสบการณ์ต่อกัน เพื่อผลสำเร็จของส่วนรวมร่วมกัน

๕)การควบคุม(Control)คือ การติดตามปฏิบัติ ที่กำลังดำเนินไปเพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการทำงานต่าง ๆ ในระหว่างกระบวนการทำงาน ทั้งนี้หากผลงานใดผิดไปจากที่คิด

ผู้บริหารก็จะแก้ไขและปรับให้ทำงานกับเข้าสู่ภาวะที่มีประสิทธิภาพอีกครั้งและโดยที่การควบคุมนี้จะอยู่ในขั้นตอนของการปฏิบัติโดยบุคคลฝ่ายต่างๆ อยู่ ดังนั้น การติดตามผลการปฏิบัติและการปรับแก้ต่างก็ต้องกระทำกับคน ผู้ทำงานที่กำลังปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น และด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองความหมายของการควบคุมที่แท้จริง จึงเป็น “การควบคุมคนผู้ทำงาน” นั่นเอง

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์กร ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไรและต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหาร การดำเนินงานต่างๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔ Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖ Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓) มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔ Ms หรือ ๖ Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริงๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔) ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่า บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์กรก็คือ ประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึง ความสามารถขององค์กร ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรในการใช้ทรัพยากรขององค์กรที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์กร^{๖๐}

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ ๕ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติ งานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการและวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ ไว้ล่วงหน้า

๒. การแสวงหา และกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหา กำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

^{๖๐}สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์, ๒๕๕๐), หน้า ๖๒-๖๓.

๔. การประสานงาน (Co – ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก

๕. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต^{๒๒}

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กล่าวถึงแนวคิดของฟาโย (Henry Fayol) นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศส ผู้เป็นต้นกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ ๕ ประการ ที่เรียกว่า POCCC ไว้ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุหน้าที่ โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน

๓. การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง กล่าวคือ การยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงานและช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จ

๕. การควบคุม (Controlling) การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์^{๒๓}

จากการศึกษาทบทวนเอกสารข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการบริหารนั้นมีหลักการสำคัญอันเป็นแกนหลักของการบริหารก็คือ การตั้งเป้าวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้ การวางแผนที่ดีและรัดกุม การจัดองค์การจัดบุคลากรที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ การบังคับบัญชาที่ดี การประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์การที่มีศักยภาพการควบคุมและการประเมินผลติดตามแก้ไขปัญหาทุกระยะนั้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างมาตรฐานการบริหารจัดการที่มีคุณภาพให้แก่ทุกๆ องค์การ

๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

^{๒๒}ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗.

^{๒๓}คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๙ .

ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่นๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคัม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคัม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคัมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคัมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคัมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังนี้^๔

๑) ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างไรก็ตามรัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มผู้เกียติ ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตาม พระวินัย ๑^๕

๒) ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนักพระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้นและมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีกพระองค์ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนาเช่นการ ให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหาร คณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ไม่ได้ขัดพระวินัย เป็นต้น

๓) ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคัมวางไว้เป็น บรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคัม ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคัม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักร

^๔ ปรีชา ช่างขวัญยืน, ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒-๔๓.

^๕ อัง.ทุก.(ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๑๑.

และพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออิทธิกรณ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าเป็นผิด เป็นต้น

ปกรณ ศรีดอนไผ่ ได้สรุปทฤษฎีการบริหาร ของนักวิชาการหลายท่านไว้ดังนี้

๑) ทฤษฎีการบริหารระบบราชการ (Bureaucratic Management) ทฤษฎีนี้บางท่านก็เรียกว่า ทฤษฎีองค์การแบบราชการ เป็นทฤษฎีที่ Max Weber นักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์ ชาวเยอรมันผู้คิดค้นขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยที่เขามีความเชื่อว่าบุคคลทั้งหลายมีทั้งที่เกียจและขยัน การที่ผู้บริหารจะให้กลุ่มบุคคลร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้ดีนั้นจะต้องมีองค์การหรือหน่วยงานแบบ“ระบบราชการ”จะต้องมีการจัดองค์การมีการลดหลั่นในสายบังคับบัญชา มีกฎเกณฑ์กำหนดการปฏิบัติงาน มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ ตัวบุคคล ผู้ดำรงตำแหน่ง และมีการเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติงาน โดยหลักคุณวุฒิและยึดความสามารถเป็นสำคัญ แนวคิดของ Max Weber จึงก่อให้เกิดทฤษฎีองค์การแบบราชการ หรือการบริหารแบบระบบราชการขึ้น ทฤษฎีประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ คือ

- (๑) หลักกฎหมายและเหตุผล
- (๒) หลักสายการบังคับบัญชา
- (๓) หลักระบบคุณธรรม
- (๔) หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน
- (๕) หลักการฝึกอบรมและพัฒนา
- (๖) หลักการไม่ยึดหลักตัวบุคคล

๒) ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การบริหารแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการบริหารงานที่มีระบบ มีเหตุผล มีการกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างแน่นอน เลือกวิธีที่ดีที่สุดในการทำงาน และกำหนดเครื่องมือควบคุมในการทำงานไว้อย่างเหมาะสม Taylor (๑๙๑๑) มีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้บริหารสามารถปรับปรุงเพิ่มผลผลิตได้โดยผู้บริหารจะต้องจัดแบ่งงานกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนและสังเกตการณ์ปฏิบัติการอย่างมีระบบเพื่อหาวิธีทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว สำหรับใช้ในการเพิ่มผลผลิต โดยใช้จ่ายน้อยแต่ได้ผลมากที่สุด วิธีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ หลักการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ ตามแนวคิดของ Taylor ฯลฯ^{๖๖}

กุลลิค เอล. และ เออร์วินส์ เจ. (Gulick L. and Urwick J.) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกกันย่อๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

^{๖๖} ปกรณ ศรีดอนไผ่, “บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓), หน้า ๒๐๑.

(๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

(๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

(๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

(๔) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

(๗) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน^{๖๗}

ฟาร์โย (Fayol) ได้คิดทฤษฎีการบริหารจัดการขึ้น โดยเน้นถึงเกณฑ์การบริหารที่เป็นสากลอันจะนำไปใช้กับการบริหารทุกอย่างได้อย่างกว้างขวาง เริ่มแรกเขาได้ตีความหมายการบริหารว่า มีส่วนประกอบของปัจจัย ๕ ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมงาน หลังจากนั้นจึงได้เสนอหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารไว้ ๑๔ ประการ คือ

- (๑) จัดแบ่งตามความชำนาญ อย่างมีสัดส่วน
- (๒) กำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบไว้ให้ชัดเจน
- (๓) ต้องมีวินัย เพื่อเป็นหลักในการทำงานให้ราบรื่น
- (๔) ต้องมีเอกภาพในการบังคับบัญชา เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้ว่าใครเป็นผู้บังคับบัญชาและเป็นผู้สั่งการ
- (๕) ให้มีเอกภาพในการอำนวยการ เพื่องานดำเนินไปตามแผนและบรรลุวัตถุประสงค์
- (๖) ให้ผู้ปฏิบัติยึดผลประโยชน์ส่วนตัวรองจากประโยชน์ส่วนรวม
- (๗) ให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รับค่าตอบแทน
- (๘) ให้มีการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง
- (๙) จัดให้มีสายการบังคับบัญชา
- (๑๐) ให้มีระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด เพื่อให้งานอยู่ในกรอบ

^{๖๗} Gulick L. and Urwick J., **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp.18-19.

- (๑๑) ให้มีความเสมอภาคในการจัดหน่วยงาน
- (๑๒) ผู้บริหารต้องสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา
- (๑๓) ผู้บริหารต้องมีความคิดริเริ่มในการทำงาน
- (๑๔) ผู้บริหารต้องรู้จักสร้างทีมงาน

หลักการของทฤษฎีนี้คล้ายคลึงกับหลักการบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ คือ เน้นถึงวิธีการทำงานที่ดีที่สุด และเอาใจใส่ในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ต่างกันตรงที่การบริหารแบบจัดการเน้นการทำงานของการบังคับบัญชา ถ้าผู้บริหารนำเอาทฤษฎีทั้งสองประเภทมาใช้ควบคู่กัน โดยเน้นการทำงานทั้งของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา จะช่วยให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

๓) ทฤษฎีการบริหารงานตามหลักมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Management) การบริหารงานตามหลักมนุษยสัมพันธ์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การบริหารงานตามหลักพฤติกรรม ได้รับการสนใจอย่างจริงจัง เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษ ที่ ๑๙ เป็นต้นมาบรรดานักจิตวิทยา นักมานุษยวิทยา และนักสังคมวิทยา ได้ให้ความสนใจในการทำงานของคนงานในด้านต่างๆ และเชื่อถือว่า คนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารมากกว่าวิธีการจัดการ เพราะคนมีชีวิตจิตใจเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ ต้องการขวัญและกำลังใจในการทำงาน การที่คนจะทำงานมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสิ่งเหล่านี้ นักทฤษฎีกลุ่มนี้จึงได้ศึกษาเรื่องคนมากกว่าการจัดการบริหารตามหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ได้รับการยกย่องมากและเป็นต้นกำเนิดทฤษฎีนี้

๔) ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบ (System Approach) ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบเป็นระบบการบริหารที่ถือว่าเป็นปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบด้วยกันเข้าเป็นองค์การนั้นต่างมีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน สามารถส่งผลกระทบซึ่งกันและกันได้ (Kask and Rosenzweig) ได้ให้คำจำกัดความทฤษฎีระบบว่า ระบบเป็นการจัดการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างปัจจัยอิสระ หรือปัจจัยย่อยตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไป และปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยรวมทั้งตัวระบบดังกล่าวจะต้องมีขอบเขตที่กำหนดไว้ชัดเจนในอันที่จะแบ่งแยกออกจากสภาพแวดล้อมอื่นๆ ดังนั้นเราอาจสรุปความหมายของระบบได้ว่า ระบบเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปจนเกิดเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองความสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นตัวแบ่งแยกระบบออกจากสภาพแวดล้อม

๕) ทฤษฎีการบริหารโดยสถานการณ์ (Contingency Management) การบริหารโดยสถานการณ์เป็นการผสมผสานหลักการและทฤษฎีการบริหารต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์หนึ่ง โดยไม่ยึดแนวการบริหารแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะแต่ให้เหตุการณ์เป็นตัวกำหนดจะใช้หลักการบริหารแบบไหน ทองศรี กำภู ณ อยุธยา ได้สรุปหลักการการบริหารโดยสถานการณ์ไว้ ๓ ประการ ดังนี้

(๑) การบริหารโดยสถานการณ์ยึดถือความเป็นไปได้สถานการณ์หนึ่ง ๆ เป็นหลัก

(๒) เนื่องจากเหตุการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนไป การบริหารโดยสถานการณ์จึงไม่ควรยึดสถานการณ์อันใดอันหนึ่งตายตัว เพื่อให้เป็นแบบอย่างการบริหารเกินไป แต่ให้มีความยืดหยุ่นพร้อมที่จะพิจารณาสถานการณ์ใหม่ ๆ ต่อไป เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เรื่อย ๆ

(๓) การบริหารโดยสถานการณ์ จะคำนึงถึงงานวิชาการ หรือสิ่งแวดล้อมและความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นหลัก เพื่อให้เกิดผลงานมากกว่า ที่จะแสวงหาวิธีการอันดีเลิศมาใช้ในการทำงาน และต้องคำนึงถึงความจำเป็นในระยะยาวที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยยึดหลักโครงสร้างวิชาการ ตลอดจนปัจจัยด้านจิตวิทยาเป็นหลักในการพิจารณาด้วย

วิลเลียม โอแซกเกอร์ (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร^{๖๔} ดังนี้

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
- ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
- ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

จากการศึกษาทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้นประกอบด้วย นโยบายการวางแผน วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ การจัดการ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณ ที่ผู้บริหารทุกๆ องค์การจะต้องมีเพื่อบริหารจัดการเป็นระบบระเบียบ เพื่อให้การทำงานขององค์กรนั้นเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมายอันสูงสุดที่องค์กรนั้นๆ ตั้งไว้

๒.๓ บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้นพระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุขและทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์ สังฆกรรมต่างๆ ที่กระทำได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้าน

^{๖๔}William Ouchi, **Organization and Management** , (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p.283.

ความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับสังคมชาวโลกในปัจจุบันและอนาคตนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาดังนี้คือจากการศึกษาบทวนเอกสารพบว่า มีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ดังนี้

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น พระสังฆาธิการ เป็นบุคลากรอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ได้รับมอบหมายจากพุทธบริษัทให้เป็นผู้ดำเนินการด้านต่างๆ ของพระพุทธศาสนา ความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาจึงสัมพันธ์อย่างยิ่งกับคุณภาพของพระสังฆาธิการระดับต่างๆ การกิจของ พระสังฆาธิการนั้น นอกจากหน้าที่ตามปกติของพระสงฆ์ คือ การสอนธรรมนำปฏิบัติแก่พุทธบริษัทแล้ว ยังมีภารกิจด้านการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาอีก ๖ ด้าน กล่าวคืองานการปกครองงาน การศาสนศึกษา งานการศึกษาสงเคราะห์ งานการเผยแผ่ งานการสาธารณูปการและงานสาธารณสงเคราะห์ การบริหารจัดการภาระงานด้านต่างๆ ดังกล่าวนั้น ล้วนต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ในด้านนั้นๆ อย่างเพียงพอจึงจะสำเร็จลุล่วงดังหมายได้^{๖๙}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) กล่าวถึง การบริหารงานเป็นกิจการคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติอันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการศาสนามี ๖ ประการดังนี้ ๑.การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครองคณะสงฆ์) ๒.การศาสนศึกษา ๓.การศึกษาสงเคราะห์ ๔.การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕. การสาธารณูปการ ๖. การสาธารณสงเคราะห์ วิธีดำเนินการทั้ง ๖ ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายอาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีต^{๗๐}

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์ที่แท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยแล้วก็จัดว่าเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกันกับแนวคิด ที่ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์กร ความคาดหวังขององค์กรถือเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับ การกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามความคาดหวังของสังคมก็ถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย^{๗๑}

^{๖๙}พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), **พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ข.

^{๗๐}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), **เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการกคณะสงฆ์และการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๗.

^{๗๑}พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๔.

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ ๑) การบูรณะและพัฒนาวัด ๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะและ ๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด^{๗๒}

พระมหาสมทรง สิรินุโร ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อพระสงฆ์ผู้มีบทบาทต่อวัดมีความบริสุทธิ์ มีความสันโดษ มีความเป็นผู้นำทางปัญญา มีจริยธรรมและวิถีชีวิตที่ประเสริฐกว่า ย่อมให้คำแนะนำ ตักเตือนหรือต่อรองกับทางบ้านเมืองได้ แต่ในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ระดับบริหารหาผู้มีความกล้าทางจริยธรรมทำได้ยาก ในเมื่อเห็นว่าเป็นเมืองกระทำอะไรไม่ถูกต้อง เป็นการย่ำแย่ต่อ ศาสนธรรม ก็หาผู้ใดกล้าคัดค้านคำว่าบาตรไม้ ส่วนหนึ่งเกิดจากพระสงฆ์ระดับบริหารไม่สามารถจะเข้าไปปัญหาสังคมที่ซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งปัญหาศีลธรรมที่ซับซ้อนด้วย และอาจเกิดจากการตกอยู่ในอคติ เกรงจะกระทบฐานะตำแหน่งของตนมากกว่าจะเห็นแก่พระธรรมวินัย บทบาทของวัดในสังคมเมืองยังคงทำหน้าที่ให้บริการบางอย่างเป็นตัวเคลื่อนย้ายสังคม จากคนที่มีฐานะต่ำสุดในทางเศรษฐกิจและการเมืองให้ขึ้นไปสู่ที่สูงได้ เพราะเหตุนี้พระสงฆ์รุ่นใหม่จะต้องมองปัญหาของวัดและพระสงฆ์ในปัจจุบันว่ามีอะไรที่อยู่ในสภาพที่ไม่พึงปรารถนา และอะไรเป็นส่วนที่พึงปรารถนาจากนั้นก็ต้องพยายามศึกษาปัญหาต่างๆ พร้อมหาแนวทางแก้ไข โดยเริ่มจากตัวพระสงฆ์เองเริ่มจากวัดก่อนแล้วค่อยๆ ขยายออกไปในเขตที่ตนรับผิดชอบอยู่^{๗๓}

พระครูมงคลคีลวงค์และคณะ กล่าวว่าบทบาทพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อย และประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียน แผนกพระปริยัติธรรมขึ้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือ การเปิดโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็ก ที่เรียกว่าก่อนเข้าเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้เข้ามาฟังพระสงฆ์ พระสงฆ์มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือ ลูกหลานชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานได้ดี ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัด ต่อพระพุทธศาสนาก็บังเกิดขึ้นกับประชาชน^{๗๔}

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นงานที่พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทต่อสังคมนั้น คุณภาพของพระสงฆ์ เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ปัจจุบัน พระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติและความสามารถในการสอน และการเผยแผ่ พระธรรม จึงทำให้พระสงฆ์

^{๗๒} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

^{๗๓} พระมหาสมทรง สิรินุโร, บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทยจำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๓๒.

^{๗๔} พระครูมงคลคีลวงค์และคณะ, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทการแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, หน้า ๕๓-๖๗.

สูญเสียความเป็นผู้นำในทางคุณธรรมและสติปัญญา และสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหาร การปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพพระสงฆ์ดีขึ้นคุณภาพของ พระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้ หากระบบการบริหารและปกครองสงฆ์เป็นระบบ กำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องถึงมาสิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กันก็คือระบบกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับคัดเลือกผู้ที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลสำหรับผู้ที่ผ่าน การบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัยโดยอุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับ มอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรองและกล่อม เกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ขั้นตอนที่สำคัญกว่านั้นคือการ กล่อมเกล่าทั้งในด้านความประพฤติ ความรู้ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงาม^{๗๕}

ภัทรพร สิริกาญจน กล่าวถึง บทบาทการบริหารของพระสงฆ์ว่า เนื่องจากพระสงฆ์ไทย ส่วนใหญ่มิได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวห่างจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่ตนเองอาศัยอยู่และมีบทบาทบริหารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทดังกล่าว มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม และการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยัง รวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางด้านวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอีกด้วยและการเป็นผู้นำ ชุมชน พระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ หลายรูปได้รับการยอมรับนับถือและยกย่องจากคนทั่วไปว่ามีคุณูปการกล่อมเกล่าผู้คนให้รู้จักบาป บุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม^{๗๖}

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึง การบริหารกิจการ คณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของ พุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำ สอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอด พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้าง ศรัทธาความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๗๗}

^{๗๕} พระไพศาล วิสาโล, **พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกวิกฤต**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๖-๒๗๗.

^{๗๖} ภัทรพร สิริกาญจน, **หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ : แนวคิดและบทบาทพระคัมภีร์เขียน สุลักษณ์ ในการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^{๗๗} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะ เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ^{๗๘}

- ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินการทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางประการ คงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงภารกิจที่สำคัญของการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ดังนี้^{๗๙}

๑) ด้านศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่ สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

๒) ด้านศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการ ดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดโรงเรียนราษฎร์ สงเคราะห์ที่วัดสนับสมุน

๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

๔) ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและ พระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการ สงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำใน การพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพ ต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การซ่อมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุน ทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น

๕) ด้านสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่การดูแล

^{๗๘} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **กฎหมายเถรสมาคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๗๙} สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**, หน้า ๑๗๗. (อรรถาธิบาย).

บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถเมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัด เป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่าเงินอุดหนุนบูรณะวัด

๖) ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและหมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

จากการศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์นั้น พระสังฆาธิการระดับต่างๆ มีความสำคัญมากมีหน้าที่ในการปกครองและสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา และจะต้องบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดังตามพระธรรมวินัยและวิถีชาวพุทธตามประเพณีวัฒนธรรมแบบไทย จะบังเกิดความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยจะรุ่งเรืองสืบไปก็ด้วยการอาศัยพระสังฆาธิการเป็นกำลังสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต่อไปโดยเฉพาะบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และภารกิจในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในปัจจุบันนอกจากพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสจะต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายคณะสงฆ์แล้ว สิ่งที่สำคัญที่พึงตระหนัก คือความเจริญมั่นคงของวัด การพัฒนาวัดให้มีศักยภาพที่เอื้ออำนวยคุณประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชนและสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกลไกการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์อย่างมีระเบียบและต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

๒.๔ การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ไทย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์^{๔๐} เป็นองค์กรตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งตราขึ้นในภาวะที่บ้านเมืองอยู่ในระยะปฏิบัติและอยู่ในระยะกาลที่ได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาแล้ว ๒ ฉบับ ครั้นเมื่อตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ คงได้ทบทวนพระราชบัญญัติ ๒ ฉบับ เทียบเคียงแล้วยึดเอาโครงสร้างของฉบับที่ ๑ เป็นหลัก เอาส่วนประกอบขององค์กรของฉบับที่ ๒ บางส่วนมาผสม โดยปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จึงได้รูปแบบองค์กรดังนี้

^{๔๐}พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), การพัฒนาพระสังฆาธิการ ภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๑๐.

๑. ผู้บัญชาการ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกเป็นองค์ประมุขสงฆ์และเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์สูงสุด ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจแห่งกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

๒. องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง แยกเป็น ๒ คือ

๑) มหาเถรสมาคม ได้แก่ องค์การปกครองคณะสงฆ์สูงสุด ซึ่งเป็นองค์การหลักประกอบด้วย

- (๑) สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง
- (๒) สมเด็จพระราชาคณะ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง
- (๓) พระราชาคณะที่ทรงแต่งตั้ง (ไม่เกิน ๑๒ รูป) เป็นกรรมการลักษณะดำเนินการ

กิจการ

- (๑) ประธานกรรมการ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ
- (๒) อธิบดีกรมการศาสนา เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง
- (๓) กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการ
- (๔) องค์การย่อย เป็นหน่วยบริหารและจัดกิจการแทน

๒) องค์การย่อยในส่วนกลาง

(๑) เขตปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่เขตปกครองสงฆ์ในภิกขุสงฆ์นั้น ๆ ดังนี้

- ก. หน (ม) เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชา
- ข. คณะ (ธ) เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชามีเลขานุการสนองงานการเลขานุการเจ้าคณะใหญ่ จัดเป็น “พระสังฆาธิการ”

(๒) คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของมหาเถรสมาคม

- ก. คณะกรรมการฝ่ายปกครอง
- ข. คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา
- ค. คณะกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์
- ง. คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- จ. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ
- ฉ. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์

(๓) คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการอื่นๆ (มีจำนวนมากคณะ)

(๔) กองงาน

- ก. กองบาลีสนามหลวง
- ข. กองธรรมสนามหลวง
- ค. กองงานพระธรรมทูต

๓. องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มี ๔ ชั้น คือ

- ๑) ภาค เจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะภาคเป็นผู้ช่วย
- ๒) จังหวัด เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ช่วย

๓) อำเภอบุ เป็นเจ้าคณะอำเภอบุเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะอำเภอบุเป็นผู้ช่วย

๔) ตำบล เป็นเจ้าคณะตำบลเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วย

๔. วัดเป็นองค์กรต่ำสุดและเป็นองค์กรหลัก เป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา เป็นหน่วยบริหารและจัดกิจการโดยตรง มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชารองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยในกิจการทั่วไป ไวยาวัจกรเป็นผู้ช่วยงานการศาสนสมบัติ อนึ่งเจ้าคณะรองเจ้าคณะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็น “พระสังฆาธิการ”

การคณะสงฆ์ คำว่า “การ” เป็นคำนาม ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า “งาน” สิ่งหรือเรื่องที่ต้องทำ ถ้าอยู่หน้านาม หมายถึง “เรื่อง” “ธุระ” “หน้าที่” ดังนั้น เมื่อรวม “การ” กับ “คณะสงฆ์” เป็นการคณะสงฆ์ จึงหมายถึง “ธุระของคณะสงฆ์” “สิ่งหรือเรื่องที่คณะสงฆ์ต้องทำ” “สิ่งหรือเรื่องที่คณะสงฆ์ควรทำ” “ธุระของคณะสงฆ์” “หน้าที่ของคณะสงฆ์” โดยตรงได้แก่กิจการที่คณะสงฆ์ต้องกระทำหรือที่คณะสงฆ์ควรกระทำ กิจการที่เป็นงานของคณะสงฆ์กิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือหรือควรถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นกิจการขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนและทุกชั้นเพราะคณะสงฆ์ต้องดำเนินกิจการคณะสงฆ์โดยแท้

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา ๑๕ ตรี (๑) และ (๓) และ ข้อ ๕ แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวถึง “การ” ไว้โดยชัดเจนเป็น ๖ คือ

- ๑) การรักษาความเรียบร้อยดีงาม
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์

กิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนา จะมีมากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมรวมลงใน “การ” ทั้ง ๖ นี้ และการทั้ง ๖ นี้ เป็นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้แต่วิธีดำเนินการนั้นให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม อนึ่ง การนิคมกรรม ตามมาตรา ๒๔-๒๕ ซึ่งแต่ใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔ เรียกว่า “การวินิจฉัยอธิกรณ์” ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม

กล่าวโดยสรุปแล้ว “การ” ที่กล่าวมานี้ ย่อมอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะระดับต่างๆ และมหาเถรสมาคม ตลอดจนพระภิกษุ คณะบุคคล ที่มหาเถรสมาคมมอบให้เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ทั้งสิ้น^{๔๖} โดยผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารอันเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๔๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖-๑๗.

๒.๔.๑ ด้านการปกครอง

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับด้านการปกครอง ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการปกครอง ไว้หลายท่าน ดังนี้

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครอง คณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลซึ่งในสมัยนั้นมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง คณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดจึง ผ่ากไว้กับผู้นำซึ่งมีความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทาง คือสังฆสภา คณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดย คำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ฉบับนี้ คือ

โดยที่การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วย วัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบ เช่นว่านั้นเป็น ผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ให้สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรม วินัยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

โดยการปกครองคณะสงฆ์ในยุคนี้อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความหมาย กว้างขวางมาก เพราะถ้าพิจารณาเทียบเคียงกับอำนาจหน้าที่ของสังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะ วินัยธรรตามที่บัญญัติแยกอำนาจกันไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ แล้วจะพบว่าอำนาจ หน้าที่ต่าง ๆ ทั้งสามส่วนนั้นได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อำนาจหน้าที่ของสังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีจุดเด่นในการ สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช คือ สมเด็จพระสังฆราชมีองค์เดียว และพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนา สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ และกรรมการมหาเถรสมาคมมี ๒๑ รูป เหมือนเดิมแต่ว่าอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้อย่างชัดเจนกว่า ฉบับ ๒๕๐๕ คือ

๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม

๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับวางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๙ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

ภาพรวมการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ปัจจุบันมหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภท คือ

๑. การปกครอง
๒. การศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์

การบริหารงานของมหาเถรสมาคม เป็นไปในลักษณะที่ว่ากรรมการทั้งหมดร่วมกันรับผิดชอบงานทั้ง ๖ ประเภท โดยไม่มีการแต่งตั้งเป็น “กระทรวง” ให้ชัดเจนแล้วมอบหมายให้กรรมการรูปใดรูปหนึ่งทำหน้าที่เป็น “รัฐมนตรี” เพื่อกำกับดูแลเป็นการเฉพาะและการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ มีอำนาจคือ

ก. อำนาจนิติบัญญัติของมหาเถรสมาคม ในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ของสังฆสมาคมมหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ดังนี้

- ๑) ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม
- ๒) ออกข้อบังคับมหาเถรสมาคม
- ๓) วางระเบียบมหาเถรสมาคม
- ๔) ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม
- ๕) มีมติมหาเถรสมาคม
- ๖) ออกประกาศมหาเถรสมาคม

ข. อำนาจบริหารของมหาเถรสมาคม โดยที่อำนาจการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสังฆมนตรีเดิมได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ดังนั้น มหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร ดังต่อไปนี้

- ๑) จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์
- ๒) จัดแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

๓) จัดตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

๔) แต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์

และในนามคณะกรรมการมหาเถรสมาคมนั้น จะมีคณะอนุกรรมการ ที่มหาเถรสมาคม แต่งตั้งอีกหลายคณะ คือ

๑) คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์

๒) คณะกรรมการอำนวยการพระธรรมทูต

๓) คณะกรรมการร่างกฎนิคหกรรม

๔) คณะกรรมการจัดตั้งทุนสาธารณสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์

๕) คณะกรรมการควบคุมพระภิกษุสามเณรไปยังต่างประเทศ (ศ.ต.ภ.)

การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้ มีการแบ่งเขตปกครองตามลำดับชั้นคือ ตั้งแต่ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยแบ่ง สายการปกครอง ดังนี้

๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๑ ๒ ๓ ๑๓ ๑๔ และ ๑๕

๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๔ ๕ ๖ และ ๗

๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ และ ๑๒

๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๑๖ ๑๗ และ ๑๘

๕) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ธรรมยุติกนิกายทุกภาค

และเขตการปกครองคณะสงฆ์แบ่งตามภาค ๑๘ ภาค ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ ได้แก่ ภาค ๑ ถึง ภาค ๑๘ เป็นต้น

ส่วนการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ ของ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนดขึ้น ตำแหน่งพระสังฆาธิการ หรือผู้ปกครองคณะ ตามลำดับชั้นต่อไปนี้

๑) เจ้าคณะภาค

๒) เจ้าคณะจังหวัด

๓) เจ้าคณะอำเภอ

๔) เจ้าคณะตำบล

๕) เจ้าอาวาส

ค. อำนาจตุลาการของมหาเถรสมาคม การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความใน คณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ ตรากฎ

มหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ ว่าด้วยการลงนิกกรรม กฎมหาเถรสมาคมนี้แบ่งอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ ออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑) การพิจารณาชั้นต้น เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสที่ภิกษุถูกฟ้องสังกัดอยู่ถ้าผู้ถูกฟ้องเป็นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะก็ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

๒) การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ซึ่งจะประกอบด้วยเจ้าคณะหรือผู้ปกครองเหนือขึ้นไปกว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้พิจารณาในชั้นต้น

๓) การพิจารณาชั้นฎีกา เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมในการลงนิกกรรมไม่ว่าในกรณีใดให้เป็นอันถึงที่สุด

จะเห็นได้ว่า การที่ฝ่ายรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ออกมาบังคับใช้ได้เป็นประจักษ์พยานอย่างดีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับศาสนจักร เพราะการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ รัฐบาลได้เชื่อว่าการอุปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ ทั้งนี้เพราะคณะสงฆ์ไม่มีอำนาจลงโทษพระภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยขั้นร้ายแรงและไม่ยอมสละสมณเพศทั้งไม่มีอำนาจลงโทษผู้ใส่ความคณะสงฆ์หากคณะสงฆ์ปล่อยไว้อย่างนั้นจะนำความเสื่อมเสียมาสู่วงการคณะสงฆ์ในกรณีคณะสงฆ์จำจะต้องพึ่งอำนาจรัฐเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระธรรมวินัยและความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนา แม้ว่ามหาเถรสมาคมมีอำนาจปกครอง คณะสงฆ์อย่างเต็มที่ ข้อนี้ไม่ได้หมายความว่าคณะสงฆ์มีอิสระจากการควบคุมของกลไกของรัฐ

หน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสและผู้รักษาการแทน

โดยที่วัดเป็นสถาบันหลักในการปกครองและการดำเนินกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาที่สำคัญสุด กฎหมายคณะสงฆ์บัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัดในกิจการทั่วไป ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด เจ้าอาวาสนั้นมีฐานะเป็นผู้ปกครองวัดและมีฐานะเป็นผู้แทนวัด ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ เจ้าอาวาส จึงเป็นผู้มีความสำคัญต่อความเสื่อมความเจริญของคณะสงฆ์และพระศาสนา แม้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสก็มีฐานะอย่างเดียวกับเจ้าอาวาส เพราะความสำคัญดังกล่าวจึงบัญญัติหน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสไว้โดยชัดเจนในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดอำนาจ และหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ใน หมวด ๕ ว่าด้วยเรื่องของวัด ไว้ในมาตราที่ ๓๗ - ๓๘ มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนัก อาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่ง ของมหาเถรสมาคม

๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาส เข้าไปอยู่อาศัยในวัด

๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่ง เจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของ มหาเถรสมาคม

อนึ่ง เพราะวัดจะต้องมีเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ซึ่งอาจปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ว่างเว้นเลย จึงมีบทบัญญัติโดยชัดเจนในมาตรา ๓๙ ดังนี้

“มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส

การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม”

หน้าที่และอำนาจตามมาตรา ๓๗ และ ๓๘ เป็นหน้าที่และอำนาจโดยภาพรวม ส่วนอำนาจและหน้าที่โดยส่วนย่อย ยังมีในบทบัญญัติอื่นๆ อีกส่วนรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย

การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับจากการได้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ในรัชกาลที่ ๕ และในรัชกาลที่ ๘ มีตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔ กำหนดรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๙ ปัจจุบันมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์อีกสองฉบับ คือ ฉบับพ.ศ. ๒๕๐๕ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็นสัดส่วนในการบริหารงานคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น และมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์เชื่อว่าการมีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิลุตตมเมธี) เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา ได้อธิบายเกี่ยวกับนโยบายคณะสงฆ์ในหัวข้อบรรยายเรื่อง “นโยบายการคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา” ว่าพระพุทธศาสนาถือว่าสูงสุด ซึ่งอยู่ในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์นโยบายคณะสงฆ์และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง เพื่อการดำรงสมณธรรม ปฏิบัติสมณกิจให้เกิดการพัฒนาการมั่นคงถาวรและเรียบร้อยดีงามแห่งพระพุทธศาสนาทั้งเพื่ออำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมสืบต่อไปจนไม่มีเวลาว่างเหลือไว้ให้ทำความเสื่อมเสียตลอดจนถึงสถาบันสงฆ์และประเทศชาติโดยให้พระ

อุปัชฌาย์และเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นมีจิตสำนึกรับผิดชอบควบคุมสอดส่องดูแล และส่งเสริม โดยถือหลักเป้าหมาย ๕ ข้อ คือ^{๔๒}

- (๑) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ
- (๒) เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง
- (๓) เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่
- (๔) เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูงานตามที่สั่ง
- (๕) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น

โดยยึดหลักว่า พระภิกษุเป็นฐานรองรับวัด วัดเป็นฐานรองรับคณะสงฆ์ พระสงฆ์เป็นฐานรองรับพระพุทธศาสนา

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงการปรับระบบบริหารองค์การชาวพุทธไว้ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า การบริหารองค์การชาวพุทธควรกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ชักช้าไม่ทันการและคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัด ให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริงจากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยรวมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการโดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำเอนจิเนียริงให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๔๓}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครองหมายถึง การกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็น

^{๔๒} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิสฺสิตฺตเมธี), ธรรมปริทัศน์ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

^{๔๓} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

พระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกลบุตร หรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์เน้นการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ^{๘๔}

๑. นิคคหวิธี คือ การชมคนที่ควรชมหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
๓. ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ

๓.๑ พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว

๓.๒ กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครอง คณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

๓.๓ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับ และนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวไว้ว่า การปกครอง คือ การบริหาร วางระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคมได้อยู่ร่วมกันทำหน้าที่อย่างปกติสุข รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชน ให้เกิดการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติตาม แผนนโยบายของรัฐอย่างถูกต้อง ตลอดจนการพยายามสร้างรูปแบบ การปกครองที่จะกำจัดคนเลวให้น้อยที่สุด โดยพยายามให้เกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมโดย ไม่มีการใช้อำนาจหรือการลงโทษมาบังคับให้ทำหรือปฏิบัติตาม^{๘๕}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การปกครอง หมายถึง การสอดส่องดูแลเพื่อให้ การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช^{๘๖}

ในสมัยพุทธกาล การปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนักและคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสภาพการณ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มต้น และท้าทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ เจตจำนงในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตน แต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ย่อมเป็นใหญ่ไม่เลือกกว่าจะเป็นอาจารย์หรือสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการประชุมสงฆ์และถือมติ

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

^{๘๕} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

^{๘๖} กรมการศาสนา, วินัยบัญญัติหนักรธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

เอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนักความเสื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนืองๆ มีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ฉัพพัคคีย์ หลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดิน หรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสั่งสมณฑล ฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว^{๘๗}

เพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปได้อย่างดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดให้แต่ละวัดมีพระภิกษุดำรงตำแหน่งบริหารปกครองคณะสงฆ์ภายในวัด ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยในมาตรา ๓๖-๓๗ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้ ดำเนินการปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม การดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความดีงามภายในวัด การปกครองและสอดส่องให้คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ ของวัดด้วยดี^{๘๘}

แสง อุดมศรี ได้ให้ความหมายของการปกครองไว้ว่า การปกครอง คือ การจัดทำกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตัดสินกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหมายและการใช้กฎหมาย ซึ่งทุกคนในสังคมจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม หากมีใครขัดขึ้นไม่ยอมรับหรือทำการบางอย่างในลักษณะที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่คนอื่น ย่อมจะได้รับโทษทัณฑ์บางประการตามควรแก่กรณี ทั้งนี้เพื่อการปกป้องมิให้มีใครมาทำความเดือดร้อนวุ่นวายให้เกิดขึ้นแก่สังคม และเพื่อให้เป็นการคุ้มครองคนที่ยอมรับปฏิบัติตนตามกฎหมายเกณฑ์ทางสังคมหรือกฎหมายให้ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข^{๘๙}

สรุปได้ว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองของคณะสงฆ์นั้นเป็นหลักสำคัญมากในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบันนี้ โดยคณะสงฆ์นั้นใช้หลักการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนหลัก และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคมเป็นเครื่องสนับสนุนรองรับการปกครองอีกระดับหนึ่งและการบริหารปกครองคณะสงฆ์จะต้องคำนึงถึงหลักกฎหมายของ ฝ่ายบ้านเมือง ตลอดจนจารีตประเพณี วัฒนธรรมอีกด้วยประกอบกับการปกครองคณะสงฆ์จึงสมบูรณ์ ไร้ข้อกังขาสงสัยจากสาธารณชน จนเกิดเป็นระเบียบ แบบแผน แบบอย่างให้คนในสังคมได้ถือปฏิบัติเจริญรอยตามสืบต่อไปและภารกิจในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในปัจจุบัน นอกจาก พระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสจะต้อง

^{๘๗} คณินันต์ และสุบรรณ จันทบุตร, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี**, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗.

^{๘๘} ทวี เขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า ๔๐-๔๑.

^{๘๙} แสง อุดมศรี, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒.

คำนึงถึงพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายคณะสงฆ์แล้ว สิ่งที่สำคัญที่พึงตระหนักคือ ความเจริญมั่นคงของวัด การพัฒนาวัดให้มีศักยภาพที่เอื้ออำนวยคุณประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน และสังคมซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกลไกการบริหารการปกครอง จัดกิจการคณะสงฆ์อย่างมีระเบียบและต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

๒.๔.๒ ด้านการศาสนศึกษา

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการศาสนศึกษา ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับงานด้านศาสนศึกษาของพระสงฆ์ ไว้หลายท่านดังนี้

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือ การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในสัทธิธรรม ๒ ประการของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในปัจจุบันจัดการศึกษาของสงฆ์ เป็น ๒ ส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

การศาสนศึกษา หมายถึง ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ สีลสิกขา การอบรมกาย วาจา จิตสิกขา การอบรมใจ ปัญญาสิกขา การอบรมกาย วาจา ใจด้วย ปัญญา^{๑๐}

การศึกษาตามหลักพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ระดับต่างๆ ให้เกิดขึ้นสู่สังฆธรรม เมื่อรู้แล้วจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และสร้างสรรค์ให้ตัวเองและคนอื่นและสังคม การศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะ การบวชเรียนคือ การศึกษาโดยการบรรพชาเป็นสามเณรอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า เนื้อหาของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ก็คือ พระพุทธศาสนานั้นเอง

สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน การศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะเป็นกิจการสำคัญอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์จัดให้มีการดำเนินการ ดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์” และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางก็ได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาว่า “ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม”และในส่วนของการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่า “ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา ให้ดำเนินไปด้วยดี” การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ^{๑๑}

^{๑๐} พระครูปลัดอาทิตย์ อดุลเวที (ชองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗.

^{๑๑} พระยพยุทนา รณนิธมฺโม (แก้วกัณหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๑.

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาส มี อุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชี ที่ศึกษาเล่าเรียนเรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น ๘ ชั้น คือ ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๙

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕ มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ หลักธรรม และหากพระภิกษุ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขา ก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษา หลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วยโดยเฉพาะการศึกษา ภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีความรู้และเข้าใจพระพุทธรวณะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็จะต้องเสื่อมสูญไปด้วยเหตุนี้ กษัตริย์ผู้เป็น ศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมาจึงทรงทำนุบำรุงสนับสนุนฐานันดรพระราชทานราชูปการต่างๆ มี นิตยภัต เป็นต้น จึงจัดให้มีวิธีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้ปรากฏต่อชาวโลกทั่วไปว่าพระภิกษุ สามเณรรูปใดมีความรู้มากน้อยแค่ไหน เพียงใด เมื่อปรากฏว่าพระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้ถึงขั้นที่ กำหนดไว้ พระมหากษัตริย์ก็ทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรรูปนั้นให้เป็นมหาบาเรียน (ปัจจุบันเรียกว่า มหาเปรียญธรรม) ครั้นอายุพรรษาถึงชั้นเถรภูมิ ก็ทรงตั้งให้มีสมณศักดิ์ในสังฆมณฑล ตามควรแก่ คุณธรรมและความรู้ เป็นครูอาจารย์สั่งสอนพระปริยัติธรรมสืบ ๆ กันมาจนบัดนี้

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัย) ศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตจริง ทั้งทางโลกและทางธรรมผสมผสาน กันไปและเพื่ออนุวัตน์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่วิชาการพระพุทธศาสนายังเป็นแกนหลักใน การศึกษา ถือเป็นการศึกษาสมัยใหม่ที่ผสมผสานทั้งทางด้านศาสนาและวิชาสามัญศึกษาเข้าด้วยกัน การศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ จึงถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่ หลักของพระสงฆ์ เป็นการศึกษาเล่าเรียน เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อพัฒนาชีวิต โดยดำเนินตามองค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยความ เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือ การศึกษาธรรมวินัย ให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่าคำสอนของ พระพุทธองค์ ที่จัดเป็นธรรมบทนั้นบทนี้ว่าด้วยเรื่องอะไร ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมา

ปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางหรือแสงประทีปแห่งชีวิต จะทำอย่างไรและเมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไร เรียกว่า ปริยัติ

๒) ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติ คือนำมาประพฤติปฏิบัติจริงๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจ กล่าวอีกในหนึ่งก็คือ นำเอาหลักธรรมที่เรียนรู้แล้วนั้นเป็นแนวทางหรือปทัฏฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานของตนเรียกว่า ปฏิบัติ

๓) ปฏิเวธ ได้แก่ ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก พระอรหันตสาวิกา และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งทำให้ยกฐานะจากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคล การบรรลุธรรมขั้นนั้นๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัติ นั้นไม่มีใครมายกย่องหรือแต่งตั้งให้ แต่การยกฐานะดังกล่าว เป็นโดยอัตโนมัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ฐานะหรือตำแหน่งแห่งพระอริยเจ้านั้นไม่มีการแต่งตั้งให้ จะรู้ได้ด้วยตนเองคือ เป็นปัจเจกัตถ์ เวทิตัพโพ วิญญูหิ เรียกว่า ปฏิเวธ^{๔๒}

นอกจากนี้ พระภิกษุ สามเณร ต้องศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อพัฒนากาย วาจา ใจ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาเราถือกันว่า เป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาเป็นตัวตัดสินที่ทำให้บรรลุจุดหมายของพระพุทธศาสนาและจุดหมายของพระพุทธศาสนาเองก็เป็นปัญญา พระพุทธศาสนาถือว่าชีวิตแห่งมนุษย์ เป็นชีวิตแห่งการศึกษา เพื่อนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า ปัญญา เมื่อมีการศึกษาเรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนา ชีวิตก็องงามดีขึ้น ประณีตขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา การศึกษา (สิกขา) ในทางพระพุทธศาสนาสามารถแยกออกไปเป็น ๓ ด้าน โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี ๓ ด้าน คือพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาเรียกว่า ไตรสิกขาซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑) ศีล การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและทางวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ๒ ประการ คือ ๑) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์ รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ๒) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ ปัจจัย ๔ เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยีและสิ่งทั้งหลายที่มีในธรรมชาติอย่างถูกต้องและมีผลดี

๒) สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม และพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนาและเป็นไปตามเจตจำนงหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาดีแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย ซึ่งการพัฒนาจิตใจนี้มีสมาธิเป็นแกนหรือเป็นศูนย์กลาง เรียกว่า ว่า สมาธิ

^{๔๒} พระมหาศกดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธาริบดี (วีระ ภาททจารี)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙-๔๑.

๓) ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความหมายสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวแทนนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่นั้นก็อยู่ที่ว่ามีปัญญาชี้แนะหรือบอกทางให้

อย่างไรก็ตามการศึกษาฝ่ายพุทธจักรนั้นจะเน้นถึงองค์ประกอบของหลักของธรรม ๓ ประการ คือ ปรีชา ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งศึกษาตามหลักธรรม ๓ ประการ คือ ๑) การฝึกหัดอบรมกาย วาจาให้เรียบร้อย เรียกว่า สิลสิกขา ๒) การฝึกหัดอบรมจิตให้สงบแน่วแน่เป็นสมาธิ เรียกว่า จิตตสิกขา ๓) การฝึกหัดอบรมปัญญา ให้รู้แจ้งแทงตลอดสภาวะความเป็นจริงถึงขั้นบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง เรียกว่า ปัญญาสิกขา สิกขาทั้ง ๓ ประการนี้เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ สิล สมาธิ และปัญญา นี่คือการฝึกหัดอบรมของกุลบุตร ผู้บวชเป็นพระภิกษุสามเณร เพื่อให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายปลายทางของการบวช คือ พระนิพพาน อันเป็นธรรมชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา^{๔๓}

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะการศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๔๔}

๑. คันถะธูระ คือ ธูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาธูระ คือ ธูระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอดในปัจจุบัน การศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ^{๔๕}

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

(ระดับประถมศึกษา) สนามหลวงแผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรม จัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

^{๔๔} พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๗.

^{๔๕} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓-๑๔.

เหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอื่นๆ บรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ โดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค ๑-๒ ชั้นประโยค ป.ธ. ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ และ ๙ ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค ๑-๒ ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๘ ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศ เป็นปริญญาตรีทางศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ๙ ได้ในขณะเป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตยัตเท่ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๓) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

(ระดับมัธยมศึกษา) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

๔) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการในสองสถาบัน คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะเตรียมบุคคลในพระศาสนาให้มีความพร้อมที่จะรักษาพระศาสนาไว้ได้ หลักสูตรที่มีอยู่ก็มีขอบเขตคับแคบและจำกัดอย่างเดี่ยวเพราะฉะนั้นจะต้องมีการปรับปรุงคุณภาพปรับปรุงเนื้อหาปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อสภาวการณ์เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้เท่าทันต่อสภาพปัจจุบัน และสามารถที่จะนำความรู้ทางพระศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ให้คนในสมัยปัจจุบันนี้เข้าใจมองเห็นคุณค่าและใช้ให้เป็นประโยชน์ได้และในแง่ขอบเขตของการศึกษานอกจากปรับปรุงเนื้อหาของวิชาแล้วจะต้องขยายขอบเขตวิชาให้กว้างออกไปอีกเพราะการศึกษาศาสนานั้นจะศึกษาเฉพาะตัวศาสนาเพียงอย่างเดียวไม่ได้จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาการอื่นๆ เช่น อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นบูรพภาคของผู้ที่จะศึกษาธรรมชั้นสูงต่อไป^{๙๖}.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวสรุปถึงจุดหมายแห่งการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษาต้องสร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ขึ้นมาให้ได้ มนุษย์ที่

^{๙๖}พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๒๗-๓๒.

พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจฐานความรู้ และเศรษฐกิจแบบพหิมิติ มนุษย์ที่พัฒนาแล้ว หมายถึงคนที่มีภาวนา ๔ ได้แก่ กายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดสมดุลของยูเนสโก การจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องยึดหลักอริยฐานธรรม ๔ ประการ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และสันติ^{๙๗}

พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต)ได้ให้ความหมายและความสัมพันธ์ของคำว่า“พุทธิศึกษา” และ “จริยศึกษา” ไว้ดังนี้ตามความหมายของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงแล้ว พุทธิศึกษาจะไม่แยกจากจริยศึกษา เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์มีจริยมาพร้อมเสร็จ ทรงสมบูรณ์ด้วยพุทธคุณทั้งสองคือ ปัญญาที่แท้มากับคุณธรรม มีกรุณา เป็นต้น และเป็นพื้นฐานของการแสดงออกที่ถูกต้องอย่างแท้จริงซึ่งเป็นจริยธรรมในตัวของมันเองเพราะฉะนั้นในแง่ของพุทธศาสนาจึงถือว่าตัวหลักเป็นตัวของการศึกษา การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือ เป็นการพัฒนาด้านบุคคลขึ้น โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวคนพัฒนานั้น คือ การศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้ว ก็เอาคุณสมบัติที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การศึกษาก็เลยเป็นเครื่องมือของการพัฒนา

การพัฒนามนุษย์หรือการพัฒนาชีวิตจะเป็นไปได้ด้วยดีต้องอิงอาศัยความเชื่อความมั่นใจและความรู้ความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. ความเชื่อ ความมั่นใจในธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ และมีวิสัยแห่งการพัฒนาได้อย่างสูงสุด การพัฒนาคนนั้นมีลักษณะเด่นอันหนึ่ง คือ การดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์แต่ละคน ออกมาพัฒนาให้งอกงามอย่างเต็มที่ และใช้ให้ได้ผลดีที่สุด

๒. การทำให้บุคคลแต่ละคนรู้จักตัวเอง และความพร้อมความสามารถในการที่จะตอบรับสิ่งภายนอก^{๙๘}

พระครูวินัยธรประจักษ์ จุกกธมฺโมได้ให้ทัศนะไว้ว่า พระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการทัศน์การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) ของมนุษย์และเป็นกระบวนการทัศน์ในรูปของการจัดกระบวนการให้มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) อันประกอบด้วย การดำเนินการตลอดชีวิตของมนุษย์ การจัดที่มีการวางแผนทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภททั้ง

^{๙๗}พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ทิศทางการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖) หน้า ๔๕.

^{๙๘}พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๑ - ๕๒.

แบบในระบบ (Formal) นอกกระบบ (non formal) และไม่เป็นทางการ หรือตามอัธยาศัย (informal) อย่างแท้จริง และสมบูรณ์ของการศึกษา^{๙๙}

ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ การหล่อหลอมจิตลักษณะของมนุษย์ ถึงแม้มีรูปร่างเป็นของคนเหมือนกัน แต่จิตลักษณะของมนุษย์แตกต่างกันมากกว่าความแตกต่างของรูปร่างวัตถุที่มีอยู่ในโลกเสียอีกจิตลักษณะกำเนิดการรับรู้การแปลผลสิ่งรับรู้ความรู้สึกความคิดและความประพฤติ การศึกษาจึงกำหนดชีวิตทัศน์ โลกทัศน์ ความรู้สึก สุข ทุกข์ และความรู้สึกของเราต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมหรือสรุปอีกอย่างว่ามนุษย์เป็นอยู่อย่างไรเพราะการศึกษา^{๑๐๐}

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์ไว้ว่า ในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น ได้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งกัน ระหว่างพระเถระผู้รับผิดชอบการบริหารงานคณะสงฆ์กับพระนักศึกษารุ่นใหม่โดยพระเถระผู้บริหารคณะสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีทัศนะกับของเก่าเห็นว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเป็นระบบการศึกษาอย่างเดียวที่ถูกต้องชอบธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณรและควรรักษาไว้ให้คงที่อยู่อย่างเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเปลี่ยนโครงสร้างระบบหรือหลักสูตรและแบบเรียน การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งถือว่าเป็นความเสื่อม และเห็นว่าภิกษุสามเณรไม่ควรเล่าเรียนวิชาการสมัยใหม่ เพราะจะทำให้ลาสิกขาเกินไป แต่ฝ่ายพระนักศึกษารุ่นใหม่เห็นว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมควรรักษาไว้เพียงเนื้อหาสาระ คือ พระธรรมวินัย แต่ควรมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงในด้านระบบ หลักสูตร แบบเรียน และวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามกาลสมัยและควรมีการศึกษาวิชาการสมัยใหม่บางอย่างด้วยเพื่อช่วยเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติศาสนกิจให้ได้ผลยิ่งขึ้นส่วนการลาสิกขานั้นเป็นปรากฏการณ์ตามปกติของประเพณีการบวช^{๑๐๑}

สรุปได้ว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาพระภิกษุสงฆ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนา และสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย และการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ถือว่าเป็นหัวใจในการรักษาพระพุทธศาสนาและเป็นพื้นฐานสำคัญในที่จะเผยแผ่หลักพระพุทธศาสนา เพราะคณะสงฆ์จะสามารถเผยแผ่หลักธรรมอันดีงามแห่งพระพุทธศาสนาได้ ก็ต้องศึกษาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติให้เกิดผล และเผยแผ่ การศาสนศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับภิกษุสงฆ์

^{๙๙} พระครูวินัยธรประจักษ์ จุกธมโม (จำปาทอง), กระบวนการเรียนรู้แบบ“อริยสัจ๔.” ของพระพุทธศาสนาเป็นต้นแบบที่มุ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยแท้จริง, (สุรินทร์ : โรงพิมพ์ศิริรัตน์ออฟเซต, ๒๕๔๕), หน้า ๗๕ - ๗๖.

^{๑๐๐} ประเวศ วะสี, ศ.นพ., พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๓๖), หน้า ๑๗.

^{๑๐๑} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, วิชาการพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔), หน้า ๖ - ๗.

สามเณรที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาทั้งในระยะสั้น ระยะยาว เพราะอย่างน้อยที่สุดควรได้เรียนรู้พอเป็นแนวทางนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ภายหลังจากที่พระภิกษุสามเณรนั้นลาสิกขาไปแล้ว เช่น หลักคิปปปฏิบัติ เป็นต้น

๒.๔.๓ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการเผยแผ่หลักพระพุทธศาสนา ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไว้หลายท่าน ดังนี้

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง^{๑๐๒}

การเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาทและประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุกๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน การเผยแผ่หลักพระพุทธธรรมคำสั่งสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และตั้งตนให้อยู่ในสัมมาปฏิบัติ เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ การพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์ควรตระหนักในการเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

- ๑) ทิฏฐธรรมิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้
- ๒) สัมปรายิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า
- ๓) ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยั่งยืน คือ พระนิพพาน

ในส่วนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้คือ

- ๑) อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยา มารยาทตลอดถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ
- ๒) อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

^{๑๐๒} พระยพยุทนา รมณิธมโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจตุตถกรรมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๑๕.

- ๓) หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์
- ๔) แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ
- ๕) เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง
- ๖) หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นให้หมดไปโดยชอบ

๗) ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น

๘) ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่องได้อ่านตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

บทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์ งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

๑. งานพระธรรมทูต ดำเนินการโดยใช้มติมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงาน ที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมและ ความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถ ใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล และเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำมาพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม วัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี ๔ ประการ คือ

๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

๒) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน

๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการ ประชาชน พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนา ในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน

๔) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ แก่ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่ง

หมาย ที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบท ได้มีบทบาทและเป็นแกน นำในการส่งเสริมวัด ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการ และประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมี ทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวพุทธ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการ จัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชน จัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อจัดฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำ หน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไป ของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗-๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑-๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะได้แก่ เด็กอายุ ๑๖-๑๘ ปี

๖. การเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัดเป็นโครงการที่จัดขึ้นมาเพื่อพัฒนา คุณภาพชุมชนตาม ศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจ ลานกีฬา เป็นต้น^{๑๐๓}

๘. สื่อสารมวลชนกับคณะสงฆ์ เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจใน การใช้สื่อสารมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น และตระหนักว่าสื่อสารมวลชน มีบทบาท สำคัญในสังคมปัจจุบัน คือ

- ๑) ความสำคัญของสื่อสารมวลชน
- ๒) หลักการ และจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน
- ๓) พ.ร.บ. คลื่นความถี่กับการพระศาสนา
- ๔) ชนิดและรูปแบบของสื่อสารมวลชน
- ๕) บทบาทพระสงฆ์กับสื่อสารมวลชน

๙. งานประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักและวิธีการประชาสัมพันธ์ และสามารถนำหลักการและวิธีการไปประยุกต์ใช้กับงาน คณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- ๑) หลักและวิธีการประชาสัมพันธ์
- ๒) องค์ประกอบของการประชาสัมพันธ์
- ๓) ความสำคัญของการวางแผนประชาสัมพันธ์

^{๑๐๓}บุญศรี พานะจิตต์, โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

๔) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์

๕) แนวทางการประชาสัมพันธ์^{๑๐๔}

ในการเผยแพร่พุทธธรรมนั้นมีหลายวิธี ดังต่อไปนี้

๑) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมะ สั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งวิธีนี้ ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่หลักธรรมเป็นประจำ

๒) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนและผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังพิเศษเป็นวิธีการที่น่าสนใจ

๓) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่นเข้าใจ

๔) สันทนาธรรม คือ การพูดจาหรือในหลักธรรมเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง

๕) การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสั่งสอนให้ นั่งภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิและเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขาร ตามหลักไตรลักษณ์

๖) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยอาจจำหน่ายแจกไปในกลุ่มที่มีเวลาศึกษาธรรมะด้วยตนเอง

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ให้ความหมายของการเผยแผ่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้นเพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกเป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกาณุกมฺปาย อุตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसान” แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ว่า ๓ ประการ คือ^{๑๐๕}

๑. ทิฏฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น

๒. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องต้นหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้น

๓. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

^{๑๐๔} พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที(ชองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ ของ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยาลัยพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, หน้า ๘๖.

^{๑๐๕} พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), คม ชัด ลึก เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เลียงเชียง, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑.

ปิ่น มุกภักดิ์ การเผยแพร่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้ามีวิธีดำเนินการในการประสานมนุษยสัมพันธ์โดยตระหนักในเหตุ ๓ ประการ ๗๐ อยู่เสมอ และในทุกๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการ คือ ๑) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา ๒) ทรงวิจัยถึงความต้องการของเขา ๓) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขา จึงกล่าวได้ว่าการเผยแพร่ของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ (หลัก) ในการปฏิบัติ (การแสดงธรรม) ให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น ให้เกิดความกระตือรือร้น ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนมุ่งประโยชน์ต่อมหาชน สอนด้วยเหตุผล เป็นศาสนาที่มีในโลก ที่องค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแผ่ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงายพระพุทธเจ้าได้ตรัสอยู่เสมอว่าให้คิดตรองตรองเสียให้ดีกว่าก่อน แล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดีไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อนแล้วจึงเข้าใจภายหลังหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผลผลทุกประการย่อมมาจากเหตุถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผลด้วยเหตุดังนี้บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดีจึงประกาศให้ทราบ มีลักษณะอะลุ้มอะล่วย แสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรมนับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพรงานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้

๑. งานพระธรรมทูต เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะ และความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรม สามารถนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจสังคมการปกครองและสิ่งแวดล้อมประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยายการสนทนาธรรมมีนำฝึกปฏิบัติ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล(อ.ป.ต.)เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระภิกษุในชนบทได้มีบทบาทเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นๆ

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. การเผยแผ่ทางวิทยุและโทรทัศน์

๕. วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรม

๖. งานเผยแผ่ต่างประเทศ

งานพระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคง^{๑๐๖}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ การกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๑๐๗}

บุญศรี พานะจิตต์ กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้พ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้^{๑๐๘}

๑) งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งาน พระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่ง

^{๑๐๖} ปิ่น มุกขนันต์, มุมสว่าง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

^{๑๐๗} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๑๐๘} บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

หมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๓) งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และน้อมนำพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔) งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดเทอมฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจโดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียก พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗-๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑-๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖-๑๘ ปี

๖) การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗) การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจ การกีฬา เป็นต้น

สรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนา ธรรมวิธีที่ภิกษุสงฆ์ ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่ การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะจะเลือกวิธีใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ การเทศนาสั่งสอนประชาชน เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือ การเผยแผ่นี้เองคณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถา ภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดีจะได้รับยกย่องมาก ปัจจุบันมีบางวัดสอนวาทศิลป์ในหลักสูตรการศึกษาภิกษุสงฆ์สามเณร ก็เป็นการส่งเสริมภิกษุสามเณรให้มีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหัวใจหลักในการประกาศพระพุทธศาสนา ให้มีความมั่นคงถาวรนั้น นับว่าได้ตามพุทธประสงค์ที่ทรงส่งสาวกประกาศพระพุทธศาสนาในเบื้องต้นแห่งพุทธกาล และเอื้อเพื่อต่อภฏ ระเบียบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยเป็นอย่างยิ่ง และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพหรือเป็นการประกาศหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา แก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

โดยวิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการ เผยแผ่ ศาสนธรรมในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่ การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สันทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะ จะเลือกใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับสืบทอดไป

๒.๓.๔ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการศึกษาสงเคราะห์ ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ ไว้หลายท่าน ดังนี้

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนจบการศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน^{๑๐๙}

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อม แก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา^{๑๑๐}

คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งเป็น ๒ ประการ คือ

๑) การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จัดได้ถึง ๔ ประเภท คือ

(๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย หญิง เรียนร่วมกันกับภิกษุสามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

(๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดของคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนมและโรงเรียนนนทบุรีวิทยา จังหวัดนนทบุรี

(๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเพื่อให้ นักเรียนนักศึกษา ได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักร หยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวน วิชา

^{๑๐๙} พระครูปลัดอาทิตย อดตเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๘๐.

^{๑๑๐} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือครูจริยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒), หน้า ๕-๖.

สามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ อันเป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

(๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์ การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วยเหลือยังฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กสอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้นที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

๒) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศาสนศึกษาหรือการสงเคราะห์ สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการส่วนตัวหรือเป็นการคณะสงฆ์ได้ ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษาสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

- ๑) ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
- ๒) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา
- ๓) ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา
- ๔) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว ภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษา ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษาช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษา และช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็ก ที่ยากจนขาดแคลน และกำพร้าบิดา มารดา ก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิด พระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป

การศึกษาสงเคราะห์ถือว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาโดยแบ่ง

ออกเป็น ๕ ประเภทคือ ๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕. โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๑๑}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ๔ ลักษณะ คือ^{๑๒}

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย หญิง เรียนร่วมกับพระสงฆ์ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนมและโรงเรียนนนทบุรีวิทยา จังหวัดนนทบุรี

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งนี้เพื่อให้ให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของทางฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเลี้ยงฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กๆ สอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้น ที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

การศึกษาสงเคราะห์นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศอาทิ

^{๑๑} บุญศรี พานะจิตต์, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^{๑๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘-๔๙.

ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดา ก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป^{๑๑๓}

พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจุจวาทิ) กล่าวว่าการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนาศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการศึกษาสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร^{๑๑๔}

ไพบุลย์ เสียงก้อง การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการ ดังนี้

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้น คือ

ชั้นเตรียม รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นต้น รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

ชั้นกลาง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นสูง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

หลักสูตรการสอน จะมี ๒ ประเภท คือ วิชาบังคับ ได้แก่ ประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรมและศาสนพิธี ประเภทที่ ๒ คือ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกวิชาตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นความพร้อมของโรงเรียนความต้องการของท้องถิ่นและความเหมาะสมของเวลางบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัย ๓-๔ ขวบ งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

^{๑๑๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐-๕๑.

^{๑๑๔}พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจุจวาทิ), พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๐.

๓. โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสมุนเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยวัดจัดตั้งขึ้นและให้การสนับสนุน^{๑๑๕}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๑๑๖}

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษา การอบรมสั่งสอน การให้ที่อยู่อาศัยอาหาร รวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่น และมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติอย่างยิ่ง และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทย ได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาก่อนคนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้วเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่างๆเปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่งมหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ มิให้มีการบังคับด้วยประการใดๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์ หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งทุนเพื่อการนี้ ห้ามมิให้วัดกัฏฐิณเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการตั้งทุนชั่วคราวหรือการตั้งทุนถาวร การสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษา ยังไม่มีครูฝ่ายฆราวาสเพียงพอ ก็ได้อาศัยศาลาหรือเสนาสนะใดๆ ของวัดเป็นโรงเรียน พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐบาล ก็ให้สงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกที่รัฐเริ่มจัดการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติ ทั้งด้านการศึกษา การอบรมสั่งสอนการให้ที่อยู่อาศัย อาหาร

^{๑๑๕} ไขบุญ เสียงก้อง, "หลักการบริหารงานในวัด", ในอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ, (ปทุมธานี: บริษัทสื่อตะวันออก จำกัด, ๒๕๕๗), ๑๙๓.

^{๑๑๖} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๕-๖.

เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และสิ่งสำคัญที่สุดคือการให้ความรักและความอบอุ่นเพื่อให้เยาวชนเหล่านี้ได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพสืบไป

๒.๔.๕ ด้านการสาธารณูปการ

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการสาธารณูปการ ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร วิทยาลัยท่าน ดังนี้

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๔๘ ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการ มีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ

๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒) กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔) การศาสนสมบัติของวัด

แนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการวัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ไม่เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษาสถานที่ร่มรื่น ลานวัดสะอาด ปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูลมีถังรองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้าวัดควรมีประตูเปิดปิดตามวันเวลา เพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สิน มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควรการทาสีเสนาสนะก็ดี แผ่นป้ายก็ดีให้ใช้สีเทาเรียบๆ ไม่ฉูดฉาดการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทยมีการจัดระบบน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้าที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล ห้องน้ำ ห้องส้วม จัดสวัสดิการภิกษุสามเณร ได้รับความผาสุก ในการบำเพ็ญสมณธรรม วัดควรจัดบริเวณและอาคารสถานที่ให้ ร่มรื่นสวยงาม สะอาด สงบและมีสภาพเป็นอุทยานหรือสวนป่าที่มีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติมากที่สุด จัดวางแผนผังที่เป็นสัดส่วนโดยแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสและเขตฌาปนสงเคราะห์ให้เป็นระเบียบ จัดให้มีหอกระจายข่าวเพื่อสอดแทรกความรู้และบริการข่าวสารต่างๆ ให้แก่ชุมชน อีกทั้งจัดธรรมสถานหรือ สวนธรรมเพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมศีลธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนหรือคนในท้องถิ่น

ความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาวัดและส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่น่าพอใจประโยชน์แก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้วัฒนาสถาพรสืบไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา ในด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบัน แบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ ๑.การบูรณะและพัฒนาวัด ๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ๓. การดูแลรักษาและจัดการ ศาสนสมบัติของวัด และการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) ๔ อย่าง คือ

๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นร่มเย็นเป็นรมณีสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

๒) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องบุคคลภายในวัด หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด วัดใดดี หรือไม่ดี ดูได้จากบุคคล ๔ ประเภทนี้ สาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล ๔ ประเภทนี้ โดยการจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคลไม่ให้ปนกัน

๔) ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมาย คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้ให้ความหมายงานการสาธารณูปการ หมายถึง การช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานให้วัดเรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ^{๑๑๗}

พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจฺจวาทิ) ได้ให้ความหมายคำว่า การสาธารณูปการ คือ กระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาวัดเป็นงานหลัก ถืองานอื่นเป็นงานรองภายใต้หลักการ ๒ ประการ คือ

๑. ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้

๒. สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย โดยเลือกใช้วิธีการ ๓ วิธี

๒.๑ แนวนนแก้ไขในสิ่งผิด

๒.๒ เต็มใจสนับสนุนในสิ่งถูกให้ดียิ่งขึ้น

๒.๓ ตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น^{๑๑๘}

พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ) ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ^{๑๑๙}

๑) การบูรณะและพัฒนาวัด

๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

^{๑๑๗} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์และพระศาสนา, หน้า ๕๔.

^{๑๑๘} พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจฺจวาทิ), พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคม, หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

^{๑๑๙} พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาส หรือวัดตามพระธรรมวินัย ควรให้เกิดความสงบสุข (สปปายะ) ๔ อย่าง คือ^{๑๒๐}

๑) อาวาสสปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่นร่มเย็น เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๒) อาหารสปปายะ อาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓) บุคคลสปปายะ บุคคลเป็นที่สบายแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและเด็กวัด

๔) ธรรมสปปายะ ธรรมที่เป็นสบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ) ได้กล่าวถึงบทบาทสาธารณูปการ ไว้ว่า การพัฒนาสาธารณูปการน่าจะแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) พัฒนาวัด ๒) พัฒนาคนในวัด ๓) พัฒนาชุมชน และเมื่อกล่าวโดยสรุปความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่ยอมรับประโยชน์แก่ประชาชนหรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้วัฒนาสถาพรสืบไป ในปัจจุบันภารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาพระศาสนาด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้เป็น ๓ เรื่องดังนี้

๑. การบูรณะและพัฒนาวัด

๒. การก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

อนึ่ง งานด้านสาธารณูปการทั้ง ๓ ประเภท เมื่อแยกเป็นข้อย่อยแล้ว จะได้ดังนี้

๑) ขออนุญาตรื้อถอนและก่อสร้างศาสนวัตถุใหม่

๒) ขอสถสร้างวัด ตั้งวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง

๓) ขอยกวัดร้างเป็นวัดที่มีภิกษุจำพรรษา

๔) ขอยกวัดเป็นพระอารามหลวง

๕) ขอยุบวัดรวมวัด

๖) วัดประสมอัคคีภัย วินาศภัย

๗) การประชุมตรวจการคณะสงฆ์

๘) การขอใช้ที่ดินทางราชการเพื่อสร้างวัด

๙) ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวกับสาธารณูปการ

๑๐) ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา

^{๑๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑-๑๒

๑๑) งานของงบประมาณอุดหนุนการบูรณะวัด^{๑๒๑}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า สาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาศาสนสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๑๒๒}

มานพ พลไพรินทร์ กล่าวว่างานสาธารณูปการนั้นสืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือ วัด คนไทยไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด เมื่อรวมกันขึ้นเป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัด มีพระสงฆ์ไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือของชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำเป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชน เกิดเป็นกิจการของวัดและของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชน และกิจการอื่นๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่าสาธารณูปการ^{๑๒๓}

ดังนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านความมุ่งหมายของสาธารณูปการจะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างดีมีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้างการบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณะปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบรวมรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษา ดูแลทำนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ต้องมีการดูแลอนุรักษ์ศาสนสถาน คือ ดูแล

^{๑๒๑} พระสุธีรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมในผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, ๒๕๔๘, หน้า ๒๗๔.

^{๑๒๒} กรมการศาสนา, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

^{๑๒๓} มานพ พลไพรินทร์, คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙๔.

รักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุสรณ์สถานแก่นุชนรุ่นหลังได้ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม บุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในสังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคม พ้นจากความลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้าน ศาสนพิธี การให้การศึกษาคณะเผยแผ่ ศาสนธรรมและการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระศาสนาสร้างความสงบสุขได้อย่างแท้จริง ก็เพื่อบำรุงรักษาวัดให้เป็นที่ยอวยประโยชน์แก่ประชาชน เป็นการก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานภายในวัดให้เรียบร้อยดีงาม อันได้แก่การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

๒.๔.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารด้านการสาธารณสงเคราะห์ ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์ ไว้หลายท่าน ดังนี้

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือ การช่วยเหลือ เกื้อกูลอุดหนุนจุนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำคำสอนความคิดและวัตถุสิ่งของ ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้นการสอนหนังสือก็เป็นการแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ที่ดีจัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น^{๒๔} การสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะคือ

- ๑) การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อบต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน
- ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น
- ๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

^{๒๔} พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (ชองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๘๘.

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยากเพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้นรวมเป็นถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและการสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลน และด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการทำให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคมพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาส จะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านๆ ที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะสามารถจัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่าวัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีของชาวบ้านของวัดภิกษุสงฆ์ สามเณร ในวัดอันมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าปกครอง ดูแลรักษาวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชน ในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด หรือที่อื่นใดในหมู่บ้าน ตำบลที่ตั้งวัดนั้นและหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อื่นๆ แก่ประชาชน ในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม) ได้กล่าวไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนนทำสะพาน ศาลาพักร้อนงานนี้จะมี อบต. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่นการช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการจัดการให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟไม่เก็บค่าเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวก สบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้อย่างหนึ่งดูดย^{๑๒๕}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ การจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์แยกโดยลักษณะมี ๔ ประการคือ

^{๑๒๕} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม), สารภาค ๑๕, (กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ

๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าปลูกต้นไม้ และอื่นๆ

๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนกรสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุและสาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้^{๑๒๖}

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่าการสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆแก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัดทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๑๒๗}

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่าการสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ

^{๑๒๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คุญคปญโญ), การคณะสงฆ์และพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๑-๖๒.

^{๑๒๗} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๔.

เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาพระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส^{๑๒๘}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึงการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๑๒๙}

ไพบุลย์ เสียงก้อง อธิบดีกรมการศาสนา ได้กล่าวว่า งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัด เจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุม อบรมเยาวชน และประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนการช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้^{๑๓๐}

กล่าวการศึกษาทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์ สามเณร การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์ นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน อันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการ สาธารณสงเคราะห์ จะเป็นไปโดยเรียบร้อยดีงามได้ตั้งเจตนารมณ์ของกฎมหาเถรสมาคมนั้น ต้องอาศัยพระสังฆาธิการในฐานะที่เป็นผู้ปกครองเป็นผู้ขับเคลื่อนภารกิจทั้ง ๖ ด้าน ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พระศาสนาสืบไป

^{๑๒๘} บุญศรี พานะจิตต์, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**, หน้า ๒๕.

^{๑๒๙} กรมการศาสนา, **คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ**, หน้า ๗.

^{๑๓๐} ไพบุลย์เสียงก้อง **“หลักการบริหารวัด”**, วัดพัฒนา ๔๔, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

๒.๕ การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

การบริหารกิจการงานคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีนั้นเป็นไปตามพระธรรมวินัยซึ่งถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน และจากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ไว้หลายท่าน ดังนี้

ในอดีตการบริหารและการปกครองเป็นไปตามสมัชชายุทธยา ยุทธยา กรุงธนบุรี รัตนโกสินทร์ จนมาถึงในปัจจุบัน มีการจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลในสมัยนั้นซึ่งมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศของที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจกันนั้นนำมาซึ่งความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทาง คือ สังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นระบบที่มีผล บั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ให้ต้องประสบอุปสรรคและล่าช้า

ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ “โดยที่การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่ เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบันและโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการจึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา”

จากการที่กล่าวข้างต้น การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน (มหานิกาย) จึงเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ โดยการบริหารและการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีเป็นไปในรูปแบบการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนด ตำแหน่งพระสังฆาธิการ หรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นคือ ๑) เจ้าคณะภาค ๒) เจ้าคณะจังหวัด ๓) เจ้าคณะอำเภอ ๔) เจ้าคณะตำบล และ ๕) เจ้าอาวาส^{๑๓๑}

^{๑๓๑} พระวิสุทธิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรฺส), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๗.

ดังนั้น การบริหารและปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน (มหานิกาย) สามารถแสดงรายละเอียดตามลำดับชั้นการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ได้ดังนี้

๑. สมเด็จพระสังฆราช เป็นประมุข
๒. กรรมการมหาเถรสมาคม
๓. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ วัดชนะสงคราม
๔. เจ้าคณะภาค ๑๕ พระธรรมปริยัติเวที วัดพระปฐมเจดีย์ฯ
๕. เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี พระราชสุวรณมุนีวัดมหาธาตุวรวิหาร

มีเขตการบริหารการปกครองระดับอำเภอ ๘ อำเภอ ระดับตำบล ๔๔ ตำบล ระดับวัด ๒๔๑ วัด ดังนี้

๑) คณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี

- ๑) พระครูอนุกุลวชิรกิจ (วัดพระรูป) เป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี
- ๒) พระครูวัชรสุวรรณาทร (วัดใหญ่สุวรรณารามฯ) เป็นรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี

๓) พระครูพิศาลวชิรกิจ (วัดนาพรหม) เป็นรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี มีเขตปกครองทั้งหมด ๑๔ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูญาณเพชรรัตน์
- ๒) พระครูปิยวัชรภรณ์
- ๓) พระครูประโชติวชิรการ
- ๔) พระมหาคำรณ รตนนาโถ
- ๕) พระครูวินัยธรรม ชุมพุกธนาโณ
- ๖) พระมหาศุภชัย ชยธมโม
- ๗) พระครูโสภณพัฒนกิจ
- ๘) พระครูสิริพัชรานุโยค
- ๙) พระครูโสภิตวัชรการ
- ๑๐) พระครูสถิตพจนสุนทร
- ๑๑) พระครูกิตติวัชรภรณ์
- ๑๒) พระครูบรรพโพธิวิโรจน์
- ๑๓) พระครูปลัดชลอ ขนดีโก
- ๑๔) พระครูพิศาลประชานาถ

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๗๑ วัด ที่พักสงฆ์ ๑ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด

๑๘๐ รูป

๒) คณะสงฆ์อำเภอบ้านลาด

๑) พระครูปิยวัชรคุณ (วัดช่อม่วง) เป็นเจ้าคณะอำเภอบ้านลาด มีเขตปกครองทั้งหมด ๗ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูวิกรมพัชรธรรม

- ๒) พระครูสุนทรวัชรกิจ ดร.
- ๓) พระครูไพศาลพัฒนานุกุล
- ๔) พระครูวัชรธรรมวิโรจน์
- ๕) พระครูมงคลวัชรคุณ
- ๖) พระครูไพศาลวัชรกิจ
- ๗) พระครูวิรุฬญาณวัชร

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๓๕ วัด ที่พักสงฆ์ ๒ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด

๙๐ รูป

๓) คณะสงฆ์อำเภอเขาย้อย

- ๑) พระครูญาณวัชรวิมล (วัดห้วยหลวง) เป็นเจ้าคณะอำเภอเขาย้อย (รท.)

มีเขตปกครองทั้งหมด ๕ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูปัญญาพัชรศาสน์
- ๒) พระครูวัชรวิรวงศ์
- ๓) พระครูศรีวัชรภรณ์
- ๔) พระครูจันทวชิรคุณ
- ๕) พระครูพิพัฒน์วัชรภรณ์

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๓๐ วัด ที่พักสงฆ์ ๗ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด

๓๘ รูป

๔) คณะสงฆ์อำเภอบ้านแหลม

- ๑) พระครูโสภิตวัชรกิจ (วัดบางลำพลู) เป็นเจ้าคณะอำเภอบ้านแหลม

มีเขตปกครองทั้งหมด ๕ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูพุทธรัตนภิบาล
- ๒) พระครูสิทธิวัชรสาคร
- ๓) พระครูพัชรคุณาทร
- ๔) เจ้าอธิการจรินทร์ จิตภาโส
- ๕) พระครูบรรรัตนวงศ์

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๒๘ วัด ที่พักสงฆ์ ๑ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด

๓๗ รูป

๕) คณะสงฆ์อำเภอท่ายาง

- ๑) พระครูวิสิฐวิรุณ (วัดหนองจอก) เป็นเจ้าคณะอำเภอท่ายาง

มีเขตปกครองทั้งหมด ๕ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูอุปถัมภ์วัชรกิจ

- ๒) พระครูวัชรชลธารม
- ๓) พระครูสิริพัชรศาสน์
- ๔) พระครูวัชรสารธรรม
- ๕) พระครูปลัดสาธิต อุตตมวโส

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๒๙ วัด มีที่พักสงฆ์ ๕ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด

๓๕ รูป

๖) คณะสงฆ์อำเภอชะอำ

๑) พระครูฌาณวัชรภรณ์ (วัดห้วยทรายใต้) เป็นเจ้าคณะอำเภอชะอำ มีเขตปกครองทั้งหมด ๔ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูโสภาสวัชรธรรม
- ๒) พระครูมัญญสีลสังวร
- ๓) พระครูวัชรกิจจาทร
- ๔) พระครูพิพิธพัชรโรภาส

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๒๓ วัด มีที่พักสงฆ์ ๗ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด

๓๐ รูป

๗) คณะสงฆ์อำเภอแก่งกระจาน

๑) พระครูปัญญาวัชรพร (วัดเขาปากช่อง) เป็นเจ้าคณะอำเภอแก่งกระจาน มีเขตปกครองทั้งหมด ๒ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูอุปถัมภ์วัชรกิจ
- ๒) พระปลัดประจักษ์ ปจฺจโก

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๑๒ วัด มีที่พักสงฆ์ ๘ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด

๑๓ รูป

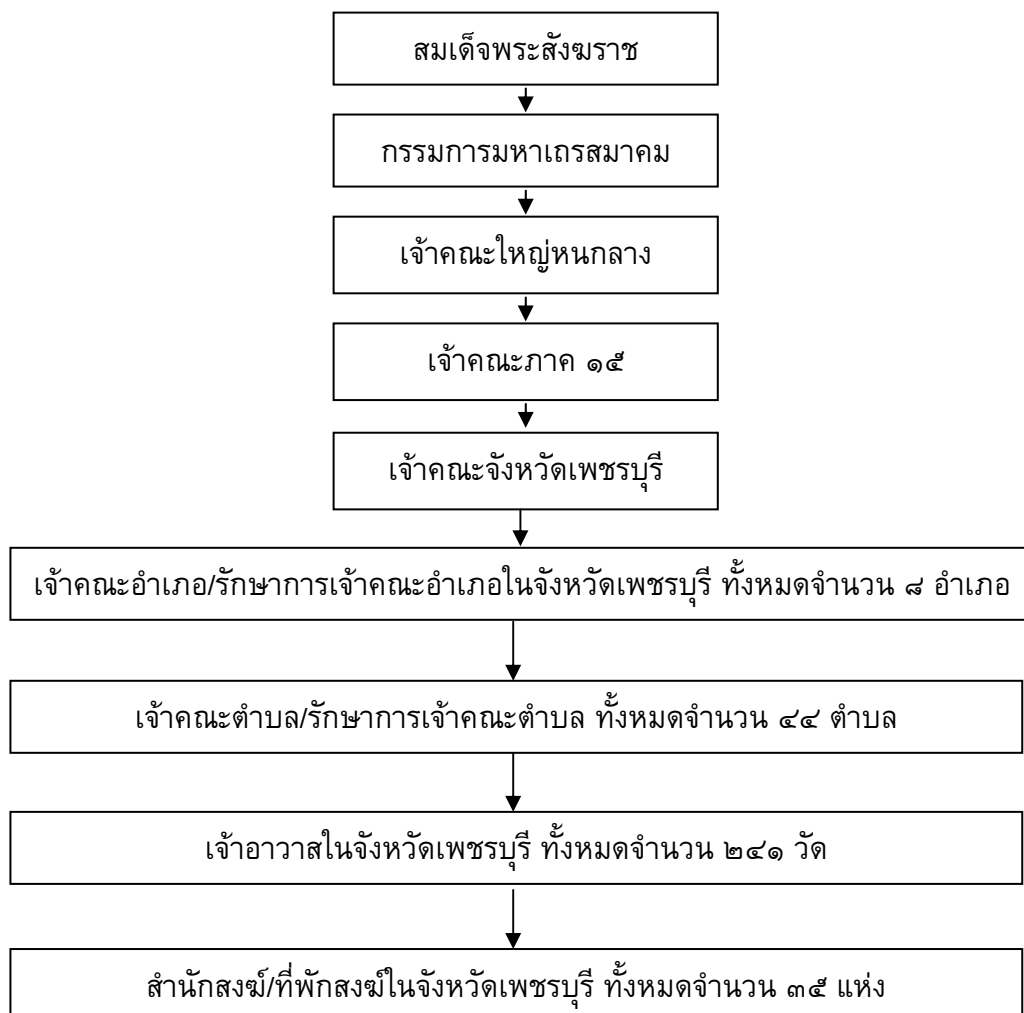
๘) คณะสงฆ์อำเภอหนองหญ้าปล้อง

๑) พระครูพิทักษ์วัชรกิจ (วัดหนองหญ้าปล้อง) เป็นเจ้าคณะอำเภอหนองหญ้าปล้อง มีเขตปกครองทั้งหมด ๒ ตำบล โดยมีเจ้าคณะตำบลปกครอง ดังนี้

- ๑) พระครูวิบูลวัชรกิจ
- ๒) พระครูสุนทรวัชรการ

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๑๓ วัด มีที่พักสงฆ์จำนวน ๔ แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด ๑๓ รูป

จากที่ได้กล่าวมาการบริหารการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีสามารถแสดงเป็นแผนภาพประกอบที่ ๒.๑ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี (มหานิกาย)^{๑๓๒}

^{๑๓๒} สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เอกสารประกอบการประชุมพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรีประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓, หน้า ๑๕-๒๑.

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ ปรากฏว่ามีผู้ให้ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการไว้หลายท่าน ดังนี้

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศน์ บรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้คือชุมชนปลอดจากอบายมุขโดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง^{๑๓๓}

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ยึดถืออุตงควัตรเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์ นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมีอยู่ ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชน มีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงามตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการนำไปปฏิบัติมากกว่าสอนให้รู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษาสาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๑๓๔}

พระมหาศกดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทจารี)” ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พุทธธรรมของ พระวิสุทธิธำมณีท่านได้เผยแผ่ผ่านบทบาทภาระงาน กิจกรรมคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ประการ ได้แก่ บทบาทการปกครอง บทบาทศาสนศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม โดยมีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมที่ดำเนินตามพุทธวิธีการสื่อสาร วิธีการเผยแผ่ของพระสาวกและมีการนำหลักการสื่อสาร ตามหลักนิเทศศาสตร์เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา กล้าหาญ เลื่อมใส เรา่ใจ

^{๑๓๓} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗),

^{๑๓๔} พระมหาบุญมี อธิบุญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม:ศึกษากรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔),

อยากฟังอยากประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเข้าถึงมหาชน หรือกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ รูปแบบการใช้สื่อบุคคล รูปแบบการใช้สื่อมวลชน รูปแบบการใช้สื่อเฉพาะกิจ การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาททจารี) จึงประสบผลสำเร็จอย่างสูงยิ่งเพราะความโดดเด่น ในด้านการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยการชี้ให้ทำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น ยิ่งกว่านั้นรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านก็มีความหลากหลายทันสมัย เข้ากับยุค เข้ากับเหตุการณ์ เป็นปัจจัยส่งเสริม สนับสนุนให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแบบอย่าง หรือประยุกต์ใช้ ในการเผยแผ่พุทธธรรมของนักเผยแผ่ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งยวดต่อพระพุทธศาสนาสืบไป^{๑๓๕}

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต (หวานดี) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมะอยู่ในระดับน้อย เจ้าอาวาสในจังหวัดสมุทรปราการ มีบทบาทในการพัฒนาสังคม ด้านการปกครองมากกว่าด้านอื่นตามลำดับ การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีธรรมะ ความอดทน เสียสละ และยุติธรรม ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ฟังเหตุและผล ความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาสังคมแต่ละด้าน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรเน้นในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสุขแก่ตนเองและสังคมช่วยแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้^{๑๓๖}

ทวี ขจรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายบทบาทแต่ละด้านพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามจากค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปโภค บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทด้านการศาสนศึกษา^{๑๓๗}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสังฆาธิการ สรุปได้ว่า บทบาทพระสังฆาธิการที่สำคัญที่สุดคือระดับวัดหรือระดับเจ้าอาวาสแล้วไล่เรียงความสำคัญขึ้นมาระดับเบื้องต้น

^{๑๓๕} พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิโร (ชัยดี), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาททจารี)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๑๓๖} พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต, “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๑๓๗} ทวี ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๗).

บนตามลำดับ และบทบาทพระสังฆาธิการในการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์คือการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพวัด คุณภาพคณะสงฆ์ และคุณภาพพระพุทธศาสนา อันเกี่ยวเนื่องกับการกิจ ๖ ประการ คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นงานหลักของคณะสงฆ์นั่นเอง

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ปรากฏว่ามีผู้ได้ ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวข้องกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล ได้ศึกษาเรื่อง “บริหารวัดในทศวรรษหน้า”, จากการศึกษพบว่า ๑. วัตถุประสงค์เพื่อการบริหาร ให้พระภิกษุปฏิบัติตามธรรมวินัย พัฒนาวัดให้สะอาดร่มรื่น ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้คุณธรรม จัดระเบียบการบริหาร การเงินและกิจการภายในวัดรวมทั้งพัฒนาให้เจ้าอาวาส มีวิสัยทัศน์ ๒. โครงสร้างการบริหารเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการ และการกระจายอำนาจ การตรวจสอบ รวมถึงมีไวยาวัจกรช่วยในกิจการของสงฆ์ ๓. การกิจ ๖ ด้าน คือ ปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารแบบมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่ทำความผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรและกระจายการศึกษา รวมทั้งจัดการศึกษาโดยภิกษุสามเณรต้องศึกษาทุกระดับจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและชุมชนมีการปรับปรุงหลักสูตรพัฒนาภิกษุที่ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุน พระสงฆ์ควรพัฒนาภิกษุ โดยรัฐให้การสนับสนุนการก่อสร้างอาคารต่างๆ ควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย เป็นสัดส่วนมีแบบแปลน โดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแล ส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ให้รูปแบบต่าง และการมีส่วนร่วมในการจัดอบายมุข^{๑๓๘}

พระณัฐพล จิตธิมโม (ปราบพินาศ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการปกครอง ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพรรษาและวุฒิการศึกษาบ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีที่มีอายุวุฒิการศึกษา วุฒิกศศึกษานักธรรม

^{๑๓๘} พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล, “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗).

ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในวัดเขตนบุรี ไม่แตกต่างกัน^{๑๓๙}

ทัตตร ภูวก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓” จากการศึกษาพบว่า ๑.สภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก รายด้าน ด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมากด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย ๒.ปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับน้อยรายด้าน ด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย ๓. เปรียบเทียบสภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัด และระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๔. เปรียบเทียบปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัดและระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๔๐}

อารยา กอบความดี ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและกลไกการบริหารวัดแต่ละแห่งสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารวัดได้อย่างเหมาะสมโดยใช้หลักธรรมวินัยนำหน้าใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ หากมีปัญหาการจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ ก็ประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างกลมกลืน ผลการวิจัยการบริหารวัดสามพรานตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ทุกมิติของการบริหารกิจการของวัดสามพรานสามารถกำหนดเทคนิค สำคัญของการใช้หลักธรรมาภิบาล แต่ละหัวข้อได้อย่างชัดเจน ส่วนแนวทางวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารวัดโดยทั่วไปนั้น การวิจัยพบว่า ควรมีขั้นตอนดำเนิน ๔ ขั้นตอน คือ ๑. การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานของวัดด้านชุมชน ด้านสังคม ด้านบุคคล ด้านวัฒนธรรม และการจัดการของวัด ๒. การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล ๓.ออกแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล และ ๔. การดำเนินการตามที่กำหนดไว้ให้ครบทุกด้าน และดำเนินการทุกขั้นตอน คือ การอบรมความรู้ด้านธรรมาภิบาล การจัดทำระบบการบริหารด้วยการจัดทำคู่มือธรรมาภิบาลมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้และการยอมรับรูปแบบการบริหาร และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ ก็จะทำให้วัดมีรูปแบบบริหารวัดด้วยหลักธรรมาภิบาล ที่ชัดเจนเป็นระบบและเป็นรูปธรรมชัดเจน^{๑๔๑}

^{๑๓๙} พระณัฐพล จิตธิมโม (ปราบพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๔๐} ทัตตร ภูวก, “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓”, การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗).

^{๑๔๑} อารยา กอบความดี, “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล :กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม, กรุงเทพมหานคร”, บัณฑิตวิทยาลัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

บุญช่วย จันทรเฝ้า ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสและระดับการปฏิบัติงานวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการบริหารงานวัดของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดโดยภาพรวมมี ๒ ด้าน คือ ด้านกระบวนการวินิจฉัยสั่งการและด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน^{๑๔๒}

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการบริหาร ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักการบริหารนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งของทุกๆ องค์กร โดยเฉพาะองค์กรคณะสงฆ์ไทยควรศึกษาเรียนรู้และนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมขององค์กรของตนและหลักการบริหารองค์กรคณะสงฆ์จะต้องมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนากำกับควบคู่กันไป โดยเฉพาะหลักธรรมมาภิบาลและหลักพรหมวิหารธรรม เป็นต้น อันจะเป็นการบริหารที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพสูงสุดสืบไป

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปรากฏว่ามีผู้ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” จากผลวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาจะดีหรือไม่ประการใด ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษาและครูอาจารย์ผู้บริหารศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลังอันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามากคือการจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครู นักเรียนและอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลี อันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้คณะสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้^{๑๔๓}

พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

^{๑๔๒} บุญช่วย จันทรเฝ้า, “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).

^{๑๔๓} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘).

ที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๔}

พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่นๆอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งวุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๕}

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่าการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรจะกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ได้ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน^{๑๔๖}

พระธนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษา

^{๑๔๔}พระมหาขวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๔๕}พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๔๖}พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของ พระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่าง^{๑๔๗}

พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหาร และอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอตำบเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับเกณฑ์ดี และสามารถสนองงานคณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านการอบรมความรู้ด้านศีลธรรม โดยวิธีการต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ในเขตอำเภอตำบเนินสะดวกนั้น ส่วนใหญ่มีระดับพรรษายังไม่มากและมีความรู้ด้านการศึกษาระดับสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ด้านพระปริยัติธรรมอยู่ในเกณฑ์ระดับดี และมีความรับรู้และพัฒนาการในเชิงการปฏิบัติด้านการเข้ารับอบรมความรู้ในด้านศีลธรรมด้านต่างๆ อยู่ในเกณฑ์ระดับดี ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรในอนาคตเพื่อรองรับกับกิจการ งานคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารควรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรสงฆ์เพิ่มขึ้นเป็นกำลังในการพัฒนาคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาต่อไป^{๑๔๘}

พิพัฒน์ภัสร์ บุญเทียน ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา” จากการศึกษาพบว่า ๑. เจ้าอาวาส ในจังหวัดนครราชสีมา มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ๒. เจ้าอาวาส ในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีสมณศักดิ์ต่างกันมีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่เป็นสัญญาบัตรมีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศสูงกว่าเจ้าอาวาสที่ไม่เป็นสัญญาบัตร ๓. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีพรรษาต่างกันมีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีพรรษามาก ปานกลาง และน้อย มีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรม การบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในทุกด้าน ๔. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่วัดประเภทต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่อยู่วัดประเภทพัทธสีมามีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดตาม หลักปฏิรูปเทศสูงกว่าเจ้าอาวาสที่อยู่วัดประเภทสำนักสงฆ์ ๕. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่วัดขนาดต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่อยู่วัด

^{๑๔๗} พระชนดล นาคสุวณโณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๑๔๘} พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ, “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอตำบเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๐).

ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยระดับ พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้าน^{๑๔๔}

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สรุปได้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น ผู้บริหารที่สำคัญคือพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ เป็นลำดับชั้น ในงานบริหารและปฏิบัติงานนั้นพระสังฆาธิการในทุกระดับ ต้องช่วยกันขับเคลื่อนกิจการงานคณะสงฆ์และประสานสัมพันธ์กันอย่างมีระบบระเบียบ มีความเคารพให้เกียรติกัน มีความสมัครสมานสามัคคีแก่กัน มีการจูงใจและให้ขวัญกำลังใจ ต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม ภายใต้พระธรรมวินัย กฎระเบียบข้อปฏิบัติและประเพณีวัฒนธรรมอันถูกต้องดีงาม กิจการงานคณะสงฆ์ย่อมบังเกิดความเจริญรุ่งเรืองสร้างความมั่นคงยั่งยืนให้เกิดแก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ก็เนื่องด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เพราะพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับ เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยแล้วจึงจะต้องปรับบทบาทในด้านต่างๆให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้ได้พระสังฆาธิการต้องมีการพัฒนาตนเอง ในด้านการศึกษาด้วยการขวนขวายในหน้าที่ของตน และไม่ลืมที่จะพัฒนาคนอื่นหรือคนในชุมชนในสังคมนั้นด้วย ดังนั้นบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงย่อมมีปัญหาอันเนื่องมาจากพื้นความรู้ของพระสังฆาธิการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและแนวทางการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ สืบไป

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี ตำแหน่งประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ

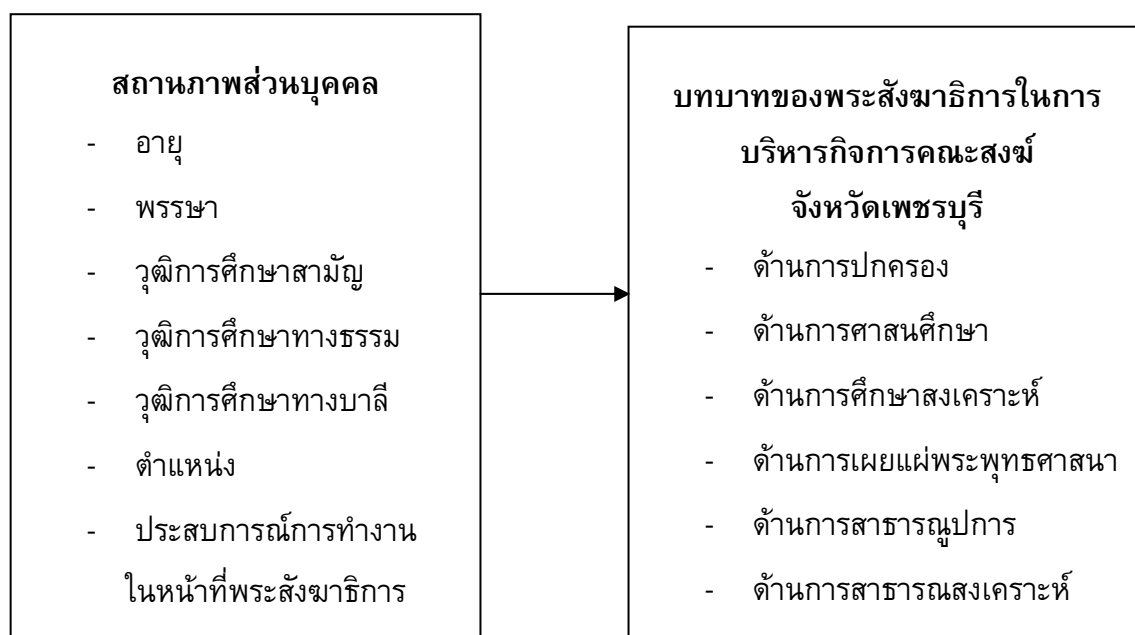
ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา

^{๑๔๔}พิพัฒน์ภัสร์ บุญเทียน, “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศ ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”, *ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๗).

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ ๕) ด้านการสาธารณูปการ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ดังแผนภาพที่ ๒.๒

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัย เรื่องบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาบทบาทในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี ระเบียบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๔๓๖ รูป^๑

^๑ข้อมูลจาก : สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี ณ วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๔

๓.๒.๑ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากระชากรจำนวน ๔๓๖ รูป จากการเปิดตารางของ R.N. Kejie และ D.W. Morgan ใช้เพียง ๒๑๘ รูป^๒ เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยจึงแจกแบบสอบถามจำนวน ๔๓๖ ชุด โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยการแบ่งประชากรออกตามอำเภอทั้ง ๘ อำเภอ คือ ๑. อำเภอเมืองเพชรบุรี ๒. อำเภอบ้านลาด ๓. อำเภอเขาย้อย ๔. อำเภอบ้านแหลม ๕. อำเภอท่ายาง ๖. อำเภอชะอำ ๗. อำเภอแก่งกระจาน ๘. อำเภอหนองหญ้าปล้อง ตามสัดส่วนของประชากรรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวนอำเภอ

ลำดับ	ชื่ออำเภอ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		
		จำนวนแจก	ได้รับคืน	ร้อยละ
๑	อำเภอเมืองเพชรบุรี	๑๘๐	๑๘๐	๑๐๐
๒	อำเภอบ้านลาด	๙๐	๙๐	๑๐๐
๓	อำเภอเขาย้อย	๓๘	๓๘	๑๐๐
๔	อำเภอบ้านแหลม	๓๗	๓๗	๑๐๐
๕	อำเภอท่ายาง	๓๕	๓๕	๑๐๐
๖	อำเภอชะอำ	๓๐	๓๐	๑๐๐
๗	อำเภอแก่งกระจาน	๑๓	๑๓	๑๐๐
๘	อำเภอหนองหญ้าปล้อง	๑๓	๑๓	๑๐๐
	รวม ๘ อำเภอ	๔๓๖ ชุด	๔๓๖ ชุด	๑๐๐

^๒ ธานินทร์ ศิลป์จารุ ราช., การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, (กรุงเทพมหานคร : เนสอาร์แอนดี พิมพ์ครั้งที่ ๑๐) หน้า ๔๙.

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑) ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จากเอกสาร และผลงาน การวิจัยที่เคยมี ผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อ ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่ม ตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑) ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตาม กรอบของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี ตำแหน่งและประสบการณ์ การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ๖ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๑-๗

๒. ด้านการศาสนศึกษา มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๘-๑๒

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๑๓-๑๗

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๒๒-๒๘
๕. ด้านการสาธารณูปการ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๒๙-๓๕
๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๓๖-๔๒

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการมากที่สุด
- ๔ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการมาก
- ๓ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการปานกลาง
- ๒ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการน้อย
- ๑ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๓ ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการมาก
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการน้อย
- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาด้านอื่นๆ ในบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

๒) ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์

ในการวิจัยนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์พระมหาเถระเจ้าคณะผู้ปกครองซึ่งทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ในปัจจุบันจำนวน ๕ รูป ดังมีรายนามต่อไปนี้

๑) พระครูอนุกุลวชิรกิจ	เจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี
๒) พระครูปิยะวัชรคุณ	เจ้าคณะอำเภอบ้านลาด
๓) พระครูปัญญาวชิราทร	เจ้าคณะอำเภอแก่งกระจาน
๔) พระครูวัชรสุวรรณาทร	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี
๕) พระครูพิศาลวัชรกิจ	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี

^๓ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. ผศ.ชวรัชชัย ไชยสา อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น รักษาการหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ดร.ยุพธนา ปราณีต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. พระอาจารย์ วันชัย ภัทฺธจารี อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ สหัสสพร พัยรัตน์ อาจารย์พิเศษภาควิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตาม วัตฤประสงค์รายข้อ (Index of Item-Objective Congruence : IOC)^๔ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) พระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วย

วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๕ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ .๙๕๔๗

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

^๕ Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**, 4th ed., (New York: Harper & Row), 1971.

๔. นำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

๒) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ พระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๒๑๘ รูป ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๒-๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ รวมใช้ระยะเวลา ๑ สัปดาห์

๔) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เจ้าคณะผู้ปกครองผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๕ รูป โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๒๒-๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ รวมใช้ระยะเวลา ๑ สัปดาห์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓) การเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยจำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบ โดยวิธีการหาผลต่างน้อยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD')

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาวิเคราะห์ โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

- ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
- ๒) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๕.๓ วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย

- ๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบด้วยค่าความถี่ และร้อยละ
- ๒) ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลมาตราส่วนประเมินค่า นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบด้วยค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- ๓) ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด ในเรื่องความคิดเห็น ถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาในบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง
- ๔) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าคณะผู้ปกครองผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๕ รูป วิเคราะห์เนื้อหาสาระในประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๑๘ รูป มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

- ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ๔.๒ การวิเคราะห์บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๔.๓ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี
- ๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไป

ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๑๘)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑. อายุ		
๒๐ - ๓๐ ปี	๑๒	๕.๕๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๔๒	๑๙.๓
๔๑ - ๕๐ ปี	๘๐	๓๖.๗
๕๑ - ๖๐ ปี	๔๓	๑๙.๗
๖๑ ปีขึ้นไป	๔๑	๑๙.๘
รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐
๒. พรรษา		
๕ - ๑๐ พรรษา	๒๒	๑๐.๑
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๓๗	๑๗.๐
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๔๘	๒๒.๐
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๑๑๑	๕๐.๙
รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐
๓. วุฒิทางการศึกษายสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๒	๖๙.๗
ปริญญาตรี	๕๔	๒๔.๘
ปริญญาโท	๙	๔.๑
ปริญญาเอก	๓	๑.๔
รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐
๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๑๒	๕.๕
นักธรรมชั้นโท	๑๗	๗.๘
นักธรรมชั้นเอก	๑๘๙	๘๖.๗
รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐
๕. วุฒิการศึกษาทางเปรียญ		
ประโยค ๑ - ๒	๑๔	๖.๔
เปรียญธรรม ๓ - ๕	๒๐	๙.๒
เปรียญธรรม ๖ - ๙	๔	๑.๘
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๑๘๐	๘๒.๖
รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

(n = ๒๑๘)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๖. ตำแหน่งพระสังฆาธิการ		
เจ้าคณะอำเภอ	๗	๓.๒
รองเจ้าคณะอำเภอ	๒	๐.๙
เจ้าคณะตำบล	๔๒	๑๙.๓
รองเจ้าคณะตำบล	๕	๒.๓
เจ้าอาวาส	๗๖	๓๕.๙
รองเจ้าอาวาส	๒๕	๑๑.๕
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๖๑	๒๘.๐
รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐
๗. ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ		
ต่ำกว่า ๕ ปี	๓๐	๑๓.๘
๕ - ๑๐ ปี	๖๙	๓๑.๗
๑๑ - ๑๕ ปี	๕๕	๒๕.๒
๑๖ ปีขึ้นไป	๖๔	๒๙.๔
รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๗ มีจำนวนพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙ มีวุฒิทางการศึกษา สายสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๗ ส่วนวุฒิการศึกษาทางธรรม คือ นักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๗ ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๖ ส่วนใหญ่มีตำแหน่ง เจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๙ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ๕-๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗

๔.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ แต่ละด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) ด้านการสาธารณูปการ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๒-๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

โดยภาพรวม

(n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. การปกครอง	๓.๙๑	.๖๙๗	มาก
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๙๒	.๗๔๔	มาก
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๕๑	.๘๙๑	มาก
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๕๗	.๙๗๗	มาก
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๘๕	.๖๙๐	มาก
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๖๒	.๗๕๓	มาก
ผลรวมทุกด้าน	๓.๗๙	.๖๗๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พบว่าบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ในแต่ละด้านทั้ง ๖ ด้าน ดังปรากฏตามกล่าวโดยสรุป คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีนั้น ถือได้ว่ายั้งอยู่ในระดับมาก แต่งานในแต่ละด้านนั้นเป็นงานล็กซึ่งกว้างขวาง ยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ดังเช่นถ้งงานปกครองดำเนินไปได้อย่างดี งานอื่นๆ ก็ดำเนินไปได้แต่ถ้งงานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน ตามสมควรแก่เหตุผล ตลอดจนการจัดระบบความเป็นอยู่โดยการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงามเพื่อให้งานทั้ง ๖ ด้านเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยถือปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ประกาศ ระเบียบ คำสั่ง กฎมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช รวมถึงการจัดระเบียบปฏิบัติและการดูแลปฏิบัติงานทั้ง ๖ ด้านสืบไป^๑

^๑สัมภาษณ์ พระครูปิยวัชรคุณ เจ้าคณะอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

๑) ด้านการปกครอง

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

ด้านการปกครอง

(n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี : ด้านการปกครอง	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ปกครองคณะสงฆ์ด้วยความยุติธรรมโดยใช้หลักของพระธรรมวินัย	๔.๒๓	.๖๘๗	มาก
๒. บริหารกิจการวัด บำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนสถานที่ดีสัปปายะและน่าเลื่อมใสศรัทธา	๔.๐๗	.๖๘๙	มาก
๓. ให้การศึกษาอบรมภิกษุระเบียบของคณะสงฆ์แก่บรรพชิตคฤหัสถ์ และศิษย์	๓.๙๓	.๗๔๔	มาก
๔. ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเหมาะสมสงบสุขดีงาม	๓.๗๘	.๗๙๐	มาก
๕. จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๘๑	.๘๖๔	มาก
๖. ให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือลงนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย	๓.๙๒	.๗๘๕	มาก
๗. การตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในการปกครอง	๓.๖๓	.๘๕๑	มาก
รวม	๓.๙๑	.๖๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๑) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี อยู่ในระดับมากทุกเรื่อง

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านการปกครองนั้นคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ให้

ความเคารพนับถือกันตามฐานะ ทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยก็ให้ความเคารพ ให้ความนับถือกัน มีอะไรก็ปรึกษาหารือกัน เสนอแนะกัน มีอะไรก็ทำร่วมกันได้ ดังนั้นปัญหาเรื่องอิทธิกรณต่างๆ ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จึงไม่ค่อยมี อีกทั้งพระเดชพระคุณหลวงพ่ोज้าคณะจังหวัดท่านจะให้การดูแล โดยเฉพาะในส่วนของวัดที่อยู่ในชนบทหรือชายแดน ท่านจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะอยู่ห่างไกลจากความเจริญ ท่านจะคอยชี้แนะและช่วยเหลืออยู่เสมอ ที่สำคัญท่านเจ้าคณะจังหวัดจะนำเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ มากล่าวและชี้แนะในที่ประชุมให้ความรู้และทำความเข้าใจช่วยกันแก้ไขปัญหาและหาทางป้องกันร่วมกับพระสังฆาธิการอยู่เป็นประจำ สิ่งที่ต้องปรับปรุงเสริมเพิ่มเติมก็คือพระสังฆาธิการควรรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และรับรู้เรื่องกฎหมายการปกครอง กฎหมายคณะสงฆ์ กฎหมายบ้านเมือง เพื่อประกอบการแก้ปัญหาได้ทันเหตุการณ์กับสถานการณ์ปัจจุบัน^๒

๒) ด้านการศาสนศึกษา

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศาสนศึกษา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๔

^๒สัมภาษณ์ พระครูอนุกูลวรกริจ เจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศาสนศึกษา (n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี : ด้านการศาสนศึกษา	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีการควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงานการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมบาลีและธรรมศึกษาให้เป็นไปตามแผนและประเพณีอันดีงาม	๔.๐๔	.๗๕๘	มาก
๒. มีการส่งเสริมสรรหาพัฒนาครูสอนนักธรรมบาลีและธรรมศึกษา	๓.๘๑	๑.๕๔๕	มาก
๓. มีการตรวจเยี่ยมสำนักศาสนศึกษาในสังกัดของท่าน	๓.๖๗	.๘๗๕	มาก
๔. มีการจัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนให้แก่พระสงฆ์และสามเณรที่เรียนนักธรรมและบาลี	๓.๗๙	.๘๐๘	มาก
๕. มีการสนับสนุนแรงจูงใจส่งเสริมให้มีการอบรมนักธรรมและบาลีก่อนสอบ	๓.๖๙	.๘๓๘	มาก
๖. มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรมเปรียญธรรมให้มีขวัญกำลังใจ	๓.๘๐	.๗๕๑	มาก
๗. มีการสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุและสามเณรได้เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา	๓.๖๔	.๙๒๒	มาก
รวม	๓.๘๒	.๗๔๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศาสนศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๒) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี อยู่ในระดับมากทุกเรื่อง

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี นั้น ถือได้ว่าย้อยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็มีปัญหาอยู่บ้าง คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนบาลี ซึ่งขาดบุคลากรที่จะเข้าศึกษามาก อีกทั้งเจ้าคณะผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการให้การศึกษต่อพระภิกษุสามเณร โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทใหม่ ๆ ไม่ค่อยได้รับการศึกษาที่ถูกต้องนักโดยเฉพาะในเรื่องพระธรรมวินัย และวัตรปฏิบัติประจำวันของพระภิกษุสามเณร และอีกประการหนึ่งพระที่เป็นพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ก็เป็นพระสังฆาธิการที่มีอายุมากและการศึกษาเล่าเรียนก็มี

น้อย จุดด้อยคือมีความรู้น้อยการอบรมสั่งสอนหรือการจัดการศึกษานั้นจึงมักมีปัญหาเกิดขึ้นเป็นประจำอยู่เรื่อย ๆ ข้อที่ต้องปรับปรุงคือต้องมีการประชุมให้ผู้มีรู้ความสามารถผู้ชำนาญการด้านการศึกษาทำหน้าที่และมีบทบาทให้มากและต้องช่วยกัน เพราะการศาสนศึกษานั้นเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เป็นจุดแข็งของพระภิกษุ นั่นคือการศึกษาก็มีความสำคัญมากเพราะถ้าการศึกษาดีก็จะสามารถนำไปใช้ในงานปกครองและงานด้านอื่นๆ ได้ดีอีกด้วย ดังนั้นเจ้าคณะผู้ปกครองทั้งหลายควรให้ความสนใจเอาใจใส่ในเรื่องนี้ให้มากเป็นพิเศษ เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถประสิทธิภาพของพระผู้เป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา แล้วงานด้านการ ศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ก็จะดีขึ้นสามารถปกป้องพระพุทธศาสนาสืบต่อไปได้^๓

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๕

^๓สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวชิราธร เจ้าคณะอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี : ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น	๓.๘๘	.๘๗๔	มาก
๒. มีการจัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กเยาวชน	๓.๕๙	๑.๕๗๓	มาก
๓. มีการจัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กเยาวชน	๓.๒๔	๑.๑๒๔	ปานกลาง
๔. มีการจัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๓.๑๗	๑.๒๗๔	ปานกลาง
๕. ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียน	๓.๕๓	.๙๓๓	มาก
๖. มีการช่วยพัฒนาให้คำปรึกษาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๓.๕๔	.๙๑๖	มาก
๗. มีการช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนคณะสงฆ์ทุนการศึกษาแก่ผู้ยากไร้เฉพาะบุคคล	๓.๗๕	๒.๒๕๕	มาก
รวม	๓.๕๑	.๘๙๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๑) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี อยู่ในระดับปานกลางในเรื่อง มีการจัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กเยาวชน และเรื่องมีการจัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สำหรับเรื่องอื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีนั้นอยู่ในระดับมาก เพราะคิดว่าหน่วยงานอื่นทำแล้วพระไม่ต้องทำก็ได้ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ไม่ถูกต้องดังนั้นเจ้าคณะผู้ปกครองต้องให้ความสนใจดูแลให้มาก โดยเฉพาะการตั้งทุนเพิ่มทุนและแจกทุนให้แก่นักเรียนในสถานศึกษาต่างๆ ควรทำให้มากและมีความต่อเนื่องเป็นประจำ ตลอดจนต้องมี

การสงเคราะห์ในสิ่งที่จำเป็นสิ่งที่เขาขาดแคลนในด้านการศึกษา และด้านการให้ความรู้ด้านการส่งเสริมอาชีพให้มาก และควรมีการทำหลักฐานที่เป็นจริงแล้วรายงานให้เจ้าคณะผู้ปกครองผู้บริหาร เบื้องสูงได้รับทราบตามลำดับก็จะเป็นผลดีกับทุกฝ่าย^๔

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๖

^๔สัมภาษณ์ พระครูวัชรสุวรรณาทร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี : ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและมีความรู้เข้าใจพระธรรมวินัย ศีลาจริยวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม	๔.๑๙	๔.๐๗๒	มาก
๒. การจัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ	๔.๐๘	.๗๓๖	มาก
๓. มีการจัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป	๓.๗๘	.๘๑๗	มาก
๔. มีการส่งเสริมสนับสนุนและให้การศึกษอบรมบุคลากรพระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ	๓.๖๙	.๘๘๖	มาก
๕. จัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะและสื่อธรรมะเป็น CD ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน	๓.๐๐	๑.๑๕๐	ปานกลาง
๖. มีการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ หอกระจายเสียง	๓.๑๐	๑.๑๘๓	ปานกลาง
๗. มีการจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกให้การอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้านและเด็กนักเรียนและเยาวชน	๓.๒๑	๑.๒๑๐	ปานกลาง
รวม	๓.๕๗	.๙๗๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๗) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี อยู่ในระดับมากในเรื่อง มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและมีความรู้เข้าใจพระธรรมวินัย ศีลาจริยวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม เรื่องการจัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ เรื่องการจัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป และเรื่องส่งเสริมสนับสนุนและให้การศึกษอบรมบุคลากรพระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ สำหรับเรื่องอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีนั้นอยู่ในระดับมาก เพราะว่าจังหวัดเพชรบุรีมีพื้นที่มาก มีพระนักเผยแผ่มาก มีพระสังฆาธิการที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีครูบาอาจารย์ชำนาญการมาก มีผู้ปฏิบัติงานที่เสียสละในด้านนี้มาก คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีต้องให้ความสำคัญในงานด้านนี้ให้มาก เพราะถือว่า การเผยแผ่นี้เป็นงานสำคัญ เป็นงานที่เป็นกำลังรักษาพระพุทธศาสนาของเราสิ่งที่พระสังฆาธิการและคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีได้ให้ความสำคัญในงานด้านการเผยแผ่นี้คือทำการผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ และเสียสละให้มากที่สุดก่อนแล้วมีนโยบาย การวางแผน การจูงใจ การสนับสนุน ให้บุคลากรเหล่านี้ได้ทำงานปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถก็จะเกิดผลดีแก่ทั้งพระสังฆาธิการและคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี^๕

๕) ด้านสาธารณูปการ

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณูปการ ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๗

^๕สัมภาษณ์ พระครูพิศาลวัชรกิจ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านการสาธารณูปการ (n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี : ด้านการสาธารณูปการ	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีการวางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน	๓.๘๔	.๗๖๖	มาก
๒. มีการจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด	๓.๘๔	.๘๔๔	มาก
๓. มีการดูแลการก่อสร้างโดยการส่งเสริมบำรุงรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย	๓.๘๒	.๘๓๗	มาก
๔. มีการดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น	๔.๐๔	.๗๖๔	มาก
๕. มีการขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นต้น	๓.๕๔	๑.๐๐๗	มาก
๖. มีการจัดการดูแลและวางระบบในการป้องกันโบราณวัตถุโบราณสถานไม่ชำรุดและสูญหาย	๓.๘๙	.๘๔๓	มาก
๗. มีการส่งเสริมให้มีการประหยัดค่าใช้จ่ายในดำเนินงานสาธารณูปการ	๓.๘๒	.๘๐๙	มาก
รวม	๓.๘๕	.๖๙๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี อยู่ในระดับมากทุกเรื่อง

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณูปการของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีนั้นอยู่ในระดับมาก เพราะการทำงานด้านนี้ของคณะสงฆ์เป็นเอกภาพ คือ งานการก่อสร้างมักจะออกมาเป็นแนวทางเดียวกัน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นไปตามตามความชอบก็เจ้าอาวาสในแต่ละรูปมีแบบแผนและเป็นระบบระเบียบแบบแผนที่ดีและเหมาะสม มีแนวทางพัฒนาแก้ไขควรมีการอบรมสัมมนาหรือมีคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถและมีความชำนาญเฉพาะทางในดำเนินงานสาธารณูปการและให้คำแนะนำปรึกษาในการวางแผนงานหรือวางระบบระเบียบและแบบแปลนอย่างเหมาะสม

กับงบประมาณที่พอสมควรในการก่อสร้างแล้วสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและควรพึงผู้ปกครองที่ช่วยชี้แนะก็จะทำให้งานด้านนี้ดียิ่งขึ้นและประสบความสำเร็จสืบไป^๖

๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๘

^๖สัมภาษณ์ รวมทั้ง ๕ ท่าน เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณสงเคราะห์ (n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี : ด้านสาธารณสงเคราะห์	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัด อบรมประชาชน	๓.๒๔	๑.๑๑๖	ปานกลาง
๒. มีการช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนตามหลักพุทธ ศาสนาที่มีความเดือดร้อนหรือมีทุกข์	๓.๗๐	.๗๙๘	มาก
๓. ให้อำนาจความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการ บำเพ็ญกุศลต่างๆ	๓.๓๗	๑.๑๙๓	ปานกลาง
๔. มีการสนับสนุนและส่งเสริมในด้านการประกอบสัมมา อาชีพแก่ประชาชน	๓.๔๗	.๙๗๐	ปานกลาง
๕. มีการรณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการ ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	๓.๘๒	.๘๕๐	มาก
๖. มีการแก้แกลลุดหนุนสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิต ของพุทธบริษัท	๓.๖๘	.๗๘๐	มาก
๗. ให้ความสะดวกในการใช้สถานที่ที่มีการประสานงานกับ หน่วยงานราชการในการสงเคราะห์ประชาชน	๔.๑๑	.๗๖๒	มาก
รวม	๓.๖๒	.๗๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๖๒) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี อยู่ในระดับมากในเรื่อง ให้ความสะดวกในการใช้สถานที่ที่มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการในการสงเคราะห์ประชาชน เรื่องมีการรณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการป้องกันยาเสพติดและอบายมุข เรื่องมีการช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนตามหลักพุทธศาสนาที่มีความเดือดร้อนหรือมีทุกข์ และเรื่องมีการแก้แกลลุดหนุนสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท สำหรับเรื่องอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีนั้นอยู่ในระดับมาก ซึ่งในเรื่องนี้คณะสงฆ์ควรทำให้มาก เพราะในปัจจุบันนี้ชาวบ้านมีความ

เดือตร้อนในเรื่องนี้กันมากกว่าแต่ก่อน เพราะภาระทางสังคมและภาระในทางโลกที่ทำการเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะด้านการพยาบาล นั้นคณะสงฆ์ควรให้ความร่วมมือและทำงานอย่างเป็นรูปธรรมให้ชัดเจนและเห็นผล ควรให้การอนุเคราะห์ชาวบ้านและชุมชนตามโอกาสที่สมควรและเหมาะสมจะได้ทำให้เกิดการพึ่งพากันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านและชุมชน ดังนั้นด้านสาธารณสงเคราะห์นั้นจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือของคณะสงฆ์ในแต่ละปีควรมีนโยบายตั้งแต่ ตำบล อำเภอ และ จังหวัด อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมว่าเราจะสงเคราะห์เรื่องอะไรถึงจะประสบความสำเร็จหรือสัมฤทธิ์ผลนั้นๆ สรุปกล่าวคือคณะสงฆ์ต้องร่วมมือกันทำจึงจะสำเร็จได้

๔.๓ เปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี

เปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ จำแนกตามสถานภาพ ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ตำแหน่งพระสังฆาธิการ และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ดังนี้ โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) การทดสอบค่า (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) ดังตารางที่ ๔.๙-๔.๒๔

สมมติฐานที่ ๑ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามอายุที่แตกต่างกัน

(n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการ	๒๐ - ๓๐ ปี		๓๑ - ๔๐ ปี		๔๑ - ๕๐ ปี		๕๑ - ๖๐ ปี		๖๑ ปีขึ้นไป		F	Sig
	(๑๒ รูป)		(๔๒ รูป)		(๘๐ รูป)		(๔๓ รูป)		(๔๑ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๕๘	๐.๗๙	๓.๘๑	๐.๗๑	๓.๙๔	๐.๗๐	๔.๐๒	๐.๖๔	๓.๙๓	๐.๖๑	๑.๒๖๗	๐.๒๘๔
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๕๐	๐.๕๒	๓.๖๐	๐.๗๓	๓.๙๐	๐.๘๒	๔.๐๐	๐.๖๒	๓.๘๐	๐.๗๑	๒.๔๔๓	๐.๐๔๘*
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๑๗	๐.๙๔	๓.๔๕	๐.๘๖	๓.๕๐	๐.๘๔	๓.๗๗	๐.๙๐	๓.๔๔	๐.๙๘	๑.๔๖๔	๐.๒๑๔
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๓๓	๐.๖๕	๓.๓๘	๐.๗๖	๓.๕๔	๐.๘๔	๓.๙๓	๑.๔๔	๓.๕๔	๐.๘๔	๒.๑๐๔	๐.๐๘๑
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๕๐	๐.๕๒	๓.๖๗	๐.๖๕	๓.๘๘	๐.๗๒	๔.๐๗	๐.๖๗	๓.๘๘	๐.๖๘	๒.๗๓๐	๐.๐๓๐*
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๐	๐.๖๗	๓.๔๘	๐.๖๓	๓.๖๕	๐.๘๑	๓.๘๖	๐.๗๔	๓.๕๑	๐.๗๕	๑.๘๒๑	๐.๑๒๖
รวม	๓.๕๐	๐.๕๒	๓.๕๕	๐.๖๓	๓.๘๔	๐.๖๖	๔.๐๗	๐.๖๗	๓.๗๖	๐.๖๖	๔.๑๕๒	๐.๐๐๓*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านการศาสนศึกษา และด้านสาธารณูปการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการศาสนศึกษา และด้านสาธารณูปการ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๐ - ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุ ในภาพรวม

(n = ๒๑๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐ - ๓๐ ปี ๓.๕๐	๓๑ - ๔๐ ปี ๓.๕๕	๔๑ - ๕๐ ปี ๓.๘๔	๕๑ - ๖๐ ปี ๔.๐๗	๖๑ ปีขึ้นไป ๓.๗๖
๒๐ - ๓๐ ปี	๓.๕๐	-	-๐.๐๕	-๐.๓๔	-๐.๕๗**	-๐.๒๖
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๕๕	-	-	-๐.๒๙*	-๐.๕๒**	-๐.๒๑
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๘๔	-	-	-	-๐.๒๓	๐.๐๘
๕๑ - ๖๐ ปี	๔.๐๗	-	-	-	-	๐.๓๑*
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๗๖	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุระดับ ๒๐ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๔๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุระดับ ๕๑-๖๐ ปี และพระสังฆาธิการที่มีอายุ ระดับ ๓๑ - ๔๐ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุระดับ ๔๑ - ๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุในด้านการศาสนศึกษา

(n = ๒๑๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐ - ๓๐ ปี ๓.๕๐	๓๑ - ๔๐ ปี ๓.๖๐	๔๑ - ๕๐ ปี ๓.๗๐	๕๑ - ๖๐ ปี ๔.๐๐	๖๑ ปีขึ้นไป ๓.๘๐
๒๐ - ๓๐ ปี	๓.๕๐	-	-๐.๑๐	-๐.๔๐*	-๐.๕๐*	-๐.๓๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๖๐	-	-	-๐.๓๐*	-๐.๔๐*	-๐.๒๑
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๗๐	-	-	-	-๐.๑๐	๐.๑๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๔.๐๐	-	-	-	-	๐.๒๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๘๐	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุระดับ ๒๐ - ๓๐ ปี และ ๓๑ - ๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านศาสนศึกษา น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุระดับอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี และ ๕๑ - ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุ ในด้านสาธารณูปการ

(n = ๒๑๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐ - ๓๐ ปี ๓.๕๐	๓๑ - ๔๐ ปี ๓.๔๘	๔๑ - ๕๐ ปี ๓.๖๕	๕๑ - ๖๐ ปี ๓.๘๖	๖๑ ปีขึ้นไป ๓.๕๑
๒๐ - ๓๐ ปี	๓.๕๐	-	-๐.๑๗	-๐.๓๘	-๐.๕๗*	-๐.๓๘
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๔๘	-	-	-๐.๒๑	-๐.๔๐*	-๐.๒๑
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๖๕	-	-	-	-๐.๑๙	๐.๐๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๓.๘๖	-	-	-	-	๐.๑๙
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๕๑	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุระดับ ๒๐ - ๓๐ ปี และ ๓๑ - ๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านสาธารณูปการ น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุระดับ ๕๑ - ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามพรรษาที่แตกต่างกัน

(n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการ	๕ - ๑๐ พรรษา		๑๑ - ๑๕ พรรษา		๑๖ - ๒๐ พรรษา		๒๑ พรรษาขึ้นไป		F	Sig
	(๒๒ รูป)		(๓๗ รูป)		(๔๘ รูป)		(๑๑๑ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๖๘	๐.๗๒	๓.๗๖	๐.๖๘	๓.๙๒	๐.๗๔	๔.๐๐	๐.๖๓	๒.๑๓๘	๐.๐๙๖
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๖๘	๐.๖๕	๓.๗๐	๐.๖๖	๓.๗๕	๐.๙๑	๓.๙๒	๐.๗๐	๑.๓๖๓	๐.๒๕๕
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๕๕	๐.๙๑	๓.๕๗	๐.๘๓	๓.๒๕	๐.๘๔	๓.๖๐	๐.๙๒	๑.๘๕๒	๐.๑๓๙
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๖๔	๐.๗๓	๓.๕๗	๐.๗๗	๓.๓๑	๐.๖๖	๓.๖๘	๑.๑๗	๑.๕๘๙	๐.๑๙๓
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๘๖	๐.๖๔	๓.๗๖	๐.๖๘	๓.๖๕	๐.๖๔	๓.๙๗	๐.๗๑	๒.๘๗๖	๐.๐๓๗*
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๗๓	๐.๗๐	๓.๖๒	๐.๘๙	๓.๕๖	๐.๗๑	๓.๖๓	๐.๗๔	๐.๒๔๕	๐.๙๖๕
รวม	๓.๖๘	๐.๖๕	๓.๗๓	๐.๖๕	๓.๖๐	๐.๖๘	๓.๙๒	๐.๖๖	๒.๙๕๙	๐.๐๓๓*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านสาธารณูปการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านสาธารณูปการ จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๔ - ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามพรรษา ในภาพรวม

(n = ๒๑๘)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		๕ - ๑๐ พรรษา ๓.๖๘	๑๑ - ๑๕ พรรษา ๓.๗๓	๑๖ - ๒๐ พรรษา ๓.๖๐	๒๑ พรรษา ขึ้นไป ๓.๙๒
๕ - ๑๐ พรรษา	๓.๖๘	-	-๐.๐๕	๐.๐๘	-๐.๒๔
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๓.๗๓	-	-	๐.๑๓	-๐.๑๙
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๓.๖๐	-	-	-	-๐.๓๑*
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๓.๙๒	-	-	-	-

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษา ๑๖ – ๒๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม น้อยกว่าพระสังฆาธิการที่มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามพรรษา ในด้านสาธารณูปการ
(n = ๒๑๘)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		๕ - ๑๐ พรรษา ๓.๘๖	๑๑ - ๑๕ พรรษา ๓.๗๖	๑๖ - ๒๐ พรรษา ๓.๖๕	๒๑ พรรษา ขึ้นไป ๓.๙๗
๕ - ๑๐ พรรษา	๓.๘๖	-	๐.๑๑	๐.๒๒	-๐.๑๑
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๓.๗๖	-	-	๐.๑๑	-๐.๒๒
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๓.๖๕	-	-	-	-๐.๓๓*
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๓.๙๗	-	-	-	-

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษา ๑๖ - ๒๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านสาธารณูปการน้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่าง

ตารางที่ ๔.๑๖ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญที่แตกต่างกัน

(n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการ	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรี		ปริญญาโท		ปริญญาเอก		F	Sig
	(๑๕๒ รูป)		(๕๔ รูป)		(๙ รูป)		(๓ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๘๖	๐.๗๐	๓.๙๓	๐.๖๑	๔.๔๔	๐.๕๓	๔.๓๓	๐.๕๘	๒.๕๖๓	๐.๐๕๖
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๗๔	๐.๗๐	๓.๙๓	๐.๘๒	๔.๓๓	๐.๗๑	๔.๓๓	๑.๑๕	๒.๘๘๑	๐.๐๓๗*
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๔๓	๐.๘๖	๓.๖๙	๐.๙๕	๓.๗๘	๐.๖๗	๔.๐๐	๑.๗๓	๑.๗๑๖	๐.๑๖๕
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๕๕	๑.๐๔	๓.๕๔	๐.๗๗	๓.๗๘	๐.๙๗	๔.๖๗	๐.๕๘	๑.๔๓๙	๐.๒๓๒
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๘๒	๐.๗๑	๓.๘๙	๐.๖๓	๔.๑๑	๐.๖๐	๔.๐๐	๑.๐๐	๐.๖๑๐	๐.๖๐๙
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๓	๐.๗๕	๓.๗๘	๐.๖๓	๔.๑๑	๐.๙๓	๔.๓๓	๑.๑๕	๓.๘๙๒	๐.๐๑๐*
รวม	๓.๗๔	๐.๖๗	๓.๘๕	๐.๖๓	๔.๑๑	๐.๗๘	๔.๓๓	๑.๑๕	๑.๗๕๖	๐.๑๕๗

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านการศาสนศึกษา และด้านการสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการศาสนศึกษา และด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๗ – ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ
ในด้านการศาสนศึกษา (n = ๒๑๘)

วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ			
		ต่ำกว่า ปริญญาตรี ๓.๔๓	ปริญญาตรี ๓.๖๙	ปริญญาโท ๓.๗๘	ปริญญาเอก ๔.๐๐
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๔๓	-	-๐.๑๘	-๐.๕๙*	-๐.๕๙
ปริญญาตรี	๓.๖๙	-	-	-๐.๔๑	-๐.๔๑
ปริญญาโท	๓.๗๘	-	-	-	๐.๐๐
ปริญญาเอก	๔.๐๐	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านการศาสนศึกษา น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญระดับปริญญาโท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ
ในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ (n = ๒๑๘)

วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ			
		ต่ำกว่า ปริญญาตรี ๓.๕๓	ปริญญาตรี ๓.๗๘	ปริญญาโท ๔.๑๑	ปริญญาเอก ๔.๓๓
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๕๓	-	-๐.๒๕*	-๐.๕๘*	-๐.๘๑
ปริญญาตรี	๓.๗๘	-	-	-๐.๓๓	-๐.๕๖
ปริญญาโท	๔.๑๑	-	-	-	-๐.๒๒
ปริญญาเอก	๔.๓๓	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พระสงฆ์ที่มีการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านการศาสนศึกษา น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการที่มีวุฒิทางการศึกษา สายสามัญระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่าง

ตารางที่ ๔.๑๙ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรมที่แตกต่างกัน

(n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการ	นักธรรมชั้นตรี		นักธรรมชั้นโท		นักธรรมชั้นเอก		F	Sig
	(๑๒ รูป)		(๑๗ รูป)		(๑๘๙ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๐๘	๐.๖๗	๓.๗๑	๐.๗๗	๓.๙๒	๐.๖๗	๑.๑๖๕	๐.๓๑๔
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๙๒	๐.๗๙	๓.๗๖	๐.๗๕	๓.๙๒	๐.๗๔	๐.๑๔๗	๐.๙๖๓
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๗๕	๐.๗๕	๓.๓๕	๑.๐๐	๓.๕๑	๐.๘๙	๐.๖๙๖	๐.๕๐๐
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๗๕	๐.๗๕	๓.๕๙	๐.๘๗	๓.๕๖	๑.๐๐	๐.๒๑๒	๐.๙๐๙
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๙๒	๐.๖๗	๓.๙๔	๐.๗๕	๓.๙๔	๐.๖๙	๐.๒๑๖	๐.๙๐๖
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๖๗	๐.๙๘	๓.๖๕	๑.๐๐	๓.๖๒	๐.๗๒	๐.๐๓๑	๐.๙๖๙
รวม	๓.๙๒	๐.๖๗	๓.๗๖	๐.๗๕	๓.๗๙	๐.๖๗	๐.๒๒๒	๐.๙๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของ พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่าง

ตารางที่ ๔.๒๐ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมที่ต่างกัน

(n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการ	ประโยค ๑ - ๒		เปรียญธรรม ๓ - ๕		เปรียญธรรม ๖ - ๙		ไม่มี วุฒิเปรียญธรรม		F	Sig
	(๑๔ รูป)		(๒๐ รูป)		(๓ รูป)		(๑๘๐ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๗๑	๐.๗๓	๓.๘๐	๐.๖๒	๔.๐๐	๐.๐๐	๓.๙๓	๐.๖๙	๐.๖๕๓	๐.๕๕๒
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๙๓	๐.๙๒	๓.๙๕	๐.๖๐	๔.๕๐	๑.๗๓	๓.๗๘	๐.๗๑	๑.๕๗๖	๐.๑๙๖
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๕๗	๐.๘๕	๓.๔๐	๐.๙๔	๒.๗๕	๐.๙๖	๓.๕๔	๐.๘๙	๑.๑๕๗	๐.๓๒๗
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๒๑	๐.๗๐	๓.๔๕	๐.๗๖	๓.๗๕	๐.๕๐	๓.๖๑	๑.๐๒	๐.๘๖๗	๐.๔๕๙
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๘๖	๐.๖๖	๓.๗๐	๐.๕๗	๓.๗๕	๐.๕๐	๓.๘๗	๐.๗๑	๐.๔๐๑	๐.๗๕๒
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๗	๐.๖๕	๓.๖๐	๐.๗๕	๓.๕๐	๐.๕๘	๓.๖๓	๐.๗๗	๐.๐๗๔	๐.๙๗๔
รวม	๓.๗๑	๐.๗๓	๓.๘๐	๐.๖๒	๓.๗๕	๐.๕๐	๓.๘๐	๐.๖๘	๐.๐๗๖	๐.๙๗๓

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๖ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการที่ต่างกัน

(n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการ	เจ้าคณะอำเภอ		รองเจ้าคณะอำเภอ		เจ้าคณะตำบล		รองเจ้าคณะตำบล		เจ้าอาวาส		รองเจ้าอาวาส		ผู้ช่วยเจ้าอาวาส		F	Sig
	(๗ รูป)		(๒ รูป)		(๔๒ รูป)		(๕ รูป)		(๗๖ รูป)		(๒๕ รูป)		(๖๑ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๘๖	๐.๓๘	๔.๐๐	๐.๐๐	๓.๙๘	๐.๗๒	๓.๘๐	๐.๘๔	๓.๙๕	๐.๖๓	๓.๙๖	๐.๗๓	๓.๘๐	๐.๗๓	๐.๔๐๖	๐.๘๗๕
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๘๖	๑.๐๗	๔.๐๐	๑.๔๑	๓.๗๙	๐.๗๘	๓.๖๐	๐.๕๕	๓.๘๐	๐.๖๓	๓.๗๒	๐.๖๑	๓.๙๒	๐.๘๖	๐.๓๖๓	๐.๙๐๒
๓. ด้านการศึกษา สงเคราะห์	๓.๔๓	๐.๙๘	๔.๕๐	๐.๗๑	๓.๖๐	๑.๐๘	๓.๘๐	๑.๑๐	๓.๓๙	๐.๗๗	๓.๔๐	๐.๗๖	๓.๖๑	๐.๙๒	๐.๙๖๖	๐.๔๔๙
๔. ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา	๓.๗๑	๐.๗๖	๔.๐๐	๐.๐๐	๓.๖๗	๐.๘๕	๓.๖๐	๐.๘๙	๓.๕๓	๑.๒๘	๓.๔๘	๐.๗๗	๓.๕๗	๐.๗๔	๐.๒๑๕	๐.๙๗๒
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๗๑	๐.๔๙	๔.๕๐	๐.๗๑	๓.๙๓	๐.๗๑	๓.๖๐	๐.๕๕	๓.๙๓	๐.๖๔	๓.๗๖	๐.๗๒	๓.๗๕	๐.๗๕	๐.๙๙๖	๐.๔๒๙
๖. ด้านการสาธารณ สงเคราะห์	๓.๘๖	๐.๖๙	๔.๐๐	๐.๐๐	๓.๖๗	๐.๗๕	๔.๐๐	๐.๗๑	๓.๕๓	๐.๗๖	๓.๔๘	๐.๗๗	๓.๗๐	๐.๗๖	๐.๙๐๕	๐.๔๙๒
รวม	๓.๘๖	๐.๖๙	๔.๐๐	๐.๐๐	๓.๘๖	๐.๗๕	๓.๘๐	๐.๘๔	๓.๘๐	๐.๖๓	๓.๖๘	๐.๖๓	๓.๗๗	๐.๖๙	๐.๒๓๔	๐.๙๖๕

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๗ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ พระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน

(n = ๒๑๘)

บทบาทพระสังฆาธิการ	ต่ำกว่า ๕ ปี (๓๐ รูป)		๕ - ๑๐ ปี (๖๙ รูป)		๑๑ - ๑๕ ปี (๕๕ รูป)		๑๖ ปีขึ้นไป (๖๔ รูป)		F	Sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๗๗	๐.๖๘	๓.๗๗	๐.๖๙	๓.๙๓	๐.๖๓	๔.๑๑	๐.๖๗	๒.๕๖๓	๐.๐๑๙
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๘๓	๐.๙๑	๓.๖๗	๐.๗๐	๓.๗๖	๐.๖๙	๔.๐๓	๐.๗๑	๒.๘๘๑	๐.๐๓๗
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๓๗	๐.๘๙	๓.๔๖	๐.๙๕	๓.๔๕	๐.๘๑	๓.๖๙	๐.๘๙	๑.๗๑๖	๐.๒๙๖
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๖๐	๐.๗๒	๓.๔๑	๐.๗๗	๓.๔๗	๐.๗๙	๓.๘๓	๑.๓๓	๑.๔๓๙	๐.๐๗๑
๕. ด้านสาธารณูปการ	๓.๕๗	๐.๗๓	๓.๘๐	๐.๖๑	๓.๘๒	๐.๗๐	๔.๐๘	๐.๗๐	๐.๖๑๐	๐.๐๐๕*
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๗	๐.๗๓	๓.๕๘	๐.๗๗	๓.๕๖	๐.๗๑	๓.๗๕	๐.๗๘	๓.๘๗๒	๐.๔๖๘
รวม	๓.๖๗	๐.๖๖	๓.๖๗	๐.๖๑	๓.๗๕	๐.๖๔	๔.๐๓	๐.๗๑	๑.๗๕๖	๐.๐๐๗*

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านสาธารณูปการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านสาธารณูปการ จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๒๓ - ๔.๒๔

ตาราง ๔.๒๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ในภาพรวม (n = ๒๑๘)

ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ			
		ต่ำกว่า ๕ ปี ๓.๖๗	๕ - ๑๐ ปี ๓.๖๗	๑๑ - ๑๕ ปี ๓.๗๕	๑๖ ปีขึ้นไป ๔.๐๓
ต่ำกว่า ๕ ปี	๓.๖๗	-	๐.๐๐	-๐.๐๘	-๐.๓๖*
๕ - ๑๐ ปี	๓.๖๗	-	-	-๐.๐๘	-๐.๓๖*
๑๑ - ๑๕ ปี	๓.๗๕	-	-	-	-๐.๒๙*
๑๖ ปีขึ้นไป	๔.๐๓	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการต่ำกว่า ๕ ปี ๕ - ๑๐ ปี และ ๑๑ - ๑๕ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ๑๖ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตาราง ๔.๒๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่
พระสังฆาธิการ ในด้านสาธารณูปการ (n = ๒๑๘)

ประสบการณ์ในการ ปฏิบัติหน้าที่ พระสังฆาธิการ	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ			
		ต่ำกว่า ๕ ปี ๓.๕๗	๕ - ๑๐ ปี ๓.๘๐	๑๑ - ๑๕ ปี ๓.๘๒	๑๖ ปีขึ้นไป ๔.๐๘
ต่ำกว่า ๕ ปี	๓.๕๗	-	-๐.๒๓	-๐.๒๕	-๐.๕๑*
๕ - ๑๐ ปี	๓.๘๐	-	-	-๐.๐๒	-๐.๒๘*
๑๑ - ๑๕ ปี	๓.๘๒	-	-	-	-๐.๒๖*
๑๖ ปีขึ้นไป	๔.๐๘	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการต่ำกว่า ๕ ปี ๕ - ๑๐ ปี และ ๑๑ - ๑๕ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านสาธารณูปการ น้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ๑๖ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๔ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามสถานภาพ ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ตำแหน่งพระสังฆาธิการ และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๒๕ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	t	F	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๑ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	-	๔.๑๕๒	๐.๐๐๓	ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๒ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	-	๒.๙๕๙	๐.๐๓๓	ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๓ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	-	๑.๗๕๖	๐.๑๕๗	ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๔ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	-	๐.๒๒๒	๐.๘๐๑	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๕ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	-	๐.๐๗๖	๐.๙๗๓	ปฏิเสธสมมติฐาน

ตารางที่ ๔.๒๕ (ต่อ)

ผลการ ทดสอบ สมมติฐาน	Sig	F	t	สมมติฐาน
ปฏิบัติ สมมติฐาน	๐.๙๖๕	๐.๒๓๔	-	สมมติฐานที่ ๖ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน
ยอมรับ สมมติฐาน	๐.๐๐๗	๑.๗๕๖	-	สมมติฐานที่ ๗ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน

ผลสรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพ ตามสมมติฐานที่ ๑-๗ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๒๖ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพ ตามสมมติฐานที่ ๑-๗

สถานภาพ	ด้านการปกครอง		ด้านการศาสนศึกษา		ด้านการศึกษาสงเคราะห์		ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา		ด้านสาธารณูปการ		ด้านการสาธารณสงเคราะห์		การบริหารกิจการคณะสงฆ์ภาพรวม	
	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
๑. อายุ		✓	✓			✓		✓	✓			✓	✓	
๒. พรรษา		✓		✓		✓		✓	✓			✓	✓	
๓. วุฒิการศึกษาสามัญ		✓	✓			✓		✓		✓		✓		✓
๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๕. วุฒิการศึกษาทางเปรียญ		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๖. ตำแหน่งพระสังฆาธิการ		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๗. ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ		✓		✓		✓		✓	✓			✓	✓	

แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรีไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางทางการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการปกครอง (๒) ด้านการศาสนศึกษา (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) ด้านสาธารณูปการ (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๗ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางทางการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการปกครอง

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
๑) ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามนโยบาย ๒) การออกกฎระเบียบข้อบังคับของวัด พระส่วนใหญ่ไม่ค่อยตั้งใจเท่าที่ควร ๓) ชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจกฎระเบียบของวัด ๔) การกระจายอำนาจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ยังไม่ทั่วถึง มีการรวมศูนย์อำนาจการปกครองอยู่กับผู้บริหารเพียงแต่ไม่กี่ฝ่าย ๕) ข้อบังคับ กฎระเบียบ คำสั่ง และการบังคับใช้ และการประเมินติดตามผล ยังขาดประสิทธิภาพ ๖) ขาดการตรวจเยี่ยมให้การอบรมผู้อยู่ในการปกครองของเจ้าคณะ โดยเฉพาะเจ้าคณะที่เป็นพระอุปัชฌาย์ให้การบรรพชาอุปสมบทกับกุลบุตรกับวัดอื่น ๗) ขาดการมีส่วนร่วม ในการวางแผนงาน และร่วมมือในการดำเนินงานจากเจ้าคณะผู้ปกครอง ทำให้การดำเนินงานไม่ค่อยบรรลุวัตถุประสงค์ และไปคนละทิศละทาง	๑) มีการอบรมผู้บริหารเพื่อให้สมบูรณ์ตามนโยบาย ๒) ต้องออกระเบียบให้เข้มงวดและลงโทษอย่างจริงจัง อย่างเช่นห้ามบิณฑบาตและยื่นให้พร ถ้าใครฝ่าฝืนมีการลงทัณฑ์บน ถ้าผิดอีกก็พิจารณาลงทัณฑ์หนัก หรือยื่นบิณฑบาตตามร้านค้าเป็นเวลานาน ๓) ควรประชาสัมพันธ์และแนะนำให้ชาวบ้านได้เข้าใจในกฎระเบียบอย่างท่องแท้ ๔) ควรมีการกระจายอำนาจในการบริหารงาน โดยไม่ควรรวมศูนย์อำนาจอยู่เพียงแต่ผู้บริหารเพียงแต่กลุ่มเดียว ๕) ควรปรับปรุง การบังคับใช้ ข้อบังคับ กฎระเบียบ คำสั่ง และการติดตามประเมินผลงาน ให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ ๖) เจ้าคณะผู้ปกครอง โดยเฉพาะพระอุปัชฌาย์ ควรให้ความสำคัญในการปกครองสัทธิวิหาริกให้มากและเสมอต้นเสมอปลายไม่ใช่ ๑ ปี ถึงจะเรียกประชุมครั้งหนึ่ง

ตารางที่ ๔.๒๗ (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
๘) การประชุมพระสังฆาธิการควรมีมากกว่านี้ และความเป็นการประชุมแบบเชิงปฏิบัติการ บุคลากรสามารถนำไปปฏิบัติได้และมีประสิทธิภาพ	๗) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากร ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบาย วางแผนงาน และดำเนินกิจกรรมในงาน เพื่อให้งานมีความสำเร็จ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ๘) ควรมีการประชุมพระสังฆาธิการทุกระดับทุก ๓ เดือน เพื่อมีการมอบนโยบายให้บุคลากรได้นำไปดำเนินการได้เป็นรูปธรรม มีการติดตามผลงาน และประเมินผล

ตารางที่ ๔.๒๘ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
๑) มีบุคลากร แต่ไม่มีอุปกรณ์ในการอบรม ๒) ขาดครูพระสอนปริยัติธรรม ๓) ครูพระสอนปริยัติธรรมที่สามารถสอนได้ก็ลาสิกขาไปประกอบอาชีพ ทำงาน ๔) ขาดการร่วมมือในการบริหารปรับปรุงและส่งเสริมในการศึกษาที่จำเป็นร่วมสมัยและสำคัญแก่พระภิกษุและสามเณร ตลอดจนประชาชน ๕) ขาดการให้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนากับผู้ที่มิเวลาศึกษาน้อย ๖) ขาดการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการศึกษา ทั้งผู้สอนและผู้เรียนที่มีคุณภาพและสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนงบประมาณในการจัดการศึกษา ๗) ปัจจุบันกุลบุตรผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา และช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาน้อยลง	๑) การรักษาสุขภาพ ขยันทำงาน ๒) การดูแลพัฒนาบุคลากรให้มีคุณค่า ๓) ควรจัดให้มีการอบรมครูสอนพระปริยัติธรรม เพื่อทดแทนที่ลาสิกขาไป ๔) คณะสงฆ์ควรจะมีร่วมมือกับบริหารการศึกษาในงาน ๙ งาน คือ ๑. งานนโยบาย ๒. งานเอกสาร ๕) งานนันทกรรมและธรรมศึกษา ๔. งานบาลี ๕. งานปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๖. งานมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๗. งานศึกษาพิเศษ ๘. งานปริยัตินิเทศ และ ๙. งานการเงินและสวัสดิการ ๖) คณะสงฆ์ควรมีการสนับสนุนการศึกษาสำหรับผู้ที่มีเวลาน้อยหรือบวชในเวลาช่วงสั้น ช่วยการจัดทำหลักสูตรพิเศษที่จำเป็นและเหมาะสม และควรมีแนวทางการเรียนการสอนที่เป็นแบบเดียวกันทั้งจังหวัด

ตารางที่ ๔.๒๘ (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
๘) ขาดศูนย์การปฏิบัติงานด้านศาสนศึกษาและการสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในแต่ละตำบลหรืออำเภอ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและอำนวยความสะดวกด้านการศาสนศึกษา	๗) คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญต่องานด้านการศาสนศึกษาให้มากขึ้น ทั้งพัฒนาคุณภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม ตลอดจนจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และควรมีการติดตามผลประเมินผล ๘) คณะสงฆ์จะต้องตระหนักในการดูแลปลูกศรัทธากุลบุตรด้านการศาสนศึกษา ให้ผู้บวชรู้คุณค่าของพระพุทธศาสนา และเพิ่มบุคลากรที่จะสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาต่อไปคณะสงฆ์ควรมีการตั้งศูนย์และสร้างเครือข่ายการปฏิบัติการประจำอำเภอด้านการจัดศาสนศึกษาขึ้น โดยเฉพาะทำหน้าที่ติดต่อประสานงานและอำนวยความสะดวกด้านการศาสนศึกษา โดยเฉพาะ

ตารางที่ ๔.๒๙ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการในการ
บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
๑) โรงเรียนบางแห่งไม่สนับสนุนส่งนักเรียนเข้าแข่งขันในงานต่างๆเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ๒) วัดส่วนใหญ่ยังไม่มีทุนทรัพย์ที่จะสามารถตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๓) ขาดการอุปถัมภ์และการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาทั้งทุนการศึกษาและอุปกรณ์ ซึ่งยังมีไม่เพียงพอกับการศึกษาของสงฆ์ ๔) ขาดการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในแหล่งการเรียนรู้เช่นห้องสมุด และตำราที่ทันสมัยเหมาะสม ๕) ขาดการสงเคราะห์และส่งเสริมการศึกษานอกระบบอันเหมาะสมกับบุคลากร ๖) คณะสงฆ์ขาดความร่วมมือในการรับผิดชอบในงานการศึกษาสงเคราะห์	๑) ต้องประสานไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๑ และ เขต ๒ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อที่จะสั่งการให้โรงเรียนเข้าร่วมในการแข่งขัน ๒) วัดแต่ละวัดควรรับบริจาคหรือเปิดสอนแก่นักธรรมไปก่อนจนพร้อมเมื่อไหร่ก็เปิดเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อของบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต่อไป ๓) คณะสงฆ์ควรให้อุปถัมภ์แก่พระภิกษุสามเณรที่กำลังอยู่ในช่วงของการศึกษาด้วยการสนับสนุนให้มีการศึกษาหรือจัดที่อยู่อาศัยเสนาสนะให้เหมาะสม ตลอดจนการจัดหาทุนสนับสนุนให้แก่ผู้ที่อยู่ในปกครองของตนให้ได้รับการศึกษายิ่ง ๆ ขึ้น ตามสมควรแก่สติปัญญา ของผู้ศึกษานั้น หรือจัดส่งพระภิกษุสามเณรในวัดไปศึกษาที่วัดอื่น โดยอยู่ในอุปการะของตนตามสมควร ๔) คณะสงฆ์ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมของวัดให้มีสภาพที่เอื้อต่อการศึกษาและการค้นคว้าหาความรู้ของพระภิกษุสามเณร หรือผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตน เช่น อาจจะมีการจัดห้องสมุดของวัด เพื่อที่จะให้พระภิกษุสามเณร ได้ทำการศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง ๕) คณะสงฆ์ควรส่งเสริมการศึกษานอกระบบให้มีขึ้น ในรูปแบบที่เป็นการศึกษาตลอดชีวิตแก่ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของตน หรือจัดให้เป็นไปตามประกาศองค์การศึกษาเรื่องระเบียบการศึกษาวิปัสสนาธุระ ถ้าพระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสเป็นฝ่ายวิปัสสนา ก็ควรให้คำแนะนำที่เหมาะสมเกี่ยวกับการศึกษาหรือถ้าพระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสไม่เป็นฝ่ายวิปัสสนาก็พึงมอบสิทธิวิหาริก

ตารางที่ ๔.๒๙ (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
	หรืออันเตวาสิกของตนผู้ปรารถนาจะศึกษาวิปัสสนาธุระให้แก่ฝ่ายอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเห็นว่าจะนำสัททวิहारิกหรืออันเตวาสิกของตนในทางที่ถูกที่ควร ๖) องค์คณะสงฆ์ทุกในระดับชั้น จะต้องร่วมมือกันดูแลรับผิดชอบการศึกษาสงเคราะห์ของพระภิกษุสามเณรอย่างจริงจัง โดยจัดให้มีการศาสนศึกษาภาคบังคับในทุกวัด ด้วยการคอยควบคุมและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในเขตพื้นที่ของตนเองอย่างทั่วถึง

ตารางที่ ๔.๓๐ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
๑) ยังขาดพระผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) ปัจจุบันสังคมกำลังมองว่าวัดเป็นที่ทำบุญมิใช่ที่สถานศึกษาความดีและความชั่ว ๓) พระภิกษุปัจจุบันมีแนวโน้มไปสู่ฆราวาสมากกว่าธรรมจักร ๔) ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากราชการเท่าที่ควรในการจัดตั้ง โรงเรียน ๕) ขาดนโยบายและแผนงานตลอดจนวิธีการในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรมอย่างทั่วถึงแก่ทุกๆ ฝ่ายทั้งพระภิกษุและสามเณร เด็กและเยาวชน ตลอดจนประชาชนทุกๆ ไป	๑) การศึกษาทำให้พระมีความรู้ และการเรียนรู้ ๒) อบรมคนให้เป็นคนดีตามฐานะ ๓) ทางราชการควรให้ความร่วมมือและงบประมาณในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนพุทธศาสนาวินยาสิกขา ๔) อบรมเยาวชนให้มีความกตัญญูต่อบิดามารดา ต้องสอนให้เป็นคนดีรู้จักกรรมและเข้าใจธรรมนำไปใช้ในชีวิตประจำวันชีวิตจะได้เป็นสุข ๕) คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายและแผนงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดกับศาสนธรรมและสามารถนำเอาหลักธรรมปรับใช้ในชีวิตตนได้ สถาบันผลิตพระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการเผยแผ่

ตารางที่ ๔.๓๑ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการใน
การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านสาธารณูปการ

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
๑) สถานที่บางแห่งยังขาดความเจริญ ๒) บางแห่งยังมีสภาพชำรุดทรุดโทรม ๓) บางวัดก่อสร้างวัตถุแบบเหมือนแข่งขันกัน ๔) ขาดการวางระบบ วางแบบแปลน และจัดระเบียบการก่อสร้างในวัด และก่อสร้างแล้วใช้ประโยชน์ได้น้อย ๕) ขาดการจัดสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะแก่พุทธศาสนิกชน ๖) ขาดการส่งเสริมวัดและอำนวยความสะดวกในการจัดสถานที่วัดให้เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมแก่ประชาชน ๗) ขาดการดูแลรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีสภาพทรุดโทรม เนื่องจากไม่มีการซ่อมแซม	๑) การก่อสร้างให้พอเหมาะกับการเป็นอยู่ในวัด ๒) ซ่อมแซมสิ่งที่ผุพังให้ดี ๓) การที่จะหาทุนทรัพย์ต้องมีการสร้างวัตถุมงคลเพื่อนำมาซ่อมแซมเพราะทางราชการไม่ได้มาสนับสนุน ๔) คณะสงฆ์ควรวางแผน แผนผังในการดำเนินการก่อสร้าง และการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษาซ่อมแซม ปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติ ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงในสังคม เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในสังคม เพื่อการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีความสามัคคีกันของประชาชนในสังคม ๕) คณะสงฆ์ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของวัดให้มีความร่มรื่นสวยงาม เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ที่ลี้ภัยไหลเข้ามา เพื่อทำบุญและกราบสักการะ ทั้งนี้รวมถึงการบริจาคทรัพย์เพื่อการก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยสืบไป ๖) คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญและควรมีนโยบายสนับสนุนการสาธารณูปการที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านการพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม

ตารางที่ ๔.๓๑ (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
	ชนบทรรมนิยมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย ๗) คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญในการรักษาดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้มีคุณค่าต่อไป

ตารางที่ ๔.๓๒ สภาพปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนาการบริหาร
๑) ขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินงาน ๒) ทางราชการไม่เคยสนับสนุนหรือมอบงบประมาณมาดำเนินการ ๓) ขาดนโยบาย และแผนงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ต่างคนต่างทำงาน ไม่มีพลัง ๔) ขาดการมีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมในด้านการสาธารณสงเคราะห์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม	๑) จัดการหาทุนมาดำเนินงาน ๒) ประสานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องขอความร่วมมือในการจัดสรรงบประมาณมาดำเนินการ ๓) คณะสงฆ์ควรมีนโยบายและแผนงาน และต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะนโยบายการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล และต้องมีมาตรการให้ทุกวัดจักต้องดำเนินการให้ชัดเจน เพื่อเป็นการสงเคราะห์ทั้งวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานของรัฐ ให้เป็นศูนย์รวมเดียวกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ๔) คณะสงฆ์ควรมีการจัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ เป็นการช่วยสงเคราะห์และให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการสงเคราะห์ให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสังฆาธิการจำนวน ๒๑๘ รูป วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (One way analysis of variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด(Least Significant Difference : LSD) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๗ มีจำนวนพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙ มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๗ ส่วนวุฒิการศึกษาทางธรรม คือ นักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๗ ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๖ ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๙ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ๕ - ๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗

๕.๑.๒ ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๙$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๒.๑ ด้านการปกครอง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกเรื่อง

๕.๑.๒.๒ ด้านการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศึกษายู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกเรื่อง

๕.๑.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลางในเรื่อง มีการจัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยแก่เด็กเยาวชน และเรื่องมีการจัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สำหรับเรื่องอื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับมากในเรื่อง มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและมีความรู้เข้าใจพระธรรมวินัย ศีลาจริยวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคมเรื่องการจัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ เรื่องการจัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป และเรื่องการส่งเสริมสนับสนุนและให้การศึกษอบรมบุคลากรพระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ สำหรับเรื่องอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๕ ด้านสาธารณูปการ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกเรื่อง

๕.๑.๒.๖ ด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ด้านสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับมากในเรื่อง ให้ความสะดวกในการใช้สถานที่ที่มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการในการสงเคราะห์

ประชาชน เรื่องมีการรณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการป้องกันยาเสพติดและอบายมุข
เรื่องมีการช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนตามหลักพุทธศาสนาที่มีความเดือดร้อนหรือมีทุกข์
และเรื่องมีการเกื้อกูลอุดหนุนสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท สำหรับเรื่องอื่นๆ
อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังตารางที่ ๕.๑

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๑ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	✓	
สมมติฐานที่ ๒ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	✓	
สมมติฐานที่ ๓ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	✓	
สมมติฐานที่ ๔ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน		✓

ตารางที่ ๕.๑ (ต่อ)

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับ สมมติฐาน	ปฏิเสธ สมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๕ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน		✓
สมมติฐานที่ ๖ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน		✓
สมมติฐานที่ ๗ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ พระสังฆาธิการแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	✓	

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี สรุปได้ดังนี้

๑) สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านการศึกษา และด้านสาธารณูปการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒) สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาแตกต่างกัน

๕.๑.๔ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี สรุปได้ดังนี้

พระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาก โดยเฉพาะปัญหาด้านการศึกษาและด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ แต่เมื่อก้าวโดยภาพรวมถึงบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก นั้นแสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี มีระบบระเบียบในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน มีประสิทธิภาพดี ทั้งยังมีการวางแผนและวางนโยบาย ตลอดจนบุคลากรมีความสามัคคีปรองดองและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองในการบริหารกิจการเป็นอย่างดีและเข้มแข็ง จึงส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี มีประสิทธิภาพดี

ดังนั้นพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ทุกตำแหน่งทุกหน้าที่ ควรมีการเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอและควรเสริมปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่กระจายการปฏิบัติงานอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัดเพชรบุรีอย่างเหมาะสม ประกอบกับควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายร่วมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจารยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

๕.๑.๕ สรุปองค์ความรู้

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารจัดการองค์ความรู้ที่เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการด้านองค์ความรู้ความสามารถของพระสังฆาธิการหรือการจัดการองค์ความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กรมี ๔ ขั้นตอนดังนี้ คือ

๑) สำรวจองค์ความรู้

๑. การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่าองค์กรที่มีองค์ความรู้อะไรบ้างอยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ไหน และอยู่ที่ไหน

๒) รวบรวมการพัฒนา

๑. การแสวงหา สร้างและแทนองค์ความรู้ เช่น การสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ การจัดเก็บองค์ความรู้การแสวงหาองค์ความรู้จากภายนอก รักษาองค์ความรู้เก่า ทำจัดองค์ความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้วนำมาพัฒนาให้สมบูรณ์

๓) จัดเก็บและสังเคราะห์

๑.การจัดองค์ความรู้ให้เป็นระบบเป็นการวางโครงสร้างองค์ความรู้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บองค์ความรู้ให้เป็นระบบในปัจจุบันและอนาคต

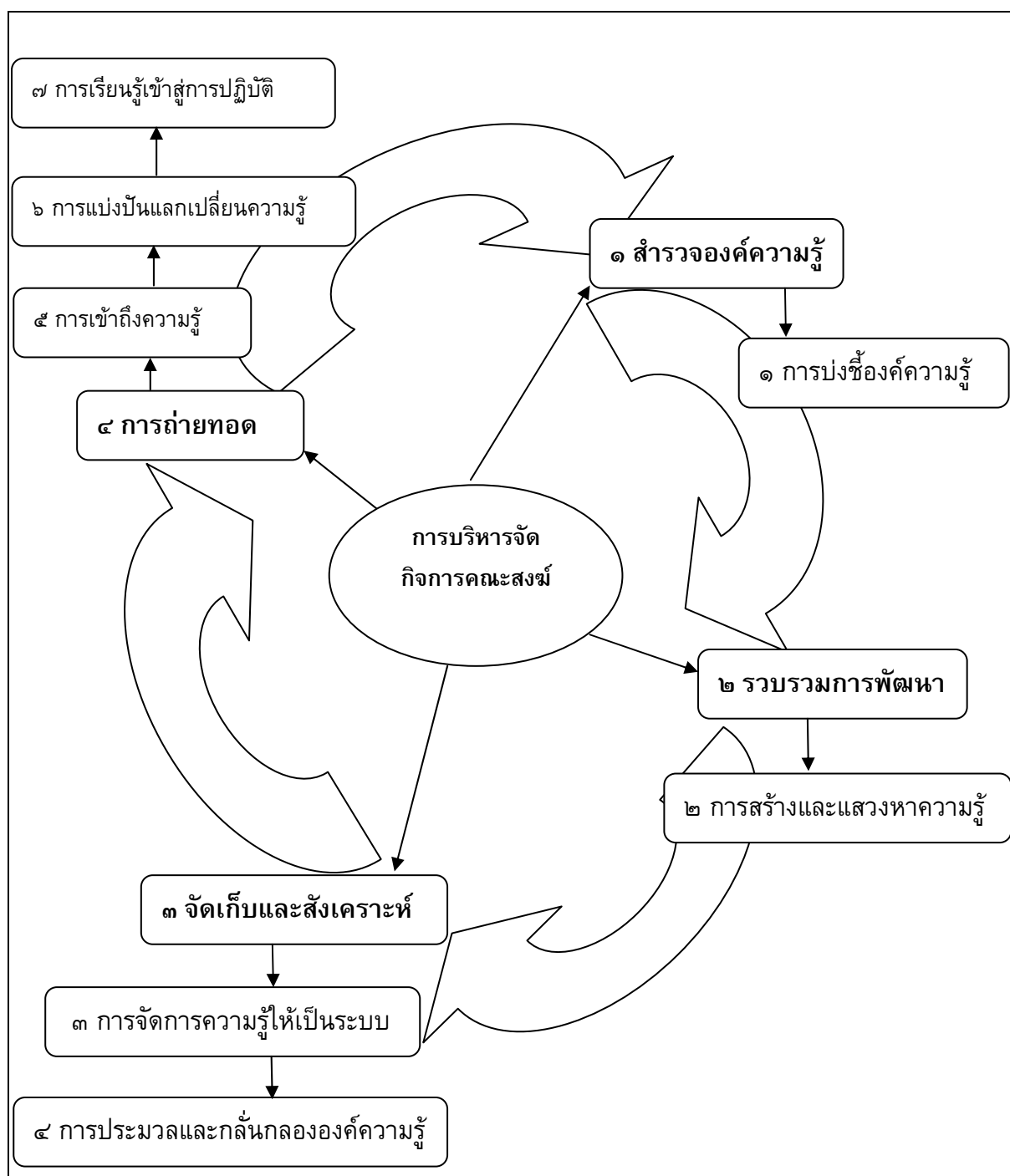
๒. การประมวลและกลั่นกรององค์ความรู้ นำความรู้ที่จัดเก็บเป็นหมวดหมู่ไว้แล้ว มาทบทวน กลั่นกรอง ให้มีความทันสมัยในการบริหารจัดการตลอดเวลา

๔) การถ่ายทอด

๑. การเข้าถึงองค์ความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้องค์ความรู้เข้าถึงองค์ความรู้ที่ต้องการ ได้ง่ายและสะดวกรวดเร็วในการนำไปใช้

๒. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทำได้หลายวิธี เช่น กรณีที่อาจจัดทำเป็น เอกสาร ฐานความรู้ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีที่เป็น จัดทำเป็นระบบ กิจกรรมกลุ่ม คุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัวแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ เป็นต้น

๓. การเรียนรู้เข้าสู่การปฏิบัติ ทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงานบริหาร คณะสงฆ์ เช่น เกิดเป็นระบบการเรียนรู้ จากสร้างองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์ใหม่ๆ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่องและประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพดัง แผนภาพที่ ๕.๑

แผนภาพที่ ๕.๑ รูปแบบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

๕.๒.๑ ด้านการปกครอง จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองมากที่สุดในเรื่องการบริหารวัด บำรุงรักษาวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนาสถานที่สัปปายะและน่าเลื่อมใสศรัทธา รองลงมา คือ การปกครองคณะสงฆ์ด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ยึดตามหลักพระธรรมวินัยและมีระเบียบแบบแผนเหมาะสมดีงาม

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะในเรื่องการปกครองหรือการบริหารตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่าการปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษา หรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา จึงถือคติได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นเรื่องของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลว^๑

๕.๒.๒ ด้านการศาสนศึกษา จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศาสนศึกษามากที่สุดในเรื่องการควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงานการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมบาลีและธรรมศึกษาให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงาม รองลงมาคือ เรื่องการส่งเสริมและการพัฒนาครูสอนนักธรรม บาลีและธรรมศึกษา

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน ยังไม่เพียงพอที่จะเตรียมบุคคลในพระศาสนาให้มีความพร้อมที่จะรักษาพระศาสนาไว้ได้หลักสูตรที่มีอยู่ก็มีขอบเขตคับแคบและจำกัตัวอย่างเดียวเพราะฉะนั้น จะต้องมีการ

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, หน้า ๕๕ - ๕๖.

การปรับปรุงคุณภาพปรับปรุงเนื้อหา ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อสภาวการณ์ เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้เท่าทันต่อสภาพปัจจุบัน และสามารถที่จะนำความรู้ทางพระศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ให้คนในสมัยปัจจุบันนี้เข้าใจมองเห็นคุณค่า และใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ และในแง่ขอบเขตของการศึกษา นอกจากปรับปรุงเนื้อหาของวิชาแล้ว จะต้องขยายขอบเขตวิชาให้กว้างออกไปอีก เพราะการศึกษาศาสนานั้น จะศึกษาเฉพาะตัวศาสนาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาการอื่นๆ เช่น อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นบูรพภาคของผู้ที่จะศึกษาธรรมชั้นสูงต่อไป^๒

๕.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์มากที่สุดในเรื่องการจัดตั้งศูนย์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น รองลงมาคือในเรื่องการจัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ส่วนในด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือการจัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจุจวาทิ)** กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนาศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการศึกษาสงเคราะห์ ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร และการศึกษาสงเคราะห์ถือว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าว คือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการ ศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ ๑.โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕. โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^๓

๕.๒.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากที่สุดในเรื่องการจัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ รองลงมาคือการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจในศีลจาริยวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนาและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ส่วนการ

^๒ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), *ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์*, หน้า ๒๗ - ๓๒.

^๓ พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธี), *พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม*, หน้า ๑๓๐.

เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือการส่งเสริมสนับสนุนและการให้การศึกษาอบรมบุคลากรพระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ให้ความหมายของการเผยแผ่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรถ ภิกษเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसान” แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ว่า ๓ ประการ คือ^๔

๑. ทิฏฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์ขั้นต้น
๒. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า ประโยชน์สูงขึ้นไป
๓. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

๕.๒.๕ ด้านการสาธารณูปการ จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณูปการมากที่สุดในเรื่องการวางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน รองลงมาคือการดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและสาธารณูปโภคต่างๆ ส่วนงานด้านการสาธารณูปการที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือการขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ) ได้ให้ความหมายงานการสาธารณูปการ หมายถึง การช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัดได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานให้วัดเรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ^๕

^๔พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), คม ชัด ลึก เล่ม ๒, หน้า ๔๑.

^๕พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ), การคณะสงฆ์และพระศาสนา, หน้า ๕๔.

๕.๒.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณสงเคราะห์มากที่สุดในเรื่องการอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลงานต่างๆ รองลงมาคือช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อนหรือมีทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วนงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ) กล่าวถึงความสำคัญของการกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^๖

๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามอายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางนักธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

๒.๑ อายุ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากว่าสังฆาธิการส่วนใหญ่ของจังหวัดเพชรบุรีเป็นเจ้าอาวาส ย่อมมีบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานในกิจการคณะสงฆ์ที่ใกล้เคียงกันตลอดจนการสั่งสมประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกัน จึงส่งผลให้มีบทบาทเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระณัฐพล จิตธมฺโม (ปราบพินาศ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการปกครอง ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอายุ

^๖ พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๔.

มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในวัดเขตนบุรีไม่แตกต่างกัน^๗

๒.๒ พรรษา พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้เนื่องจากพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีส่วนใหญ่เป็นพระมหาเถระ มีจำนวนพรรษามากจึงมีบทบาทและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการในระดับเดียวกัน จึงทำให้มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระธนดล นาคพิพัฒน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่าง^๘

๒.๓ ตำแหน่ง พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่า พระสังฆาธิการจะมีตำแหน่งหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์แตกต่างกัน ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะทั้ง ๖ ด้านต่างกัน ดังนั้นพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีจึงมีบทบาทที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, ผลการศึกษาพบว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับเกณฑ์ดี และสามารถสนองงานคณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านการอบรมความรู้ด้านศีลธรรมโดยวิธีการต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวกนั้น ส่วนใหญ่มีระดับพรรษายังไม่มากและมีความรู้ด้านการศึกษาระดับสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลางมีความรู้ด้าน พระปริยัติธรรมอยู่ในเกณฑ์ระดับดี และมีความรับรู้และพัฒนาการในเชิงการปฏิบัติด้านการเข้ารับอบรมความรู้ในด้านศีลธรรมด้านต่างๆ อยู่ในเกณฑ์ระดับดี ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนา

^๗ พระณัฐพล จิตฺตมฺโม (ปราบพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^๘ พระธนดล นาคสุวณฺโณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

บุคลากรในอนาคตเพื่อรองรับกับกิจการ งานคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารควรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรสงฆ์เพิ่มขึ้นเป็นกำลังในการพัฒนาคณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนาต่อไป เมื่อจำแนกด้านตำแหน่ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติ .๐๕^๙

๒.๔ วุฒิการศึกษาทางการศึกษาสามัญ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่า พระสังฆาธิการทุกรูปที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็น พระสังฆาธิการ ต้องมีคุณสมบัติของพระสังฆาธิการ เช่น ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง ๒) มีความรู้ความสามารถสมควรแก่ตำแหน่ง ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย ๔) เป็นผู้ฉลาดในการปกครองสงฆ์ เป็นต้น จึงทำให้มีบทบาทบริหารคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ซ้ายเกลี้ยง)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาพบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน^{๑๐}

๒.๕ วุฒิการศึกษาทางธรรม พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอกจึงมีแนวความคิด และประสบการณ์ในบทบาทหน้าที่ไม่แตกต่างกัน จึงทำให้ระดับการศึกษาแผนกธรรมไม่ส่งผลต่อบทบาทการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี จึงทำให้มีบทบาทบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **พระมหาประสิทธิ์ สระทอง** ได้ศึกษาเรื่อง บทบาท

^๙พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ, “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๐).

^{๑๐}พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ซ้ายเกลี้ยง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีระดับการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ไม่แตกต่างกัน^{๑๑}

๒.๖ วุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิสนธิสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่าความรู้ในส่วนของการศึกษาทางเปรียญธรรม ในปัจจุบันได้ถูกจัดเป็นสมณศักดิ์ประเภทหนึ่ง เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูพระภิกษุสามเณรผู้สนใจใฝ่ศึกษา แต่การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องของความรู้ทางเปรียญธรรมมากนัก แต่มุ่งในเรื่องของความรู้ความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งความเหมาะสม ซึ่งอยู่ในข้อกำหนดคุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ และที่สำคัญพระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรีส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม ดังนั้น จึงทำให้มีบทบาทในการบริหารคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิกการศึกษาสามัญ วุฒิกการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน^{๑๒}

๒.๗ ประสพการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการที่มีประสพการณ์การปฏิบัติหน้าที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งยอมสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่าพระสังฆาธิการจะมีประสพการณ์ในทำหน้าที่มากย่อมมีความรู้ความเข้าใจในระบบระเบียบและวิธีการปฏิบัติหน้าที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์มาก พระสังฆาธิการผู้มีประสพการณ์น้อย ดังนั้นประสพการณ์การปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการที่ก้นยอมส่งผลให้มีบทบาทที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการ

^{๑๑}พระมหาประสิทธิ์ สระทอง, “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต* (จิตวิทยาชุมชน), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘).

^{๑๒}พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

วิจัยของ **ทัศนกร ภูพวก** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓” จากการศึกษาพบว่า ๑. สภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมากรายด้านด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมากด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย ๒. ปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับน้อย รายด้านด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย ๓. เปรียบเทียบสภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัด และระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๔. เปรียบเทียบปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัดและระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๓๓}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด เพชรบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑.จากผลการวิจัยด้านปกครองคณะสงฆ์ พบว่า การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริงแต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควรควรที่จะกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็จะควรมีบทพิจารณาไว้อย่างชัดเจนเพื่อต้องการให้พระรูปนั้นได้ทำวัตรอย่างเช่น ตัดकिनมนต์ เป็นต้นนอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน ฯลฯ

๒.จากผลการวิจัยด้านการศาสนศึกษา พบว่า การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมธรรมศึกษา และบาลี นั้น เกือบทุกวัดหายาก เพราะพระส่วนใหญ่ไม่คอยสนใจการศึกษาเท่าที่ควรในฐานะเป็นเจ้าอาวาสควรกำหนดให้พระภายในวัดต้องสอบได้ชั้นต่านักธรรมตรี และมีการอบรมพระบางรูปให้มาเป็นครูสอนหนังสือได้ อย่างเช่น เชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่ผลิตครูมาอบรม และฝึกการเป็นครูให้รู้วิธีการสอน หรือเงินอุดหนุนครูที่สอนก็ไม่มีให้ แล้วเราจะเรียกขวัญกำลังใจได้อย่างไร ทางที่แก้ไขได้ กรมการศาสนาควรจัดงบประมาณเงินอุดหนุนให้แก่ครูสอนนักธรรมและบาลี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับพระที่เข้ามาเป็นครูสอนและที่สำคัญอีกเรื่องก็คือ การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระสงฆ์ที่เรียนนักธรรมและบาลีนั้น ผลวิจัยอาจจะมีค่าเฉลี่ยมากก็จริงแต่ในความเป็นจริงน้อยมาก เพราะทุนการศึกษาที่จะให้พระภิกษุสามเณรนั้นต้องหากันเองรัฐบาลไม่อุดหนุน รัฐบาลควรสนับสนุนเงินอุดหนุนให้ทุนการศึกษาแก่พระที่เรียนนักธรรมและบาลี และรัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อเปิดให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และห่างไกลยาเสพติดมาศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพิธีกรรมต่างๆที่

^{๓๓}ทัศนกร ภูพวก,“สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค๑๓”,การศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗).

ถูกต้องตามแนวพุทธศาสนิกชน ให้ทุกคนได้มีความกตัญญูทวนเวียนต่อผู้มีพระคุณและในฐานะเป็นพระสังฆาธิการใน ระดับเจ้าอาวาสควรมีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอบบเปรียญธรรมประโยคต่างๆ หรือ พระที่เทศน์ดี หรือพระที่ทำความคุณประโยชน์หรือชื่อเสียงให้กับวัดของตน เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับพระในสังกัดตามหลักแรงจูงใจ

๓. จากผลการวิจัยด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า มีการปฏิบัติระดับปานกลางถึงมากโดยเฉพาะจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระภิกษุสามเณรการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนและการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน มีการปฏิบัติระดับมาก สำหรับการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น วัดและเจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการควรชวนชวนเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำวัด โดยการประสานงานงบประมาณกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดเพชรบุรี และอีกอย่างหนึ่งที่เจ้าอาวาสควรจะต้องทำ คือจัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน เพื่ออบรมศีลธรรมอันดีงามเพื่อเป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติ สำหรับในการจัดตั้งนั้นควรขอคำแนะนำจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี

๔. จากผลการวิจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่าการจัดหาเครื่องอุปกรณ์การเรียนการสอนของนักเรียนที่ยากจนขาดสนให้ยืมเรียนนั้น ทางเจ้าอาวาสควรขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาในรูปแบบของเงินหรือเป็นอุปกรณ์การศึกษา และประสานกับเจ้าของห้างหรือร้านเครื่องเขียน และมูลนิธิ หรือองค์กรทางศาสนาต่างๆ เพื่อขอรับการสนับสนุน ควรจัดให้มีการบรรยายธรรมภายในโรงเรียน โดยประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ทั้ง ๒ เขต จัดบรรยายธรรมสำหรับโรงเรียนที่ไม่มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอย่างน้อยอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง

๕. จากผลการวิจัยด้านสาธารณูปการ พบว่าการขจัดความขัดแย้งระหว่างบ้านกับวัด ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ การดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม มีการปฏิบัติระดับมาก การวางแผนในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัด ดังนั้นวัดควรมีการวางแผนในการซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุและการก่อสร้างเสนาสนะโดยการจัดหากองทุนบำรุงวัดและจัดทอดกฐินสามัคคีและทอดผ้าป่าสามัคคีหารายได้ตั้งเป็นกองทุนสำหรับซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ เพื่อจัดตั้งกองทุนซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ นอกจากนั้นแล้วคณะสงฆ์ควรวางแผนให้มีการพัฒนาพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสให้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ การดูแลและการบำรุงรักษาอาคารเสนาสนะของวัด

๖. จากผลการวิจัยด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่าควรจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล การดำเนินกิจการสาธารณสงเคราะห์ด้านพัฒนาหมู่บ้าน สร้างถนนขุดลอกคูคลองการจัดทำแบบภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรภายในวัดมีการปฏิบัติระดับมาก ดังนั้นเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัดควรจะสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน จัดตั้งหน่วยฝึกวิชาชีพประจำตำบลให้กับประชาชนโดยหาพระวิทยากรมาบรรยายพร้อมสอดแทรกศีลธรรมให้แก่คนในชุมชนให้เลิกลอบาบุญ

ทั้งปวง ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน และวัด จัดหางบประมาณจากรัฐองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลมาพัฒนาชุมชนและหมู่บ้าน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบทั้งเรื่องคุณลักษณะหรือคุณสมบัติความเป็นผู้นำทักษะบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการกิจการพระสังฆาธิการระดับการวัดของเจ้าอาวาสแต่ละวัด

๒. ควรศึกษาเชิงพัฒนาการบริหารจัดการกิจการวัดของพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๓. ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับวัดที่มีขนาดต่างกัน ได้แก่ วัดขนาดเล็ก กลาง และใหญ่

๔. ควรศึกษาปัญหาอุปสรรคในบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ และแนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิการระดับวัดต่อไป

๕. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียด ด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) คือ เช่น (๑) เจ้าคณะภาค (๒) เจ้าคณะจังหวัด (๓) เจ้าคณะอำเภอ (๔) เจ้าคณะตำบล (๕) เลขาธิการเจ้าคณะต่างๆ (๖) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัด (๗) ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (๘) ผู้ว่าราชการจังหวัด (๙) นายอำเภอ (๑๐) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (๑๑) กำนันและผู้ใหญ่บ้านในท้องถิ่นนั้นๆ

บรรณานุกรม

ก.ภาษาไทย

(๑) หนังสือทั่วไป

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการบริหารคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘.

_____. **คู่มือครูจริยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒.

_____. **วิชาการพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔.

_____. **วินัยบัญญัติให้ธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.

_____. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. **สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

คณินันท์ และสุพรรณ จันทบุตร. **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๓๔.

โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕.

จันทราณี สงวนนาม. **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**. ม.ท.ป, ๒๕๓๖.

เฉลิมพล โสมอินทร์. **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๔๖.

ชุบ กาญจนประกร. **หลักปรัชญาศาสนาสาสตร์**. คณะรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พ.ศ. ๒๕๑๐. น. เอกสารประกอบคำบรรยาย, ๒๕๐๖.

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร. **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

ธนจรัส พูนสิทธิ์. การจัดการองค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒.

_____ เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา. เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ ๒๕๔๒.

ธีระวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์ ๒๕๓๔.

นิตย์ สัมมาพันธ์. การบริหารเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ ๒๕๒๙.

บุญศรี พานะจิตต์. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕.

_____ ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

บรรจบ เนียมมณี. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓.

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษกร. สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.

ประถม แสงสว่าง. การบริหารการศึกษาเบื้องต้น. Introduction to Educational Administration, ๒๕๔๘.

ประเวศ วะสี.ศ.นพ.. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๓๖.

ปิ่น มุกขนัด. มุมสว่าง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓.

ปิยโสภณ. ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่และการปกครอง - ก่อสร้าง. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖.

ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : พราณนกการพิมพ์, ๒๕๔๒.

พุทธทาสภิกขุ. การบริหารธุรกิจแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, มปป.

พระไพศาล วิสาโล. พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกวิกฤต. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระมหาไพฑูรย์ วรณบุตร. การบริหารคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐.

พระมหาสมทรง สิรินุโร. บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

พระมหาเสริมชัย ชยมงคลโล. การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอช เอ พี เพรสจำกัด, ๒๕๓๙.

พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิริโร (ชัยดี). “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี (วีระภุชงค์)”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระครูวินัยธรประจักษ์ จุกชุมโม (จำปาทอง). กระบวนการเรียนรู้แบบ“อริยสัจ๔”. ของพระพุทธศาสนาเป็นต้นแบบที่มุ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยแท้จริง. สุรินทร์ : โรงพิมพ์ศิริรัตน์ออฟเซต, ๒๕๔๕.

ไพบูลย์ เสียงก้อง. “หลักการบริหารงานในวัด”. ในอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ. ปทุมธานี: บริษัทสื่อตะวันออก จำกัด. ๒๕๔๗).

_____. “หลักการบริหารวัด”. วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๔.

พระวิสุทธิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรสี). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร). คม ชัด ลึก เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

_____. (ประยูร ธรรมจิตโต). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.

พระราชวรมนี . (ประยุทธ์ ปยุตโต). สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

พระราชวรมนี . (ประยุทธ์ ปยุตโต). สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

_____. (ประยุทธ์ ปยุตโต). การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๐.

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). การบริหารวัด. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

_____. (เสริมชัย ชยมงคล). หลักธรรมมาภิบาลและประมุขศิลป์. กรุงเทพมหานคร : ชัยมงคลพรินติ้ง, ๒๕๔๘.

พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจุจวาทิ). พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม.

กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙.

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมในผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา. ๒๕๔๘.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์, ๒๕๔๘.

_____. (ประยูร ธมฺมจิตโต). ทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

_____. (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). การคณะสงฆ์และพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). สารภาค ๑๕. กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). การพัฒนาพระสังฆาธิการ ภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี). ธรรมปริทัศน์ ๔๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____. (ประยูร ธมฺมจิตโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.
- _____. (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- _____. (ป.อ.ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.
- _____. **พุทธวิธีในการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). **พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- ภัทรพร สิริกาญจน. **หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ : แนวคิดและบทบาทพระคัมภีร์ สุนทรโณ ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- มัทนา อินทุสมิต. **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร : พุทธธรรมเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา**. เลย : สถาบันราชภัฏเลย. ม.ป.ป., ๒๕๔๙.
- มานพ พลไพรินทร์. **คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.
- มัลลิกา ต้นสอน. **การจัดการยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : เอกซ์เปอร์เน็ทจำกัด, ๒
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- วีระ อัมพันธ์สุข. **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เอรวิธการพิมพ์, ๒๕๒๖.
- สงวนศรี วิรัชชัย. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- สุชา จันท์เอม. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.
- สุพัตรา สุภาพ. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สุพิน เกชาคุปต์. **การจัดการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.
- สมาน รังสียกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบุญ. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวัสดิการสำนักงาน, ๒๕๒๗.
- สมยศ นาวิการ. **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔.

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร,
๒๕๔๒.

สิริภพ เหล่าลาภะ. พุทธศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

_____.การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : วิทย์พัฒน์, ๒๕๕๐.

เสนาะ ตีเยาว์ ศต. หลักการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. การบริหารงานแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๓๘.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

แสง อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สุรีย ศิริโกคาภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี
_____, ๒๕๔๖.

อนงค์ ชุ่มจิต. ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

(๒) วิทยานิพนธ์

กรรณิกา ขวัญอารีย์. “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการ
พัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

ทวี ขจรกุล. “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง
จังหวัดหนองคาย”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๗.

ทัศธร ภูวก. “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค๑๓”, การศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา,
๒๕๔๗.

บุญช่วย จันทน์เข้า. “พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการ
ปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

ปรกรณ์ ศรีดอนไผ่. “บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน
ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหา
บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓.

ประดิษฐ์ บอดี้จิ้น. “กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดกลุ่มภาคเหนือ”.

วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓

พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ. “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอ
ดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอิสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๐.

พิพัฒน์ภาสัน บุญเทียน. “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสใน
จังหวัดนครราชสีมา”. **ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต. “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีจังหวัด
สมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระณัฐพล จิตธมโม (ปราบพินาศ). “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความ
คิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสต
รมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาบุญมี อธิปัญญา. “บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล
(บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
๒๕๕๔.

พระมหาประยงค์ อุปเสน. “ในบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารและการจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์
ในวัด: ในกรณีศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในเขตจังหวัดหนองคาย”. **ปริญญา
มหาบัณฑิตคณะสังคมศาสตร์**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน
เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์”. **วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทุโธ (ชัยดี). “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมดี (วีระ
ภทฺทจารี)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพ์สกุล. “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”. **การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๗.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด
กระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๘.

- พระมหาชาวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ชัยเกลี้ยง). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพังงา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ชองดี). “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะ สงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญฺโญ. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระชนดล นาคสุวณฺโณ. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.
- สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ. “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖.
- อารยา กอบความดี. “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระชนดล นาคสุวณฺโณ. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.
- ทัศดร ภูพวก. “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค๑๓”. **การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๕๗.
- พระยุทธนา รณธมฺโม (แก้วกันหา). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การบริหารกับการจัดการ. (เข้าถึง ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓). www.sianhr.com

ข.หนังสือภาษาอังกฤษ

Don Hellriegel. **Management**. third edition. Addison - Wesley Publishing Company .Imc.. 1982.

Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies**. fourth printing. Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall. Inc. 1956.

E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit**. second edition. California : Science Research Associates Inc..1995.

Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4th ed.. New York: Harper & Row). 1971.

Gulick L. and Urwick J.. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration. 1973.

William Ouchi. **Organization and Management** . Eaglewood Cliffs : Prentice Hill. 1971.

ค.รายการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระครูปิยวัชรคุณ เจ้าคณะอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ พระครูอนุกูลวรทิจ เจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ พระครูปัญญวัชราริธ เจ้าคณะอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ พระครูวัชรสุวรรณาทร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ พระครูพิศาลวัชรทิจ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. ผศ.วรัชชัย ไชยสา ตำแหน่งหน้าที่การงาน	พธ.บ., M.A. อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น ตำแหน่งหน้าที่การงาน	พธ.บ., M.A. (Econ), Ph.D. (Econ.) รักษาการหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต ตำแหน่งหน้าที่การงาน	พธ.บ., ร.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.) อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระอาจารย์ วันชัย ภาทุฑจารี ตำแหน่งหน้าที่การงาน	น.ธ.เอก, ป.ธ.๑-๒, พธ.บ., (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง), ศศ.บ., รปม. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. อาจารย์ สหัสสพร ทัยรัตน์ ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ศป.บ.,(รัฐศาสตร์) กศม.,(การบริหารการศึกษา) อาจารย์พิเศษภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร..โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๑๔

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ด้วย พระครูสุนทรวิจิตรกิจ ฉายา ธมฺมโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร. อรรถวิทย์ วัฒนศิริ
๒๒ ธค ๕๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร., โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๑๔

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย พระครูสุนทรวัชรกิจ ฉายา ธมฺมโก รักษาสถาบันนิต ๕๓๕๑๔๐๕๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

1
นางสาว...
Dr. Jyn
9.12.54

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๕๑๔

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต

ด้วย พระครูสุนทรวิชัยกิจ ฉายา ธมฺมโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(ดร.ยุทธนา ปราณิต)

๒๕ ธ.ค. ๕๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร..โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๑๔

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระวันชัย ภูทวาร

ด้วย พระครูสุนทรวัชรกิจ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓๓๓๐/๑๕๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๑๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ สหสพร ทัยรัตน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุนทรวัชรกิจ ฉายา ธมฺมโก รหฺสประจำวัดนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด
เพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียน
เชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อม
แล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว
เห็นควรแก้ไขให้
สมบูรณ์ได้

ส.ท.
(ส.ท.สพร ทัยรัตน์)
๒๑ ธันวาค ๕๕

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาคผนวก ข.

ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถามหรือ IOC

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

ลำดับ ที่	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑.ด้านการปกครองคณะสงฆ์								
๑	ท่านปกครองคณะสงฆ์ด้วยความยุติธรรมโดยใช้หลักของพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ท่านบริหารกิจการวัดบำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนสถานที่สัปปายะและน่าเลื่อมใสศรัทธา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ท่านให้การศึกษอบรมภุมมกฐะเบียบของคณะสงฆ์แก่บรรพชิต คฤหัสถ์ และศิษย์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ท่านออกกฐนระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเหมาะสมสงบสุขดีงาม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ท่านจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ท่านให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือลงนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ท่านมีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในปกครองของท่าน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านการศาสนศึกษา								
๘	ท่านได้ส่งเสริมการปฏิบัติงานการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม, บาลีและธรรมศึกษาให้เป็นไปตามแผนและประเพณีอันดีงาม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	ท่านมีการส่งเสริมสรรหาพัฒนาครูสอนนักธรรมบาลีและธรรมศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ท่านมีการตรวจเยี่ยมสำนักศาสนศึกษาในสังกัดของท่าน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ลำดับ ที่	บทบาทพระสงฆ์ในการบริหาร กิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๒. ด้านการศาสนศึกษา (ต่อ)								
๑๑	ท่านมีการจัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนให้แก่พระสงฆ์และสามเณรที่เรียนนักธรรมและบาลี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	ท่านมีการสนับสนุนองค์กรส่งเสริมให้มีการอบรมนักธรรมและบาลีก่อนสอบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	ท่านมีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรม, เปรียญธรรมให้มีขวัญกำลังใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	ท่านมีการสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุและสามเณรได้เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์								
๑๕	ท่านมีการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	ท่านมีการจัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	ท่านมีการจัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	ท่านมีการจัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	ท่านให้ความสำคัญสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	ท่านมีการช่วยพัฒนาให้คำปรึกษาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑	ท่านมีการช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนอนุเคราะห์ทุนการศึกษาแก่ผู้ยากไร้เฉพาะบุคคล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ลำดับ ที่	บทบาทพระสงฆ์ในการบริหาร กิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา								
๒๒	ท่านมีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณ สัญญาและมีความรู้เข้าใจพระธรรมวินัย ศีลจารยวัตรมารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธี หรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	ท่านมีการจัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนขอ พระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาล สำคัญ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	ท่านมีการจัดและสนับสนุนให้มีการอบรม ปฏิบัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและ ประชาชนทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕	ท่านมีการส่งเสริมสนับสนุนและให้การศึกษา อบรมบุคลากรพระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้าน เผยแผ่ธรรมะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖	ท่านจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะและสื่อ ธรรมะเป็น CD ในการเผยแผ่ธรรมะสู่ สาธารณชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗	ท่านมีการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อเทคโนโลยีเช่น อินเทอร์เน็ต, โทรศัพท์, วิทยุ, หอกระจายเสียง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘	ท่านมีการจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริก ให้การอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้านและเด็ก นักเรียนและเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๕. ด้านการสาธารณูปการ								
๒๙	ท่านมีการวางแผนควบคุมหรือวางแผนผังใน การก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็น ระเบียบเรียบร้อย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ลำดับ ที่	บทบาทพระสงฆ์ในการบริหาร กิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๕. ด้านการสาธารณูปการ (ต่อ)								
๓๐	ท่านมีการจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของ วัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๑	ท่านมีการดูแลการก่อสร้างโดยการส่งเสริม บำรุงรักษาอนุรักษศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและ ความเป็นไทย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๒	ท่านมีการดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคาร เสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่อง สาธารณูปโภคเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๓	ท่านมีการขจัดความขัดแย้งด้าน สาธารณูปการระหว่างวัดกับชาวบ้าน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔	ท่านมีการจัดการดูแลและวางระบบในการ ป้องกันโบราณวัตถุโบราณสถานไม่ให้ชำรุด และสูญหาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๕	ท่านมีการส่งเสริมให้มีการประหยัดค่าใช้จ่าย ในดำเนินงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์								
๓๖	ท่านมีการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำ ตำบลและจัดอบรมประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗	ท่านมีการช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชน ตามหลักพุทธศาสนาที่มีความทุกข์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘	ท่านได้ให้ชุมชนสร้างประปาหมู่บ้านภายใน บริเวณของวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๙	ท่านมีการสนับสนุนและส่งเสริมในด้านการ ประกอบสัมมาอาชีพแก่ประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๐	ท่านมีการรณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชน ในด้านการป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ลำดับ ที่	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (ต่อ)								
๔๑	ท่านมีการเก็บกูดุจดหนุนสงเคราะห์ และ พัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๒	ท่านให้ความสะดวกในการใช้สถานที่และมีการ ประสานงานกับหน่วยงานราชการในการ สงเคราะห์ประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค.
ค่าแอลฟา (Alpha)

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

—

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale	Scale	Corrected	
	Mean	Variance	Item-	Alpha
	if Item	if Item	Total	if Item
	Deleted	Deleted	Correlation	Deleted
V1	92.8333	423.4540	.4854	.9541
V2	92.4333	427.4954	.3465	.9547
V3	92.5333	416.8782	.6490	.9533
V4	92.3000	414.8379	.7548	.9528
V5	92.1667	420.7644	.4360	.9544
V6	92.2667	421.6506	.4917	.9541
V7	91.8667	410.3954	.6889	.9529
V8	92.3667	419.8264	.4641	.9542
V9	92.2000	415.4069	.5477	.9538
V10	92.0000	414.1379	.6449	.9532
V11	92.3667	420.5161	.5843	.9537
V12	92.3000	423.5276	.4372	.9543
V13	92.3667	416.5851	.6333	.9533
V14	92.1667	409.5230	.7056	.9528
V15	92.3000	411.0448	.6403	.9532
V16	91.9333	408.7540	.5873	.9537
V17	91.2667	406.7540	.5923	.9537
V18	91.5333	396.8092	.6480	.9538
V19	91.9000	414.9207	.5875	.9535
V20	92.0000	410.0000	.7731	.9525
V21	92.2000	412.0966	.6720	.9530
V22	92.4333	415.1506	.7893	.9528
V23	92.5333	418.3264	.6461	.9534

V24	92.2667	419.7885	.6046	.9536
V25	92.1333	419.4989	.5273	.9539
V26	91.4333	409.0126	.6152	.9534
V27	91.5333	400.1885	.6786	.9531
V28	91.7000	404.2172	.6688	.9531
V29	92.2000	420.8552	.4978	.9540
V30	92.2000	417.8897	.6450	.9534
V31	92.3000	412.9759	.7663	.9527
V32	92.5333	422.2575	.5459	.9539
V33	92.0667	414.7540	.5999	.9535
V34	92.3333	416.7126	.5764	.9536
V35	92.3667	424.5851	.3649	.9547
V36	91.8000	417.3379	.3948	.9551
V37	92.2333	418.3230	.5247	.9539
V38	92.7333	429.1678	.3068	.9548
V39	92.2667	420.4782	.4970	.9540
V40	92.5667	417.9782	.5942	.9535
V41	92.3000	422.1483	.4872	.9541

—

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale	Scale	Corrected	
	Mean	Variance	Item-	Alpha
	if Item	if Item	Total	if Item
	Deleted	Deleted	Correlation	Deleted
V42	92.5333	422.8092	.4419	.9543

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 42

Alpha = .9547

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

—

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale	Scale	Corrected	
	Mean	Variance	Item-	Alpha
	if Item	if Item	Total	if Item
	Deleted	Deleted	Correlation	Deleted
V1	92.8333	423.4540	.4854	.9541
V2	92.4333	427.4954	.3465	.9547
V3	92.5333	416.8782	.6490	.9533
V4	92.3000	414.8379	.7548	.9528
V5	92.1667	420.7644	.4360	.9544
V6	92.2667	421.6506	.4917	.9541
V7	91.8667	410.3954	.6889	.9529
V8	92.3667	419.8264	.4641	.9542
V9	92.2000	415.4069	.5477	.9538
V10	92.0000	414.1379	.6449	.9532
V11	92.3667	420.5161	.5843	.9537
V12	92.3000	423.5276	.4372	.9543
V13	92.3667	416.5851	.6333	.9533
V14	92.1667	409.5230	.7056	.9528
V15	92.3000	411.0448	.6403	.9532
V16	91.9333	408.7540	.5873	.9537
V17	91.2667	406.7540	.5923	.9537
V18	91.5333	396.8092	.6480	.9538
V19	91.9000	414.9207	.5875	.9535
V20	92.0000	410.0000	.7731	.9525
V21	92.2000	412.0966	.6720	.9530
V22	92.4333	415.1506	.7893	.9528
V23	92.5333	418.3264	.6461	.9534

V24	92.2667	419.7885	.6046	.9536
V25	92.1333	419.4989	.5273	.9539
V26	91.4333	409.0126	.6152	.9534
V27	91.5333	400.1885	.6786	.9531
V28	91.7000	404.2172	.6688	.9531
V29	92.2000	420.8552	.4978	.9540
V30	92.2000	417.8897	.6450	.9534
V31	92.3000	412.9759	.7663	.9527
V32	92.5333	422.2575	.5459	.9539
V33	92.0667	414.7540	.5999	.9535
V34	92.3333	416.7126	.5764	.9536
V35	92.3667	424.5851	.3649	.9547
V36	91.8000	417.3379	.3948	.9551
V37	92.2333	418.3230	.5247	.9539
V38	92.7333	429.1678	.3068	.9548
V39	92.2667	420.4782	.4970	.9540
V40	92.5667	417.9782	.5942	.9535
V41	92.3000	422.1483	.4872	.9541

—

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale	Scale	Corrected	
	Mean	Variance	Item-	Alpha
	if Item	if Item	Total	if Item
	Deleted	Deleted	Correlation	Deleted
V42	92.5333	422.8092	.4419	.9543

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 42

Alpha = .9547

Statistics

	AGE	YEAR	SAMAN	NAKTH AM	BUDDHI ST	OFFIC E	EXPER IEN
N Valid	30	30	30	30	30	30	30
Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean	3.07	3.20	2.07	2.90	3.23	5.93	2.27
Std. Error of Mean	.185	.194	.046	.074	.218	.219	.185
Std. Deviation	1.015	1.064	.254	.403	1.194	1.202	1.015
Range	4	3	1	2	3	4	3
Sum	92	96	62	87	97	178	68

AGE

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 20-30	2	6.7	6.7	6.7
31-40	5	16.7	16.7	23.3
41-50	15	50.0	50.0	73.3
51-60	5	16.7	16.7	90.0
61 up	3	10.0	10.0	100.0
Total	30	100.0	100.0	

YEAR

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 5-10	3	10.0	10.0	10.0
11-15	5	16.7	16.7	26.7
16-20	5	16.7	16.7	43.3
21 up	17	56.7	56.7	100.0
Total	30	100.0	100.0	

SAMAN

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	bachelor's degree	28	93.3	93.3	93.3
	master's degree	2	6.7	6.7	100.0
	Total	30	100.0	100.0	

NAKTHAM

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	naktha mtree	1	3.3	3.3	3.3
	naktha mto	1	3.3	3.3	6.7
	naktha maek	28	93.3	93.3	100.0
	Total	30	100.0	100.0	

BUDDHIST

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	p 1-12	5	16.7	16.7	16.7
	p 3-5	3	10.0	10.0	26.7
	p 6-9	2	6.7	6.7	33.3
	none	20	66.7	66.7	100.0
	Total	30	100.0	100.0	

OFFICE

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	monk dean	2	6.7	6.7	6.7
	thambon				
	abbot	10	33.3	33.3	40.0
	deputy	4	13.3	13.3	53.3
	abbot				
	secretary	14	46.7	46.7	100.0
	abbot				
	Total	30	100.0	100.0	

EXPERIEN

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	down				
	5	8	26.7	26.7	26.7
	5-10	10	33.3	33.3	60.0
	11-15	8	26.7	26.7	86.7
	16 up	4	13.3	13.3	100.0
	Total	30	100.0	100.0	

ภาคผนวก ง.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๓๓ ฃ

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมการาม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๑๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการศึกษา
การบ่มนิสัย พระเดชพระคุณ พระราชสุวรรณมุนี เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุนทรวิจิตรกิจ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริการกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของพระ
เดชพระคุณจึงขออนุมัติขอความเห็นชอบจากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดีและขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอกราบบังคมทูลด้วยความเคารพอย่างสูง

อนึ่งในตำแหน่ง
พระครูสุนทรวิจิตรกิจ
เลขที่ ๖๐๕/๖๐๕๐-๖
๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ จง.พบ.๑๖/๒๕๕๔

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี
วัดมหาธาตุ วรวิหาร ตำบลคลองกระแซง
อำเภอเมืองเพชรบุรี พบ.๑๖๐๐

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุนทรวัชรกิจ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี จึงขอ
ความอนุเคราะห์จากพระสังฆาธิการทุกท่าน ตอบแบบสอบถามให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
ในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระสังฆาธิการทุกท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์สืบไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระราชสุวรรณมุนี)

เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี

โทร. ๐-๓๒๔๒-๕๓๒๖ โทรสาร. ๐-๓๒๔๑-๑๕๐๔

ประสานงาน ๐๘๑-๘๐๒๔-๕๕๘

ภาคผนวก จ.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

~~~~~

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อันจะเป็นประโยชน์สามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และแก้ไขปัญหา อุปสรรค ตลอดจนประยุกต์พัฒนาระบบการบริหารคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรีให้เกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

แบบสอบถามในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน จำนวน ๔๒ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาของพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

ข้อมูลจากแบบสอบถามของท่าน ผู้ศึกษาวิจัยจะถือว่าเป็นความลับที่สุดและไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีของท่านแต่อย่างใด

(เมื่อท่านตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว กรุณาตรวจสอบอีกครั้งว่าท่านได้ตอบแบบสอบถามครบทุกข้อแล้วหรือยัง แบบสอบถามของท่านที่ตอบทุกข้อเท่านั้น จะเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์เป็นประโยชน์และใช้ได้กับงานวิจัยนี้)

ขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีทุกท่านที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูสุนทรวัชรกิจ

พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง : บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

~~~~~

ตอนที่ ๑ คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ○ หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

☐ ๒๐- ๓๐ ปี	☐ ๓๑ – ๔๐ ปี
☐ ๔๑ – ๕๐ ปี	☐ ๕๑ – ๖๐ ปี
☐ ๖๑ ปีขึ้นไป	

๒. จำนวนพรรษา

☐ ๕- ๑๐ พรรษา	☐ ๑๑- ๑๕ พรรษา
☐ ๑๖ – ๒๐ พรรษา	☐ ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๓. วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี	☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท	☐ ปริญญาเอก

๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี	☐ นักธรรมชั้นโท
☐ นักธรรมชั้นเอก	

๕. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

☐ ประโยค ๑ - ๒	☐ เปรียญธรรม ๓ - ๕
☐ เปรียญธรรม ๖ - ๙	☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

๖. ตำแหน่งพระสังฆาธิการ

☐ เจ้าคณะอำเภอ	☐ รองเจ้าคณะอำเภอ
☐ เจ้าคณะตำบล	☐ รองเจ้าคณะตำบล
☐ เจ้าอาวาส	☐ รองเจ้าอาวาส
☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	

๗. ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ

☐ ต่ำกว่า ๕ ปี	☐ ๕ - ๑๐ ปี
☐ ๑๑ - ๑๕ ปี	☐ ๑๖ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดเพชรบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับบทบาทพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรีในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ว่าท่านปฏิบัติในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง บทบาทพระสังฆาธิการอยู่ในระดับมากที่สุด
 ๔ หมายถึง บทบาทพระสังฆาธิการอยู่ในระดับมาก
 ๓ หมายถึง บทบาทพระสังฆาธิการอยู่ในระดับปานกลาง
 ๒ หมายถึง บทบาทพระสังฆาธิการอยู่ในระดับน้อย
 ๑ หมายถึง บทบาทพระสังฆาธิการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๑.ด้านการปกครองคณะสงฆ์					
๑	ท่านปกครองคณะสงฆ์ด้วยความยุติธรรมโดยใช้หลักของพระธรรมวินัย					
๒	ท่านจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย					
๓	ท่านออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเหมาะสมสงบสุขดีงาม					
๔	ท่านให้การศึกษาอบรมกฎระเบียบของคณะสงฆ์แก่บรรพชิต คฤหัสถ์ ที่พำนักอยู่ในวัด					
๕	ท่านให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือลงนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย					
๖	ท่านบริหารกิจการวัด บำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนสถานที่สัปปายะและน่าเลื่อมใสศรัทธา					
๗	ท่านมีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้ อยู่ในการปกครองของท่าน					

ข้อที่	บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๒. ด้านการศาสนศึกษา					
๘	ท่านมีการควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนพระปริยัติธรรม, บาลีและธรรม ศึกษาให้เป็นไปตามแผนและประเพณีอันดีงาม					
๙	ท่านมีการส่งเสริมสรรหาพัฒนาครูสอนนักธรรม, บาลีและธรรมศึกษา					
๑๐	ท่านมีการตรวจเยี่ยมสำนักศาสนศึกษาในสังกัด ของท่าน					
๑๑	ท่านมีการจัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียน ให้แก่พระสงฆ์และสามเณรที่เรียนนักธรรมและ บาลี					
๑๒	ท่านมีการสนับสนุนรณรงค์ส่งเสริมให้มีการอบรม นักธรรมและบาลีก่อนสอบ					
๑๓	ท่านมีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติ ธรรม, เปรียญธรรมให้มีขวัญกำลังใจ					
๑๔	ท่านมีการสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุและ สามเณรได้เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา					
	๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
๑๕	ท่านมีการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและ เยาวชนในทุกระดับชั้น					
๑๖	ท่านมีการจัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของ วัดเพื่อสงเคราะห์เด็กเยาวชน					
๑๗	ท่านมีการจัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กเยาวชน					
๑๘	ท่านมีการจัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรม เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด					
๑๙	ท่านให้ความสำคัญสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้าง อาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์ การศึกษาแก่โรงเรียน					

ข้อที่	บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒๐	ท่านมีการช่วยพัฒนาให้คำปรึกษาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน					
๒๑	ท่านมีการช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนอนุเคราะห์ทุนการศึกษาแก่ผู้ยากไร้เฉพาะบุคคล					
	๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
๒๒	ท่านมีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและมีความรู้เข้าใจพระธรรมวินัย ศีลจรรยาวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม					
๒๓	ท่านมีการจัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ					
๒๔	ท่านมีการจัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป					
๒๕	ท่านมีการส่งเสริมสนับสนุนและให้การศึกษอบรมบุคลากรพระภิกษุสามเณรให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ					
๒๖	ท่านจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะและสื่อธรรมะเป็น CD ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน					
๒๗	ท่านมีการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อเทคโนโลยีเช่น อินเทอร์เน็ต, โทรศัพท์, วิทยุ, หอกระจายเสียง					
๒๘	ท่านมีการจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกให้การอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้านและเด็กนักเรียนและเยาวชน					
	๕. ด้านสาธารณูปการ					
๒๙	ท่านมีการวางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย					

ข้อที่	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ระดับการปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๓๐	ท่านมีการจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด					
๓๑	ท่านมีการดูแลการก่อสร้างโดยการส่งเสริมบำรุงรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย					
๓๒	ท่านมีการดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น					
๓๓	ท่านมีการขจัดความขัดแย้งด้าน สาธารณูปการระหว่างวัดกับชาวบ้าน					
๓๔	ท่านมีการจัดการดูแลและวางระบบในการป้องกันโบราณวัตถุโบราณสถานไม่ให้ชำรุดและสูญหาย					
๓๕	ท่านมีการส่งเสริมให้มีการประหยัดค่าใช้จ่ายในดำเนินงานสาธารณูปการ					
	๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์					
๓๖	ท่านมีการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน					
๓๗	ท่านมีการช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อนหรือมีทุกข์โดยอาศัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา					
๓๘	ท่านให้การอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ					
๓๙	ท่านมีการสนับสนุนและส่งเสริมในด้านการประกอบสัมมาอาชีพแก่ประชาชน					
๔๐	ท่านมีการรณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการป้องกันยาเสพติดและอบายมุข					
๔๑	ท่านมีการถือกุศลอุทิศหนุนสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท					

ข้อที่	บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔๒	ท่านให้ความสะดวกในการใช้สถานที่และมีการประสานงานกับหน่วยงานราชการในการสงเคราะห์ประชาชน					

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดเพชรบุรี

๑. ในด้านการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

แนวทางการพัฒนา

.....

.....

๒. ในด้านการศึกษา

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

แนวทางการพัฒนา

.....

.....

๓. ในด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

แนวทางการพัฒนา

.....

.....

๔. ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

แนวทางการพัฒนา

.....

.....

๕. ในด้านการสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

แนวทางการพัฒนา

.....

.....

๖. ในด้านการสาธารณสุขและโรคภัย

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

แนวทางการพัฒนา

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

พระครูสุนทรวัชรกิจ

พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๓๖๑

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ ๒๑๒
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๒๑

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตขอความเห็นชอบการวิจัย
การบ่มนิสัยการ พระครูอนุกุลวชิรกิจ เจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุนทรวัชรกิจ ฉายา ธมฺมโก รหัสนิมิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิตปริญญา
โทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด
เพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขออนุญาต
จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

วัดโพธิ์สมภารมณฑล

พระครูอนุกุลวชิรกิจ

(พระครูอนุกุลวชิรกิจ)
(วัดโพธิ์สมภารมณฑล)
๕๓๕ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๓๖๒

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ ๒๑๓
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๒๑

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนำส่งการ พระครูปิยวัชรคุณ เจ้าคณะอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุนทรวัชรกิจ ฉายา ธมฺมโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๕๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้นจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนำส่งการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

ในโอกาสวันพระ
๕๕๕๖

พระครูปิยวัชรคุณ

วัดบ้านลาด
๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

สุพล สุยะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๓๖๓

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ ๒๑๔
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๒๑

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบบังคมทูล พระครูปัญญาวชิราทร เจ้าคณะอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุนทรวิจิตรกิจ ฉายา ธมฺมิโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔
พระครูปัญญาวชิราทร
เจ้าคณะอำเภอแก่งกระจาน
๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๓๖๔

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ ๒๑๕
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๒๑

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูวัชรสุวรรณาทธ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุนทรวัชรกิจ ฉายา ธมฺมิโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน ด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ได้รับทราบแล้ว
พระครูวัชรสุวรรณาทธ
พระครูวัชรสุวรรณาทธ
รองเจ้าคณะ อ.เมือง เพชรบุรี
๒๓ ก.พ. ๕๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๓๖๔

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ ๒๑๖
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๒๑

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูพิศาลวัชรกิจ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสุนทรวัชรกิจ ฉายา ธมฺมโก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๕๑๔๐๔๕๐๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน ด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ผู้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า
นางสาวสุวิมล
(พระครูพิศาลวัชรกิจ)
อ.ดำเนินสะดวก ๕๓๐๑, จังหวัดราชบุรี
วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

และข้อมูลการสัมภาษณ์พระมหาเถรผู้ปกครองด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

สำหรับเจ้าคณะพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ตำแหน่ง.....

อายุ.....ปี พรรษา..... จำนวนปีที่ปฏิบัติงาน.....ปี

ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ประเด็นคำถามมี ๘ ประเด็นคำถาม คือ

๑.ท่านคิดว่าบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในอดีต ปัจจุบัน
อนาคต เป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาอย่างไร

.....
.....

๒.ท่านมีความคิดในด้านการปกครองนั้น อย่างไร

.....
.....

มีปัญหา อุปสรรค อะไร อย่างไร

.....
.....

และควรมีข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาอย่างไร

.....
.....

๓.ท่านมีความคิดในด้านการศาสนศึกษา นั้นๆ อย่างไร

.....
.....

มีปัญหา อุปสรรค อะไร อย่างไร

.....

.....

และควรจะมีข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๔.ท่านมีความคิดในด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้นๆ อย่างไร

.....

.....

มีปัญหา อุปสรรค อะไร อย่างไร

.....

.....

และควรจะมีข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๕.ท่านมีความคิดในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นๆ อย่างไร

.....

.....

มีปัญหา อุปสรรค อะไร อย่างไร

.....

.....

และควรจะมีข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๖.ท่านมีความคิดในด้านการสาธารณูปการ นั้นๆ อย่างไร

.....

.....

มีปัญหา อุปสรรค อะไร อย่างไร

.....

.....

และควรมีข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๗.ท่านมีความคิดในด้านสาธารณะสงเคราะห์ นั้นๆ อย่างไร

.....

.....

มีปัญหา อุปสรรค อะไร อย่างไร

.....

.....

และควรมีข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๘.จากบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีตามที่กล่าวมาข้างต้น ท่านคิดว่า ควรมีข้อเสนอแนะ อะไร อย่างไร ที่จะช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการทุกท่านในความกรุณาสำหรับการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

พระครูสุนทรวัชรกิจ (ฤทธิ์กล้า)

พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูอนุกุลวชิรกิจ เจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสุนทรวัชรกิจ ผู้วิจัย

วันที่สัมภาษณ์ วันที่ ๒๓ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดพระรูป ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทพระสังฆาธิการในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูอนุกุลวชิรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า กิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดี

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไร

พระครูอนุกุลวชิรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า การปกครองก็เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่ค่อยมีอิทธิพล ไม่ค่อยมีปัญหา พระสังฆาธิการก็รับฟังดี เป็นไปด้วยดี ปกติ ก็อยากให้พระสังฆาธิการรับรู้ข่าวสารบ้าง การรับรู้เรื่องกฎหมายการปกครอง กฎหมายคณะสงฆ์ กฎหมายบ้านเมือง เพื่อประกอบการแก้ปัญหาได้ทันเหตุการณ์กับสถานการณ์ปัจจุบัน

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูอนุกุลวชิรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า การศึกษา อุปสรรคปัญหาด้านการศึกษา คือ บุคลากรทรัพยากรไม่มี ผู้ที่จะศึกษาเล่าเรียนมีน้อย หานักเรียนยาก การปรับปรุงแก้ไขก็ยังเป็นปกติอยู่

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูอนุกุลวชิรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า การศึกษาสงเคราะห์ ในด้านนี้คณะสงฆ์ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี สนใจดี ทั้งฝ่ายบ้านเมืองก็ให้ความร่วมมือดี พระสงฆ์ก็มีโอกาสได้ไปช่วยสังคมมากขึ้น

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูอนุกุลวชิรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า การเผยแผ่ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีมีพื้นที่มาก มีนักเผยแผ่น้อย มีครูบาอาจารย์ชำนาญการน้อย มีผู้ปฏิบัติงานที่เสียสละในด้านนี้น้อย คณะสงฆ์จังหวัด

เพชรบุรีต้องให้ความสำคัญในงานด้านนี้ให้มาก เพราะถือว่าการเผยแผ่นี้เป็นงานสำคัญ เป็นงานที่เป็นกำลังรักษาพระพุทธศาสนาของเรา

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการสาธารณูปการ” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูอนุกุลวชิรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า การสาธารณูปการ ในปัจจุบันมีการก่อสร้างศาสนสมบัติมาก สร้างวัดกันมากทุกๆ อย่างก็พร้อมแล้ว คณะสงฆ์ควรเบาการก่อสร้างให้ลดน้อยลงหน่อย ไม่ควรสร้างให้ใหญ่โต ควรสร้างมุ่งเน้นในการใช้ประโยชน์มากกว่า

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการสาธารณสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูอนุกุลวชิรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า การสาธารณสงเคราะห์ ในเรื่องนี้คณะสงฆ์ควรทำให้มาก เพราะในปัจจุบันนี้ชาวบ้านมีความเดือดร้อนในเรื่องนี้กันมากกว่าแต่ก่อน เพราะภาวะสังคม ภาวะโลกเปลี่ยนแปลงไป

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการบริการกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีและคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูอนุกุลวชิรกิจ ให้ข้อสรุปว่า ให้ทำตามพระวินัย กำหนดกฎเกณฑ์อันดีงามที่คณะสงฆ์บ้านเมืองเขามีไว้ และที่สำคัญคือ หมั่นประชุมร่วมกัน เชื้อฟังผู้บังคับบัญชาผู้สั่งด้วยความชอบ ทุกอย่างก็จะดี

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูปิยวัชรคุณ เจ้าคณะอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสุนทรวัชรกิจ ผู้วิจัย

วันที่สัมภาษณ์ วันที่ ๒๒ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดช่อม่วง ตำบลหนองกะเจ็ก อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทพระสังฆาธิการใน “ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์” จังหวัดเพชรบุรี ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูปิยวัชรคุณ ให้สัมภาษณ์ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่มีแนวโน้มว่าพระสังฆาธิการมีความเอาใจใส่ดีเป็นส่วนมาก ส่วนไม่ดีไม่ให้ความสนใจก็มีแต่เป็นส่วนน้อย ในภาพรวมถือว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีถือว่าอยู่ในระดับดีอยู่

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไร

พระครูปิยวัชรคุณ ให้สัมภาษณ์ว่า การปกครองพระสังฆาธิการปละพระสงฆ์ไม่ค่อยให้ความสนใจในเรื่องระเบียบ กฎ มติของมหาเถรสมาคม เจ้าหมู่เจ้าคณะไม่ค่อยสนใจศึกษาและปฏิบัติในหน้าที่การปกครองของตนเองเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นปัญหาจึงมีเกิดให้เห็นเรื่อยๆ แนวทางที่ดีพระสังฆาธิการที่ยังปฏิบัติหน้าที่บกพร่องต้องได้รับการอบรมและศึกษาในการปกครองให้มาก เพื่อจะได้ให้มีส่วนดีขึ้น และเอาใจใส่ในเรื่องนี้ให้มากยิ่งขึ้น ปัญหาใหญ่ของคณะสงฆ์คือ ไม่ค่อยรู้เรื่องกฎหมาย ไม่ค่อยศึกษาหน้าที่และการใช้อำนาจของตนโดยเฉพาะระดับเจ้าอาวาส ไม่ค่อยทำหน้าที่ให้ถูกต้องในระดับวัดเป็นส่วนมาก เมื่อมีปัญหาในระดับวัดก็ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาในระดับพื้นฐานได้ จึงต้องเดือดร้อนถึงผู้บังคับบัญชาระดับสูงต้องช่วยแก้ไขให้ ในจังหวัดราชบุรีพระเดชพระคุณท่านเจ้าคณะจังหวัดมักจะได้รับคำร้องเรียนอยู่เสมอ และท่านก็ต้องลงมาช่วยแก้ไขให้อยู่เสมอๆ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะว่าเจ้าหมู่เจ้าคณะขาดการสนใจในหน้าที่ของตนจนเกิดปัญหา

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปิยวัชรคุณ ให้สัมภาษณ์ว่า การศาสนาศึกษา ในจังหวัดเพชรบุรีถือว่ายังอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ยังมีปัญหาบางสถานที่ที่ยังไม่ดีพอ คือ เจ้าหมู่เจ้าคณะไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการให้การศึกษาต่อพระภิกษุสามเณร โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทใหม่ๆ ไม่ค่อยได้รับการศึกษาที่ถูกต้องนักโดยเฉพาะในเรื่องพระธรรมวินัย และวัตรปฏิบัติประจำวันของพระเณร และอีกประการหนึ่ง พระที่เป็นพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ก็เป็นพระสังฆาธิการที่มีอายุมากและการศึกษาเล่าเรียนก็น้อย จุดด้อย คือ มีความรู้น้อยการอบรมสั่งสอนหรือการจัดการศึกษาจึงมักมีปัญหาอยู่เรื่อยๆ ข้อปรับปรุง คือ มีการประชุมผู้มีความรู้ ความสามารถ ผู้ชำนาญการด้านการศึกษา การทำหน้าที่และมีบทบาทให้มากและต้องช่วยกัน เพราะการศึกษานั้นเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เป็นจุดแข็งของเรา

ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญมากเพราะถ้าการศึกษาดีก็จะสามารถนำไปใช้ในงานปกครองและงานด้านอื่นๆ ได้อีกด้วย ดังนั้นเจ้าหมื่นเจ้าคณะควรให้ความสนใจเอาใจใส่ในเรื่องนี้ให้มากเป็นพิเศษ เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถประสิทธิภาพของพระผู้เป็นบุคลการที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา แล้วงานด้านการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ก็จะดีขึ้น และอีกประการหนึ่งคือคณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนถึงประชาชน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ควรให้ความสำคัญอย่างมากเป็นพิเศษ

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปิยวัชรคุณ ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในปัจจุบันนี้พระสังฆาธิการให้การสงเคราะห์ทางการศึกษาอยู่ในระดับกลางๆ เพราะคิดว่าหน่วยงานอื่นเขาทำแล้วพระไม่ต้องทำก็ได้ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ผิดมาก ดังนั้นเจ้าหมื่นเจ้าคณะผู้ปกครองต้องให้ความสนใจดูแลให้มาก โดยเฉพาะการตั้งทุนเพิ่มทุนและแจกทุนให้แก่นักเรียนในสถานศึกษาต่าง ควรทำให้มากและมีความต่อเนื่องเป็นประจำ ตลอดจนต้องมีการสงเคราะห์ในสิ่งที่จำเป็นสิ่งที่เขาขาดแคลนในการศึกษาให้มาก และควรมีการทำหลักฐานแล้วรายงานให้เจ้าคณะเบื้องสูงได้รับทราบก็จะเป็นผลดีกับทุกฝ่าย

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปิยวัชรคุณ ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่ของพระเราที่ไม่ค่อยดีไม่ค่อยได้ผลนักปัญหาก็สืบเนื่องมาจากการศึกษาไม่ดี พื้นฐานการศึกษาทางด้านพระไตรปิฎกไม่ดีไม่แน่นไม่มั่นคง จึงทำให้การเผยแผ่ด้อยลงไปด้วย พระไม่ค่อยอยากทำงานด้านนี้สัก สิ่งที่พระสังฆาธิการและคณะสงฆ์ต้องแก้ไขเร่งด่วนในงานด้านการเผยแผ่นี้คือการผลิตบุคลการที่มีคุณภาพและเสียสละให้มากที่สุดก่อนแล้วมีนโยบาย การวางแผน การจูงใจ การสนับสนุน ให้บุคลการเหล่านี้ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถก็จะเกิดผลดีแก่ทั้งพระสังฆาธิการและคณะสงฆ์

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศึกษาธรรมการ” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปิยวัชรคุณ ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการสาธนาธรรมการ ในงานด้านนี้ส่วนใหญ่พระจำทำงานด้วยตนเอง ขาดความรู้ ขาดการวางแผน วางแบบแปลนที่ถูกต้องและเหมาะสม ไม่ปรึกษาผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ เมื่อทำการก่อสร้างขึ้นก็มักจะประสบปัญหาและเดือดร้อนตามมา และส่วนใหญ่ก่อสร้างแล้วไม่เสร็จหรือสร้างในหลายสิ่งพร้อมๆ กัน แต่ไม่มีอะไรเสร็จสักอย่างหนึ่งแล้วใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้สักอย่างหนึ่ง ดังนั้นเจ้าคณะผู้ปกครองควรให้การกำกับดูแลและให้การอำนวยความสะดวกต้องเป็นที่ปรึกษาให้โดยต้องพิจารณาสิ่งที่จะก่อสร้างนั้นมีความจำเป็น เหมาะสม

ใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และคณะสงฆ์ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านสาธารณูปการแก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการเพื่อที่จะได้มีความรู้ความเข้าใจในการก่อสร้างศาสนวัตถุที่มั่นคงถูกต้องต่อไป

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านสาธารณสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปิยวัชรคุณ ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านสาธารณสงเคราะห์ สำหรับพระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรีอยู่ในระดับดี และก็ยังมียีกพระสังฆาธิการอีกส่วนหนึ่งยังบกพร่องอยู่ คือ ขาดการสงเคราะห์ขาดความมีน้ำใจ เนื่องจากท่านมักจะไม่ค่อยยอมเสียสละสักเท่าไร เพราะกลัวแต่จะคิดเอาแต่ประโยชน์ได้ฝ่ายเดียวดังนั้นการสงเคราะห์จึงไม่เกิด บางวัดมิให้มีการสงเคราะห์ดีญาติโยมก็จะมีศรัทธาเลื่อมใสและให้การช่วยเหลือในกิจการของวัดดี ดังนั้นพระสังฆาธิการและคณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในงานสาธารณสงเคราะห์ให้มากกว่าเท่าที่อยู่ในปัจจุบันนี้

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการบริการกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี และคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูปิยวัชรคุณ ได้ให้ข้อสรุปว่า เนื่องจากการบริการกิจการสงฆ์ที่ยังไม่เรียบร้อย ส่วนสำคัญคือพระเรายังขาดการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมอยู่อีกมาก ขาดองค์ความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการ ไม่มีการวางแผนที่จะทำอย่างเป็นรูปธรรม วิธีแก้ไขคือ ก่อนที่จะมีการแต่งตั้งพระสังฆาธิการในตำแหน่งใดควรศึกษาถึงคุณสมบัติว่าท่านมีความรู้ความสามารถที่จะบริหารกิจการงานคณะสงฆ์หรือไม่ ท่านควรได้มีการเข้ารับการฝึกอบรมให้ดีพอสมควรเสียก่อน ถึงจะได้รับการแต่งตั้งให้รับภาระงานของคณะสงฆ์ต่อไปอีกอย่างในสมัยปัจจุบันฝ่ายฆราวาสมีความรู้มาก พระสงฆ์มีความรู้น้อยจะไปอบรมสั่งสอนเขาก็ไม่รับฟังสักเท่าไร เมื่อภาวะการณ์สมัยใหม่เป็นเช่นนี้พระสังฆาธิการควรต้องศึกษาหาความรู้ในทุกด้านที่เป็นประโยชน์ให้มาก โดยมีเจ้าคณะหรือพระผู้ใหญ่เป็นผู้นำที่ดีทั้งให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ และนำความรู้ความสามารถที่มีนั้นมาใช้ในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์จะเป็นการสร้างความสำเร็จให้แก่วัด แก่คณะสงฆ์ตลอดจนแก่พระพุทธศาสนาอีกด้วย

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวชิราทร เจ้าคณะอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสุนทรวัชรกิจ ผู้วิจัย

วันที่สัมภาษณ์ วันที่ ๒๓ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดเขาปากช่อง ตำบลท่าแลง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทพระสังฆาธิการใน “ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์” จังหวัดเพชรบุรี ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูปัญญาวชิราทร ให้สัมภาษณ์ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมถือว่าดี ส่วนมากให้ความร่วมมือกันดี แต่ก็มีบางส่วนที่ยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ แต่ภาพรวมแล้วดี

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไร

พระครูปัญญาวชิราทร ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการปกครองในจังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมแล้วถือว่าอยู่ในขั้นดี ไม่ค่อยมีอิทธิพลหรือปัญหาอะไรมากเหมือนจังหวัดอื่นๆ ที่สำคัญท่านเจ้าคณะจังหวัดจะนำเรื่องราวต่างๆ มากกล่าวและค่อยชี้แนะในที่ประชุมให้ความรู้และทำความเข้าใจกับพระสังฆาธิการอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ใน “ด้านการศาสนศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปัญญาวชิราทร ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศาสนศึกษา ด้านนี้ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร แม้แต่การส่งพระไปศึกษายังมีปัญหาต่างๆ มาก ในด้านการศึกษาไม่ค่อยอยากให้ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป และที่สำคัญพระสังฆาธิการควรสนับสนุนให้พระเณรศึกษา โดยเฉพาะเจ้าอาวาสควรให้การสนับสนุนด้านการศึกษาให้มากเป็นพิเศษงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ก็คงจะดีขึ้น

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปัญญาวชิราทร ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ งานในส่วนนี้คณะสงฆ์ยังทำกันได้น้อยไป ควรให้ความสำคัญยิ่งขึ้น โดยเจ้าคณะผู้ปกครองต้องเป็นผู้นำและเพิ่มบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการตั้งทุนสงเคราะห์เด็กและเยาวชนควรเน้นเป็นพิเศษ

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปัญญาวชิราทร ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการเผยแผ่ งานในด้านนี้สำคัญมากที่คณะสงฆ์พึงควรเน้นทำให้มาก โดยเฉพาะการฝึกอบรมให้พระเป็นนักเผยแผ่ ควรมีการตั้งโรงเรียนพระสังฆาธิการเผยแผ่โดยเฉพาะก็ยิ่งดี เพราะในปัจจุบันส่วนใหญ่เจ้าอาวาสเป็นผู้เผยแผ่องค์เดียวเท่านั้น ซึ่งยังไม่เพียงพอ พระทุกรูปต้องช่วยกันเผยแผ่ถึงจะดี

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ใน “ด้านการสาธารณูปการ” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปัญญาวชิราทร ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการสาธารณูปการนั้นส่วนใหญ่เจ้าอาวาสยังขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่มีการวางแผนและศึกษารายละเอียดในการก่อสร้างสิ่งต่างๆ ในวัด ดังนั้นคณะสงฆ์ต้องคำนึงและคิดให้ดีกว่าก่อนจะสร้างอะไรควรให้มีการวางแผนวางแผนอย่างเหมาะสม

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ใน “ด้านการสาธารณสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูปัญญาวชิราทร ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ในด้านนี้พระสังฆาธิการในจังหวัดเพชรบุรี ปฏิบัติงานด้านนี้ได้ค่อนข้างจะดีมาก โดยเฉพาะด้านการพยาบาลนั้นคณะสงฆ์ให้ความร่วมมือและทำงานอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนและเห็นผล

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการบริการกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี และคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูปัญญาวชิราทร ให้ข้อสรุปว่า งานการบริการคณะสงฆ์นั้น พระสงฆ์เราควรศึกษาหาความรู้เยอะๆ ก็จะได้ทั้งทางโลกทางธรรมควบคู่กันไปจะดีมากตลอดจนเป็นประโยชน์ในการทำงานกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน กิจการของพระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองได้โดยไม่ยาก

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูวัชรสุวรรณาทธ รongเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสุนทรวัชรกิจ ผู้วิจัย

วันที่สัมภาษณ์ วันที่ ๒๓ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดใหญ่สุวรรณารามพระอารามหลวง ตำบล อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทพระสังฆาธิการใน “ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์” จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูวัชรสุวรรณาทธ ให้สัมภาษณ์ว่า การบริหารคณะสงฆ์ไทยส่วนใหญ่จะเหมือนๆ กันหมดทั้งประเทศ คือ โครงสร้าง และหลักการในการบริหารคณะสงฆ์ไทยนั้นดี แต่วิธีการบริหารจริงนั้นไม่ได้เป็นอย่างนั้น คือ ต่างคนต่างทำวัดใครวัดมัน เป็นการบริหารแบบหลวมๆ ส่วนใหญ่เป็นแบบวัดใครวัดมัน การบริหารคณะสงฆ์จึงไม่ค่อยก้าวหน้ามักจะอยู่กับที่ไม่ชัดเจนเหมือนทางโลกเขา เพราะทางโลกเขามีงบประมาณ แผนงาน การวัดผลและประเมินผลชัดเจน สรุปแล้วการบริหารคณะสงฆ์นั้นล้มเหลวโดยสิ้นเชิง โครงสร้างดี การปฏิบัติไม่ดี คือ ส่วนใหญ่ต่างคน ต่างทำ ถ้าหากจะให้ดีคณะสงฆ์ก็ต้องมีความร่วมมือช่วยกันมากกว่านี้

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไร

พระครูวัชรสุวรรณาทธ ให้สัมภาษณ์ว่า การปกครอง ในการปกครองนั้นคณะสงฆ์ทั้งประเทศไทยเราใช้ระบบการปกครองตามลำดับชั้น ถือได้ว่าการปกครองของพระเราใช้ได้ บางครั้งก็มีแบบราบๆ บ้าง แต่โดยสรุปแล้วยังดูดีอยู่

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศาสนศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูวัชรสุวรรณาทธ ให้สัมภาษณ์ว่า การศาสนศึกษา ในด้านการศึกษาของเราปัจจุบันถือว่าเป็นการตกต่ำอย่างสุดแล้ว ไม่ว่าทางด้านบาลี ด้านนักธรรม สาเหตุเพราะว่า ในด้านบุคคลคือนักเรียน นักศึกษาเหลือน้อย หรือบางแห่งไม่มี ตลอดจนครูบาอาจารย์ก็ขาดแคลน เพราะฉะนั้น เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างมันขาดแคลน มันจึงทำให้การศึกษาของพระตกต่ำ ทางแก้ไขก็ต้องมีกองทุนการศึกษา และผังการศึกษา มีสวัสดิการ และทุกๆ ที่ทำกันอย่างจริงจัง มีความเสียสละ และร่วมมือกันทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ ทำทั้งสองด้านควบคู่กันไปทั้งทางการศึกษาทางธรรม และทางโลก ควรจะจัดให้เด็กและเยาวชนควรมีสันนับสนุนด้านนี้ โดยควรมีสุนัขกลางแห่งการศึกษาอย่างน้อยอำเภอละ ๑ โรงเรียน

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูวัชรสุวรรณาทร ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ เรื่องนี้ก็มาจากสาเหตุที่ว่าพระเรามีการศึกษาน้อย เมื่อมีการศึกษาความคิดความอ่านมันก็น้อยไปด้วย เพราะฉะนั้น การศึกษาสงเคราะห์มันจึงเกิดยาก สิ่งที่สำคัญคณะสงฆ์ควรเลือกทำงานด้านนี้เฉพาะเรื่องที่สำคัญและเป็นไปได้ในกำลังที่ตนมี โดยเฉพาะการสงเคราะห์ด้วยวิชาชีพนั้นก็มีความจำเป็นที่พระเราควรสงเคราะห์

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูวัชรสุวรรณาทร ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการเผยแผ่ การเผยแผ่ของเรานั้นทำกันแบบสืบทอดกันมา ไม่ปรับตัวตามยุคสมัยใหม่ ดังนั้นการเผยแผ่ของพระสงฆ์เราจึงหยุดอยู่กับที่ไม่ก้าวหน้า ประกอบกับบุคลากรที่ทำงานนี้มีน้อยมาก หรือบุคลากรขาดประสิทธิภาพในการเผยแผ่ ฉะนั้นคณะสงฆ์ควรเปิดโอกาสให้มีการจัดอบรมบุคลากรด้านการเผยแผ่ขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูวัชรสุวรรณาทร ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในปัจจุบันนี้งานด้านนี้สะเปะสะปะกันมาก ถ้าจะให้ดีเจ้าคณะผู้ปกครองต้องมีการปรึกษาวางแผนว่าควรทำอะไร ทำแล้วใช้ประโยชน์ได้มากน้อยแค่ไหน ควรคำนึงถึงงบประมาณที่มีด้วยว่าทำได้ขนาดไหน ไม่ควรทำเกินงบประมาณและใช้ประโยชน์ไม่ได้ สรุปสิ่งที่ที่ดีที่สุดคือร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะได้ผลดีมากกว่า

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูวัชรสุวรรณาทร ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้นจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือของคณะสงฆ์ ในแต่ละปีควรมีนโยบายทั้งอำเภอและจังหวัด อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมว่าเราจะสงเคราะห์ในเรื่องอะไร มันถึงจะมีพลังมาก สรุปคือคณะสงฆ์ควรร่วมกันทำจึงจะสำเร็จได้

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการบริการกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีและคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูวัชรสุวรรณาทร ให้ข้อสรุปว่า งานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านนั้น ประเด็นสำคัญ คือ เราต้องร่วมกันทำถึงจะดีและสำเร็จได้โดยไม่ยาก โดยการประชุมปรึกษาหารือกัน และต้องทำอย่างจริงจังให้มันเป็นรูปธรรมชัดเจน

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูพิศาลวัชรกิจ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ชื่อผู้สัมภาษณ์ พระครูสุนทรวัชรกิจ ผู้วิจัย

วันที่สัมภาษณ์ วันที่ ๒๓ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัดนาพรหม ตำบลนาพันสาม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ประเด็นคำถาม

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมบทบาทพระสังฆาธิการใน “ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์” จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูพิศาลวัชรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า การปกครองคณะสงฆ์ก็เป็นไปตามระบบการปกครองคณะสงฆ์โดยทั่วไป โดยเฉพาะคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ก็ให้ความเคารพผู้บังคับบัญชาตามฐานะ คือ เมื่อเบื้องบนให้นโยบายก็จะมีการสั่งการไปตามลำดับชั้น คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

๒. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการปกครอง” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไร

พระครูพิศาลวัชรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการปกครองนั้นคณะสงฆ์ให้ความเคารพนับถือกันตามฐานะ ทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยก็ให้ความเคารพ ให้ความนับถือกัน มีอะไรก็ปรึกษากัน เสนอแนะกัน มีอะไรก็ทำร่วมกันได้ ดังนั้นปัญหาเรื่องอิทธิฤทธิ์ต่างๆ ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีจึงไม่ค่อยมี หลวงพ่อเจ้าคณะจังหวัดท่านจะให้การดูแล โดยเฉพาะในส่วนของวัดที่อยู่ในชนบทหรือชายแดน ท่านจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะอยู่ห่างไกลจากความเจริญ ท่านจะคอยชี้แนะและช่วยเหลืออยู่เสมอ

๓. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศาสนศึกษา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูพิศาลวัชรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศาสนศึกษา คือ การศึกษาในระบบของพระพุทธศาสนา ที่มีปัญหาคือนักธรรมบาลี ปัญหาเกี่ยวกับผู้ที่มาเรียนมาศึกษา ส่วนใหญ่พระเถระจะหันไปศึกษาทางโลกมากยิ่งขึ้น คณะสงฆ์ควรมีการปรับปรุงแก้ไข คือการจัดตั้งโรงเรียนส่วนกลางขึ้นในแต่ละอำเภอควรมีสำนักรับประจำเป็นศูนย์กลาง การเรียนการสอนในด้านพระปริยัติธรรมก็จะดีขึ้น

๔. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูพิศาลวัชรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ นั้นคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการตั้งทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนถือเป็นเรื่องดี งานด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้นคณะสงฆ์ดำเนินนโยบายตามที่ผู้ใหญ่ท่านวางไว้ดีแล้ว

๕. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูพิศาลวัชรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีปัญหามากพอสมควรโดยเฉพาะเกี่ยวกับบุคลากรด้านการเผยแผ่ขาดแคลนมาก ไม่เพียงพอ คณะสงฆ์ควรฝึกหัดและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อทำงานในด้านการเผยแผ่ให้มาก และควรเผยแผ่ให้มีระบบระเบียบเป็นแนวทางเดียวกัน

๖. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการสาธารณูปการ” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูพิศาลวัชรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการสาธารณูปการของคณะสงฆ์นั้นถือว่ายังไม่เป็นเอกภาพ คือ งานการก่อสร้างมักจะออกมาไม่เป็นแนวทางเดียวกัน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นไปตามความชอบก็เจ้าอาวาสในแต่ละรูปไม่มีแบบแผนและเป็นระบบระเบียบแบบแผนที่ดีและเหมาะสม แนวทางแก้ไขควรมีการอบรมสัมมนาหรือมีคณะกรรมการที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะในด้านงานสาธารณูปการคอยให้คำปรึกษา และควรฟังผู้ใหญ่ที่ช่วยชี้แนะก็จะทำให้งานด้านนี้ดียิ่งขึ้น

๗. พระเดชพระคุณคิดว่าบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีใน “ด้านการสาธารณสงเคราะห์” นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรบ้าง

พระครูพิศาลวัชรกิจ ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์นั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่พระสงฆ์ให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์แก่ชาวบ้านตามโอกาสอันสมควรและเหมาะสม ทำให้เกิดการพึ่งพาระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน

๘. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางการบริการกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี และคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ และแนวโน้มในอนาคตนั้นควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูพิศาลวัชรกิจ ให้ข้อสรุปว่า แนวทางในการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีคือ ดำเนินตามแนวทางนโยบายของผู้บังคับบัญชาที่สั่งการโดยชอบกับพระธรรมวินัย และผู้น้อยก็ควรรับนโยบายนั้นมาสนองงานการปฏิบัติของคณะสงฆ์ย่อมเป็นด้วยดี

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ฤทธิ์กล้า)
- เกิด : วันเสาร์ ที่ ๓๐ เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๘
- สถานที่เกิด : ๑๓ หมู่ที่ ๗ ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
- การศึกษา : ประถมศึกษา – โรงเรียนวัดถ้ำรงค์(ผ่านผล) จังหวัดเพชรบุรี
 : ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) มจร.
 : พุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง), คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการ
 จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๕๖ พ.ศ. ๒๕๕๓
 : นักธรรมชั้นเอก
- อุปสมบท : วันที่ ๑๐ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๙
- สังกัด : วัดถ้ำรงค์ เลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
- หน้าที่ : เจ้าคณะตำบลถ้ำรงค์
 : เจ้าอาวาสวัดถ้ำรงค์
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดถ้ำรงค์ เลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
 โทร ๐๘๑-๘๐๒๔๙๙๘๘-๐๘๑-๔๒๓๒๙๔๔-๐๘๑-๘๔๕๒๙๙๔
 : E:mail:thammigo@hotmail.com
 : E:mail:watthamrong@live.com